

ADALET İSTANBUL

D E R G İ S İ

Yıl: 12 Sayı: 25

İstanbul Adliyesi Dergisi

Haziran 2025

**ŞEHADETİNİN 10. YILINDA
CUMHURİYET SAVCISI MEHMET SELİM KIRAZ ANILDI**

Turan KULOĞLU / HSK Üyesi

**HAKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI
MODELİNDE EĞİTİCİLERİN ROLÜ
VE STRATEJİK YAKLAŞIM**

Berna TUTKA / İstanbul Hakimi

**SİYASAL
DÜŞÜNCELER
VE DEVLET TEORİLERİ**

İbrahim ÇİÇEK / İstanbul Cumhuriyet Savcısı

YASSIADA MAHKEMESİ
(Yüksek Adalet Divanı /
14 Ekim 1960 - 15 Eylül 1961)

ORKUN 2053

TÜRKİYE'DE YERLİ VE MİLLİ OLARAK
GELİŞTİRİLEN İLK DALDIRMA SONARI

armelson
MAVİ VATAN BİZİMLE GÜVENDE

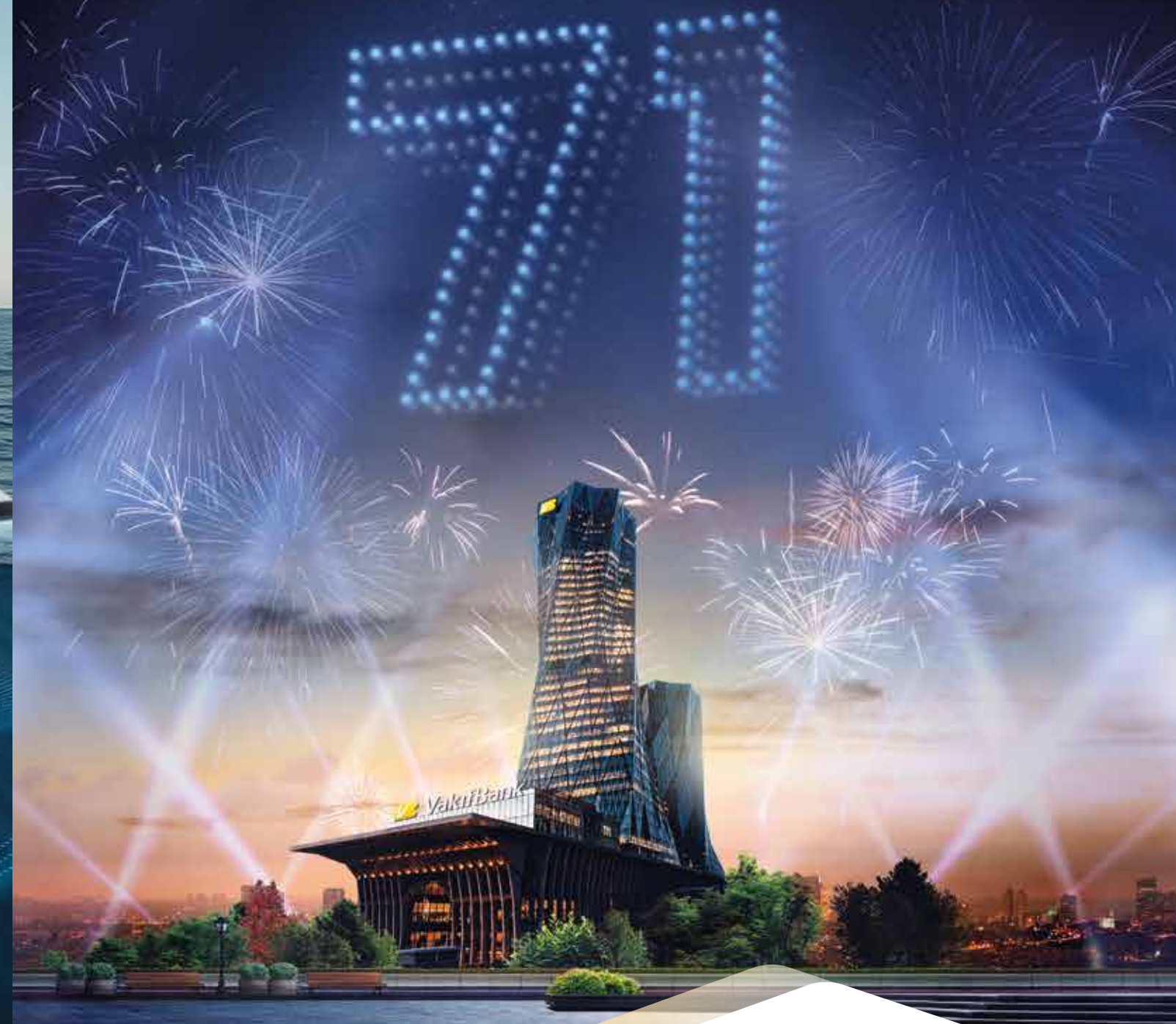
- Denizaltı Savunma Harbi Sonarı
- Helikopter ve İnsansız Su Üstü Deniz Aracı Entegrasyonu
- Hem Derin Hem de Sığ Sularda Yüksek Tespit Performansı
- Yüksek Kaynak Seviyesi İle Uzun Menzilli Hedef Tespiti
- Optimum Derinlik Seçimi İçin Entegre Performans Modelleme Yazılımı

Instagram: /armelsansavunma | X: /savunmaarmelsan | LinkedIn: /armelsansavunma | YouTube: /ARMELSAN Defence Technologies | Website: armelson.com

ÜLKEMİZE DUYDUĞUMUZ AŞKLA BÜYÜYORUZ

71 yıldır daima Türkiye için çalışıyor, ülkemizin gücüne güç katıyoruz.

VakıfBank, daima seninle.

VakıfBank

FORMA SATIN ALMAK İÇİN KODU OKUTUN

TFF

Değerli İstanbul Adalet Dergisi Okurları,

Hukuk camiası olarak, adaletin tecellisi için omuz omuza görev yaptığımız bir adli yılı daha geride bırakırken, sizlere Adalet İstanbul Dergisi'nin 25. sayısını sunmanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyoruz. Her yeni sayımız yalnızca bir yayın olmaktan öte; yargı camiamızın bilgi, birikim ve deneyimlerini paylaştığı, ortak hafızayı güçlendiren önemli bir platformdur. Bu platformu hayata geçirmek adına özveriyle çalışan Yayın Kurulu üyelerimize; yazılarıyla, fikirleriyle ve sanatsal katkılarıyla destek veren değerli meslektaşlarımıza en içten teşekkürlerimi sunarım.

29.05.2025 tarihinde yayımlanan Resmi Gazete ile İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanı iken Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından Hâkimler ve Savcılar Kurulu(HSK) üyeliğine atanan Sayın Sait ÖZDEMİR'e, adliyemize yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ediyor, ülkemiz adalet sisteminin temel taşlarından biri olan Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nda üstleneceği yeni görevinde başarılar diliyorum.

Yine bu dönemde Hâkimler ve Savcılar Kurulu(HSK) üyeliğine seçilen Sayın Turan KULOĞLU'na, Sayın Serdar ATEŞ'e, Sayın Bülent KÜFÜDÜR'e, Sayın Seyfi HAN'a, Sayın Hakan YÜKSEL'e, Sayın Cengiz AYDEMİR'e, Sayın Alişan TIRYAKI'ye, Sayın Fuzuli AYDOĞDU'ya, bu önemli görevde başarılar diliyor, hukukun üstünlüğü doğrultusunda yargı hizmetlerine katkı sağlayacağınıza inanıyorum.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu(HSK) üyelikleri sona eren Sayın Mehmet Akif EKİNCİ'ye, Sayın Halil KOÇ'a, Sayın Ömer Faruk YILDIRIM'a, Sayın Ergün ŞAHİN'e, Sayın İbrahim KOLCU'ya, Sayın Sinan ESEN'e, Sayın Bilal TEMEL'e, Sayın Ömür TOPAÇ'a, Sayın Aysel DEMİREL'e bugüne kadar yapmış oldukları hizmetler için teşekkür ediyor, yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Görevini ifa ederken hain bir terör saldırısıyla şehit edilen Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ı, şahadetinin onuncu yılında makam odasında ve kabri başında dualarla andık. Bu vesile ile bir kez daha Allah'tan rahmet, kıymetli ailesine baş sağlığı diliyorum.

Geride bıraktığımız adli yılda, hukuk alanında yaşanan gelişmeler, alınan kararlar ve karşılaşılan zorluklar hepimiz için değerli tecrübeler oldu. Yaklaşan Adli Tatilin, büyük bir özveriyle görevini yerine getiren tüm meslektaşlarımıza sağlık, huzur ve mutluluk getirmesini temenni ediyor; dergimizin oluşmasında emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarıma ve ilgisini esirgemeyen siz değerli okuyucularımıza saygılarımı sunuyorum.

Akın GÜRLEK
İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı

Shiffa Nome

Yaza
Hafif
Bir Başlangıç

AKSUVİTAL

Adalet İstanbul Dergisinin Kıymetli Okurları;

Yargı camiası açısından önemli günlerden geçiyoruz.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri Sayın Mehmet Akif EKİNCİ'nin, Sayın Halil KOÇ'un, Sayın Ömer Faruk YILDIRIM'ın, Sayın Ergün ŞAHİN'in, Sayın İbrahim KOLCU'nun, Sayın Sinan ESEN'in, Sayın Bilal TEMEL'in, Sayın Ömür TOPAÇ'ın, Sayın Aysel DEMİREL'in görev süreleri sona ermiştir. Yargı camiasına yapmış oldukları katkılardan dolayı kendilerine teşekkür ediyor, yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Bu dönemde Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üyeliğine seçilen Sayın Sait ÖZDEMİR'e, Sayın Turan KULOĞLU'na, Sayın Serdar ATEŞ'e, Sayın Bülent KÜFÜDÜR'e, Sayın Seyfi HAN'a, Sayın Hakan YÜKSEL'e, Sayın Cengiz AYDEMİR'e, Sayın Alişan TİRYAKİ'ye, Sayın Fuzuli AYDOĞDU'ya, tebriklerimi sunuyorum, yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Sayın Komisyon Başkanımız Sait ÖZDEMİR'in Hâkimler ve Savcılar Kuruluna, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından atanmasından dolayı ayrı bir gurur ve mutluluk duyduğumu belirtmek isterim. Sayın Başkanımızı, İstanbul Adliyesi'nde Ağır Ceza Başkanlığı yaptığı dönemde tanıma imkânı buldum. Sayın Başkanımızı, hukuki donanımı ve insani yönleri ile her zaman takdir ettiğimi belirtmek isterim. Sayın Başkanımızla son dönemde İstanbul Adliyesi Komisyon Başkanlığı bünyesinde uyum halinde çalışma imkânı bulduk. Bu dönem içinde; çözüme yönelik ve adil çalışmaları ile adliyemize yapmış olduğu katkılardan dolayı kendilerine teşekkür ederim. Yargı camiasına yön verecek olan Hâkimler ve Savcılar Kurulunda, yargımızın sorunlarının çözümüne katkı sağlayacağına inancım tamdır. Kendisine yeni görevinde başarılar diliyorum. Sayın dostum, Başkanımız Sait ÖZDEMİR'e ve ailesine bundan sonraki yaşantılarında sağlıklı ve mutlu günler dilerim.

Mesleğine adanmış bir hayatın simgesi hâline gelen İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ı, şehadetinin onuncu yılında rahmetle, minnetle ve derin bir saygıyla andık. Onun bıraktığı emanet, bizler için yalnızca bir hatıra değil; aynı zamanda bir sorumluluktur. Bu vesile ile tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet, ailelerine baş sağlığı diliyorum.

Adliyemizin sesi olan Adalet İstanbul Dergisi'nin 2025 yılı ikinci sayısını düzenleyen Yayın Kurulumuzu ve katkı sağlayan arkadaşlarımızı tebrik ederim. Tüm okurlarımıza gönülden teşekkür ederim.

Saygılarımla

Ahmet Önder KOCADEMİR
İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi
Adalet Komisyonu Üyesi

İmtiyaz Sahibi Akın GÜRLEK
İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı
adına Cumhuriyet Başsavcısı

Genel Yayın Yönetmeni Abdurrahman ÜŞENMEZ
Cumhuriyet Başsavcı Vekili

Yayın Kurulu Başkanı Abdurrahman ÜŞENMEZ
Cumhuriyet Başsavcı Vekili

Yayın Kurulu Hacı Hasan BÖLÜKBAŞI
Cumhuriyet Başsavcı Vekili
Emin AYDINÇ
Cumhuriyet Savcısı
İbrahim ÇİÇEK
Cumhuriyet Savcısı
Hakan AKSOY
Cumhuriyet Savcısı
Nursel BEDİR
Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Kaan ÖZKUBAT

Editör Hüseyin YILMAZ, Burak AYAS

Fotoğraf Murat AKSAK

Grafik Tasarım Seçkin DELİGÖZ

Yayın Hazırlık Maya Basın Yayın ve Matbaacılık
Davutpaşa C. Güven İş Merkezi
No: 83 A Blok - 56
Topkapı / İstanbul

Baskı Ümit Matbaacılık
Litros Yolu 2 Matbaacılar Sitesi
D:ZA/6 Zeytinburnu 34010 İstanbul

Baskı Tarihi Haziran 2025

Yayın Türü 6 ayda bir / Yerel süreli yayın

Dergimize katkıda bulunmak isteyen okurlarımız aşağıda
verilen iletişim bilgilerini kullanarak irtibata geçebilirler.
Saygıyla duyurulur.

İstanbul Adalet Sarayı
Sosyal İşler Müdürlüğü

3. Kat, C1 Blok

Tel: 0 (212) 375 75 75

Dahili: 52561 - 52569

adaletistanbuldergisi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Sayı: 25

Yıl: 12

HAZİRAN 2025

ISSN: 2148-788X

9

BİZDEN SİZE

12

**HAKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI MODELİNDE
EĞİTİCİLERİN ROLÜ VE STRATEJİK YAKLAŞIM**
Turan KULOĞLU
HSK Üyesi

14

SİYASAL DÜŞÜNCELER VE DEVLET TEORİLERİ
Berna TUTKA
İstanbul Hakimi

20

**YASSIADA MAHKEMESİ
(Yüksek Adalet Divanı / 14 Ekim 1960 – 15 Eylül 1961)**
İbrahim ÇİÇEK
İstanbul Cumhuriyet Savcısı

31

FOTOĞRAFLAR
Okan ALBAYRAK
Yargıtay Üyesi

32

**KRİMİNOLOJİK AÇIDAN (SOSYAL YAPI TEORİLERİ
BAĞLAMINDA) ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK**
Ömer YILDIRIM
İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı

40

SEVSEYDİN / DEMİNDEYİM - ŞİİR
Emre PEHLİVAN
İstanbul Adliyesi Yazı İşleri Müdürü

41

RESİM
İshak YAZICIOĞLU
İstanbul Adliyesi Zabıt Katibi

42

İHTİYATİ TEDBİRDE YAKLAŞIK İSPAT
Ahmet ÇÖMEZ
İstanbul Hakimi

47

RESİM
Nur ÇELİK
İstanbul Adliyesi Zabıt Katibi

48

**TAHKİM ANLAŞMASI, HAKEM SÖZLEŞMESİ VE
MİLLETLERARASI TAHKİM**
Ceren Gürbüz BOLAT
İstanbul Hakimi

56

FOTOĞRAFLAR
Fatih AYANOĞLU
İstanbul Cumhuriyet Savcısı

58

**KARAYOLU ULUSLARARASI EŞYA
TAŞIMACILIĞI ANLAŞMASINA İLİŞKİN
SÖZLEŞME (CMR) KAPSAMINDA TAŞIYICININ
SORUMLULUKTAN KURTULUŞ HALLERİNİN
YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ KARARLARI
KAPSAMINDA İNCELENMESİ**
Buse Naz ÇİÇEK
İstanbul Hakimi

68

**YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA TRAFİK
KAZALARINDAN DOĞAN TAZMİNAT
DAVALARINDA ZAMANAŞIMI**
Sezgin TURAN
İstanbul Anadolu Hakimi

72

**AİLE KONUTUNUN TAHLİYE TAAHHÜDÜNE
ETKİSİ**
Semih SOYKAN
İstanbul Hakimi

80

**HÂKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI MÜESSESESİNE
GENEL BİR BAKIŞ**
Alişir KAYA
Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı
Bedirhan ORAL
Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı
Bünyamin NART
Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı
Haşim TEKİN
Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı
Onur ATALAY
Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı

84

**ŞEHADETİNİN 10. YILINDA CUMHURİYET SAVCISI
MEHMET SELİM KIRAZ ANILDI**

90

HABER VE ETKİNLİKLER

VAKIFBANK PLATINUM AİLESİ İLE AYRICALIKLAR DÜNYASINI KEŞFEDİN

Birbirinden avantajlı kampanyalar ve size özel ayrıcalıklar için siz de hemen VakıfBank Platinum Ailesi'ne dahil olun!

VakıfBank, daima seninle.

Milplus Hizmetlerinde Kat Kat Değerli Worldpuan

Ücretsiz Seyahat Sigortası

Yurt Dışı Alışverişlerinde İndirim Ayrıcalığı

Asistans Özelliği

Anlaşmalı Restoranlarda İndirim

Müşteri Hattı Önceliği

 VakıfBank

Ayrıcalıklar ve ayrıntılı bilgi için www.vakifkart.com.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Bizden Size

DEĞERLİ ADALET İSTANBUL DERGİSİ OKUYUCULARI;

Adalet İstanbul Dergisi'nin 25. sayısı ile bir kez daha sizlerle buluşmanın gururunu ve mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayıda da siz değerli okurlarımıza ilk günkü gibi heyecanla zengin bir içerik sunabilmek için gayret gösterdik.

Adalet İstanbul Dergisi Yayın Kurulu olarak, İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanı iken Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üyeliğine seçilen Sayın Sait ÖZDEMİR'e, adliyemize yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ediyor, yeni görevinde başarılar diliyoruz.

Dergimizin yeni sayısının oluşumunda hukuki, tarihi ve sanatsal yazıları ile katkı sağlayan tüm Hâkim, Cumhuriyet Savcısı, avukat ve personellerimize ve öğretim üyelerine şükranlarımızı sunuyoruz.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) Üyesi Sayın Turan KULOĞLU'nun "Hakim Ve Savcı Yardımcılığı Modelinde Eğitimcilerin Rolü Ve Stratejik Yaklaşım" adlı makalesini, İstanbul Hakimi Sayın Berna TUTKA'nın "Siyasal Düşünceler ve Devlet Teorileri" adlı makalesini, İstanbul Cumhuriyet Savcısı Sayın İbrahim ÇİÇEK'in, "Yassıada Mahkemesi" adlı makalesini, Yargıtay Üyesi Sayın Okan ALBAYRAK'ın "kadroından manzaralar, İstanbul Adliyesi Zabıt Katibi Sayın İshak YAZICIOĞLU'nun Yağlı Boya Tablosunu, İstanbul Hakimi Sayın Burcu Gizem AYDOĞDU'nun "5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda Düzenlenen Etkin Pişmanlık Uygulaması" adlı makalesini, İstanbul Adliyesi Yazı İşleri Müdürü Sayın Emre PEHLİVAN'ın şiirlerini, İstanbul Hakimi Sayın Ahmet ÇÖMEZ'in "İhtiyati Tedbirde Yaklaşık İspat" adlı makalesini, İstanbul Cumhuriyet Savcısı Sayın Fatih AYANOĞLU'nun kadrajından yurt dışı manzaraları, İstanbul Hakimi Sayın Semih SOYKAN'ın "Aile Konutunun Tahliye Taahhüdüne Etkisi" adlı makalesini, İstanbul Hakimi Sayın Ömer YILDIRIM'ın "Kriminolojik Açıdan (Sosyal Yapı Teorileri Bağlamında) Örgütlü Suçluluk" adlı makalesini, İstanbul Adliyesi Zabıt Katibi Sayın Nur ÇELİK'in Yağlı Boya Tablosunu, İstanbul Hakimi Sayın Sezgin TURAN'ın "Yargıtay Kararları Işığında Trafik Kazalarından Doğan Tazminat Davalarında Zamanaşımı" adlı makalesini, İstanbul Hakimi Sayın Ceren GÜRBÜZ BOLAT'ın "Tahkim Anlaşması, Hakem Sözleşmesi Ve Milletlerarası Tahkim" adlı makalesini, İstanbul Hakimi Sayın Buse Naz ÇİÇEK'in "Karayolu Uluslararası Eşya Taşımacılığı Anlaşmasına İlişkin Sözleşme (CMR) Kapsamında Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtuluş Hallerinin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Kararları Kapsamında İncelenmesi" adlı makalesini, Cumhuriyet Savcısı Yardımcıları Sayın Alişir KAYA'nın, Sayın Bedirhan ORAL'ın, Sayın Bünyamin NART'ın, Sayın Haşim TEKİN'in, Sayın Onur ATALAY'ın "Hakim Ve Savcı Yardımcılığı Sistemine Genel Bir Bakış" adlı makalesini dergimizin sayfalarında bulabilirsiniz.

Bununla birlikte adliyemizde misafir ettiğimiz ve ziyaretlerde bulunduğumuz etkinliklerimizi de dergimizin sayfalarında ilgiyle okuyacağımıza eminiz.

Saygılarımızla...

Yayın Kurulu

HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU

ÜYELİKLERİNE SEÇİLEN

SAYIN ALIŞAN TİRYAKİ, BÜLENT KÜFÜDÜR,
CENGİZ AYDEMİR, FUZULİ AYDOĞDU,
HAKAN YÜKSEL, SAİT ÖZDEMİR, SERDAR ATEŞ,
SEYFİ HAN VE TURAN KULOĞLU'NA
GÖREVLERİNDE BAŞARILAR DİLERİZ.

İSTANBUL ADLİYESİ

HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU

ÜYELİKLERİ SONA EREN

SAYIN MEHMET AKİF EKİNCİ, HALİL KOÇ,
AYSEL DEMİREL, BİLAL TEMEL, ERGÜN ŞAHİN,
İBRAHİM KOLCU, DR. ÖMER FARUK YILDIRIM,
ÖMÜR TOPAÇ VE SİNAN ESEN'E
ADALET TEŞKİLÂTIMIZA BUGÜNE KADAR
YAPMIŞ OLDUKLARI KIYMETLİ KATKILAR
İÇİN TEŞEKKÜR EDER,
YENİ GÖREVLERİNDE
BAŞARILAR DİLERİZ.

İSTANBUL ADLİYESİ

TURAN KULOĞLU - HSK ÜYESİ

HAKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI MODELİNDE EĞİTİCİLERİN ROLÜ VE STRATEJİK YAKLAŞIM

Adalet, devletin en temel direklerinden biridir. Adaleti ayakta tutan yegane unsur ise onu uygulayan insan kaynağıdır. Bu nedenle yargı sistemimizin geleceği, yargı mensuplarının niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Adalet hizmetlerinin etkinliği ve toplum nezdindeki meşruluğu, yalnızca yapısal reformlarla değil; bu reformların arkasında duran vizyoner ve donanımlı insanlar sayesinde mümkün olabilir. Bu bağlamda, 2022 yılında hayata geçirilen hâkim ve savcı yardımcılığı modeli, sadece bir idari değişiklik değil; aynı zamanda yargının insan kaynağına dair yeni bir paradigma ortaya koymuştur. Bu paradigmanın başarıyla işletilmesi ise şüphesiz, eğitici hâkim ve savcılarının gayretiyle mümkün hale gelecektir.

Yeni Model: Kuram ile Uygulamanın Bütünleştiği Bir Dönem

Üç yıllık yardımcılık dönemi, mesleki yeterliliği sınava dayalı bir ezberciliğin ötesine taşımış; teorik bilgi ile uygulama tecrübesini bir araya getiren bütüncül bir modeli yargı sistemine kazandırmıştır. Yardımcılar, görevlerine klasik adaylık mantığından farklı olarak, aktif birer öğrenen ve katkı sunan bireyler olarak başlamaktadır. Öğrenme süreci yalnızca Adalet Akademisi sınıflarında değil; adliye koridorlarında, duruşma salonlarında, karar kalemlerinde ve hatta yüksek yargı dairelerinde gerçekleşmektedir.

Bu uygulama merkezli sistem, hem bireysel gelişimi desteklemekte hem de yargı hizmetlerinin kalitesine doğrudan katkı sağlamaktadır. Duruşma yönetiminden dosya analizine, etik ikilemlerden karar gerekçelendirmeye kadar geniş bir yelpazede bilgi ve deneyim edinilmesi hedeflenmektedir.

Eğitcilik: Yalnızca Bilgi Değil, Bir Duruş Kazandırma Sanatı

Eğitici hâkim ve savcılarımızın rolü, sadece bir eğitici olarak tanımlanamaz. Onlar, mesleki rehberliğin ve karakter şekillendirmenin adalet sahnesindeki temsilcileridir. Mesleğe yeni adım atan bir yardımcıya verilecek en büyük katkı, yalnızca mevzuatı anlatmak değil; adaletin ruhunu hissettirmektir. Bu anlamda eğitici, hukuk nosyonunu ahlaki bir pusula ile birleştirerek öğrencilerine aktarır.

Unutmamalıyız ki, kararın doğruluğu kadar, karar vericinin duruşu da önemlidir. Bir hâkimi hâkim yapan, yalnızca kanunu bilmesi değil; hakikatin peşinden gitmesidir. Bu nedenle eğiticilerimiz, sadece bilgi veren değil; örnek olan, iz bırakan, bir mesleki miras taşıyıcısıdır.

Altyapı Destekleri ve Kurumsal Dayanışma

Personel Genel Müdürlüğü olarak bu yeni dönemi

her yönüyle desteklemeye devam ediyoruz. Yardımcılarımızın sahada aktif rol alabilmeleri için UYAP ve VPN yetkilendirmeleri, e-imza temin süreçleri, bireysel çalışma alanları ve kurgusal duruşma salonları gibi olanaklar sunulmuştur. Özellikle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Koordinatörlüğü ve Komisyon Başkanlığı'nın bu süreçteki katkıları, sistemin sağlıklı yürütülmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Artık cübbeler kura sonunda değil, mesleğin başlangıcında verilmektedir. Çünkü bu süreç, bir "hazırlık" dönemi değil, "mesleğin ilk evresi" olarak görülmektedir.

Yardımcılar Bir Yükün Değil, Geleceğin Gücünün Taşıyıcısıdır

Yardımcılar, adliyelerdeki mevcut işyükünü hafifleten bir destek unsuru olarak öne çıkmaktadır. Onlar, mahkeme işleyişine dair öğrenmenin ötesinde, aktif katkı sağlamakta ve sistemin verimliliğini artırmaktadır. Dava türlerinin farklılığı, bölgesel yargı dinamikleri ve yüksek yargı görevleri gibi çeşitli alanlarda kazanılan deneyimler, yardımcılarını daha vizyoner ve çok boyutlu yargı mensupları haline getirmektedir.

Sonuç: Ortak Bir Geleceği İnşaa Ediyoruz

Çıkılan bu yol, yalnızca bir reform hamlesi değil; adaletin gülec yüzüne, gecikmeyen kararına ve toplumsal vicdana dokunan bir gelecek tasarımıdır. Bu gelecekte en önemli rol siz eğitici hâkim ve savcılarımıza düşmektedir. Liderliğiniz altında yetiyecek her bir yardımcı, adaletin gelecekteki kutup yıldızı olacaktır. Bizler, bu yolculukta sizlerin yanında olmaktan, ortak aklı ve ortak sorumluluğu paylaşmaktan onur duyuyoruz.

Sözlerimizi, adaletin sadeliğini ve asaleti ifade eden şu veciz sözle tamamlayalım:

"Adalet mülkün temelidir; ama o temeli taşıyan da bilgili, erdemli ve tecrübeli insanlardır."

Tüm eğiticilerimize sonsuz teşekkürlerimizle... ■

SİYASAL DÜŞÜNCELER VE DEVLET TEORİLERİ

Berna TUTKA
İstanbul Hakimi

Her ne kadar makalemize konu ülkelerin yasama, yürütme ve seçim sistemlerin de farklılıklar olsa da benzerlikler olduğu da kaçınılmazdır. Tarihte toplumların birbirlerinden etkilenmeleri kaçınılmaz olmuştur, bu etkileşim devletlerin yönetim şekline ve politik yapılarına da yansımıştır. İşte yasama yürütme ve seçim sistemleri de insanoğlunun tarihte yaşadığı olgulardan ayrı düşünülemez. Avrupa medeniyetleri de ortak bir tarihe sahip olduklarından; bu yaşanmış olgular toplumların ortak siyasi hayatına da yansır.

Her ülkenin kendi geçmişi, örf adetleri, teamülleri, tarihi, coğrafyası kendi içlerinde yönetim sistemlerinin biçimlenmesinde etkili olan unsurlardır. Şöyle ki; Birleşik Krallık'ın yönetim sistemi anayasal monarşidir. Birleşik Krallık (Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı / United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda olmak üzere dört kurucu ülkeden oluşan bir devlettir. Büyük Britanya (Great Britain) terimi sadece İngiltere, İskoçya ve Galler'i kapsamaktadır. Birleşik Krallık'ı oluşturan kurucu ülkelerden İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da yetki devrine dayalı bir siyasi yapılanma bulunmaktadır. Yetki devri uyarınca, egemen devletin sahip olduğu yasama ve yürütme yetkilerinin bir bölümü, Birleşik Krallık Parlamentosu (Westminster) tarafından farklı ölçülerde olmak üzere İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'daki ulusal parlamentolara ve bunların seçtiği yürütme organlarına devredilmiştir. Bu sistemde hukuken üniter devlet özelliği korunmakta ve merkezi parlamentonun yetki devrini geri alma veya değişiklik yapma hakkı muhafaza edilmektedir. Yetki devrinden yararlanan kurucu ülkelerin egemenliği bulunmamaktadır.

Birleşik Krallık siyasal sistemi, cumhuriyet olmayan

bir demokrasi örneğidir. Birleşik Krallık ile ilgili en temel özellik yazılı bir anayasaya sahip olmama ve bu durumdan kaynaklanan esnekliğin varlığıdır. Birleşik Krallıkta devlet kuruluşlarının yapısı ve yetkileri ile vatandaşların haklarını belirleyen ve yazılı olarak kaleme alınan tek bir kaynağın varlığından ziyade; farklı zamanlarda oluşan ve oluşmaya devam edene pek çok yazılı kaynakla birlikte, uzun yıllardır uygulanan ancak yazılı kural altına alınmamış örf ve adetlerin de anayasa statüsünde korunması karşımıza çıkar. İngiltere'de, Fransa'ya ve ABD'ye göre sistemsiz değerlendirirsek; sert kuvvetler ayrılığı söz konusu değildir. Sıkı parti disiplini de buna eklenince bu ülkelerin aksine yasama-yürütme ayrılığının yerini İngiltere'de çoğunluk hükümetinde kuvvetler birliği almaktadır.

Kraliçe, devletin başıdır. Devlet Başkanı Kraliçe II. Elizabeth, siyaset üstü bir konuma sahiptir. Yürütme gücü, kraliçe adına İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda hükümetleri tarafından kullanılır. Yasama yetkisi, Birleşik Krallık Parlamentosunun iki organı olan Avam Kamarası ve Lordlar Kamarasının yanı sıra İskoç Parlamentosu ve Galler ve Kuzey İrlanda meclislerine verilmiştir. Yargı, yürütme ve yasama organından bağımsızdır. En yüksek mahkeme, Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi'dir.

Esra Karademir'in , İngiltere'nin Politik Sistemi Hakkında Bilgi isimli makalesinde de belirtileceği üzere; " İngiliz Parlamentosu Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası olmak üzere iki kanatlıdır. Seçimle gelen Avam Kamarası 650 milletvekilinden oluşmaktadır. Atama ve veraset yoluyla oluşan üst organ Lordlar Kamarası'nda ise 800 civarında üye bulunmaktadır. Parlamento resmi olarak uymak zorunda olmadığı bu kurallara teamül olarak uyar." Birleşik Krallık siyasal sisteminin en temel özelliği rejimin parlamento egemenliğine dayanmasıdır. İki meclisli olarak varlığını sürdüren parlamentoda, avam kamarası siyasal egemenliğin kullanıcısıdır demek doğru bir tabirdir. Avam Kamarası, zamanla ikinci meclis aleyhine yasama yetkilerini genişletmiştir. Meşruiyetini genel oy ilkesine dayalı demokratik seçimlerden alır. Hükümet avam kamarası içinden çıkar. Başbakan ve kabine parlamentoya karşı hem bireysel hem de ortaklaşa, istisnai bazı durumlar hariç sorumludur. Yani parlamento tarafından görevlerine son verilebilir. Ancak bu yetki, genellikle çoğunluk hükümeti çıkaran Birleşik Krallık siyasal sisteminde çoğunlukla işlevsiz durumdadır. Anayasal özellik olarak Birleşik Krallık üniter bir yapıya sahiptir. Ancak üniter sistem içerisinde yönetsel birim olarak yerel idarelere ve 1997'den beri yerel

parlamento ve meclislere merkezden yetki devri söz konusudur. Ancak bu durum devletin üniter niteliğini değiştirmez. Yerel yönetimler önemli işlevler yerine getirmekle beraber; merkezi hükümete bağılıdırlar. Mali özerklikleri olmadığı gibi yetkileri anayasal garanti altına alınmış da değildir. Bölgesel parlamentolara yetki devri de anayasal olmaktan ziyade, siyasal bir durumdur. Yani Amerika Birleşik Devletleri örneğindeki federal sistemlerdeki gibi federal devlet ile federe devletleri karşılıklı olarak bağlayan anayasal bir kural değildir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na ait Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü isimli metinde de değinildiği üzere; "Birleşik Krallık anayasal monarşisinde hükümdarın yürütme gücü ortadan kalkmakla beraber sembolik olarak bazı rollere sahiptir. Monarşi, devleti ve onun birliğini temsil eder. Aynı zamanda kilisenin başı ve silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır. Ancak hükümdar kanun yapamaz, vergi toplayamaz, kamu kaynaklarını harcayamaz. Parlamentonun kendisine resmi görevlerinden dolayı tahsil ettiği bütçeyi harcar ve kişisel servetinden dolayı vergi öder."Görüldüğü gibi Birleşik Krallık siyasal sistemi içinde Taç'ın temsil ettiği güç parlamenter sistemlerdeki sembolik devlet başkanlığına karşılık gelir. Yürütmenin başıdır ancak parlamentoya karşı

bireysel ve ortak siyasal sorumluluk hükümdara ait değildir. Gerçek siyasal yetkiyi elinde bulunduran başbakan ve kabinesine aittir. Birleşik Krallık siyasal sisteminde en önemli ve en güçlü siyasal kurum kabine, en güçlü figürün de başbakan olduğu söylenebilir. Bunun temel nedeninin uygulanan seçim sisteminin dar bölgede çoğunluk esasına dayanması ve bu nedenle çoğunlukla tek parti hükümetlerine yol açmasıdır. Parlamento egemenliği doktrinine dayalı Birleşik Krallık'ta parti-hükümeti sisteminin içselleştirdiği güçlü kabine, güçlü başbakan olgusunun seçilmiş diktatörler üretmemesinin kökenleri arasında güçlü bir sivil toplumun varlığı gösterilebilir. Siyasi yapının solunda veya sağında iyi örgütlenmiş, faaliyet gösterdiği alanı iyi tanıyan siyasi ve bürokratik karar alıcılarla kurumsallaşmış ilişkiler oluşturan çok sayıda çıkar ve baskı grubu vardır, diyebiliriz.

Dünyadaki ülkelerin hepsinde kurumlar bir yasa içerisinde yer alır. Fakat iki istisnası var: İngiltere ve İsrail. Bu ülkelerde anayasal kurallar beş kaynaktan oluşur, Yasalar, Hukukun temel ilkeleri, Anayasa gelenekleri+yazılı kaynaklar, Mahkeme kararları, Parlamento içtüzüğü.

İngiltere'deki yasama, yürütme ve seçim sistemlerini kısaca özetlemek gerekirse; yasamaya karşı bir sınır olmamakla birlikte Lordlar Kamarası ve Avam Kamarasını içeren iki meclisli bir yapı mevcut olmakla; Lordlar Kamarası, Avam Kamarasına göre çok az yetkiye sahiptir. Parlamentosunun ABD ve Fransa'da olduğu gibi yaptığı yasaları denetleyecek bir organ yoktur. Kral veya başbakan yasalara karşı veto hakkına sahip değildir. Yani yasama gücüne konulmuş bir sınır yoktur. Parlamentosu etkileyen sadece

kamuoyudur. Parlamento üyeliği seçimlerinde 21 yaşını doldurmuş her İngiliz vatandaşı oy kullanabilir. Ancak hatırlatmalıyız ki; Lordlar Kamarasının Avam Kamarasına karşı geciktirici veto yetkisi vardır. Yürütme faaliyetinin gücü ise iki görünümüdür. Bir yanda kral diğer yanda hükümet bulunmaktadır. Yürütme dediğimizde asıl yetkili başbakan+bakanlar kuruludur, yani hükümettir. Kralın yaptığı her işlem ve belgeyi bakanlar kurulu da imzalamalıdır. Kralın tek başına hiçbir siyasal gücü yoktur.

İngiltere'de Yürütme = Kral +Özel kurul + Bakanlar kurulu

Fransa Cumhuriyeti ise, yarı başkanlık sistemiyle yönetilen, köklü bir demokrasi geçmişine sahip bir devlettir. Beşinci Fransa Cumhuriyeti olan günümüz Fransa'sının Anayasası bir halk oylaması sonucu onaylanmıştır. Bu anayasa parlamentoya oranla devlet başkanının yetkilerini arttıran yasalar içerir. Fransa'da devlet yönetiminin iki kanadı vardır: Fransa Cumhurbaşkanı ve Hükümet. Ülkenin cumhurbaşkanı ülke çapında 18 yaşını doldurmuş ve oy kullanma hakkı olan tüm seçmenler tarafından beş yıllık dönem için (eskiden yedi yıl) seçilir. Hükümet ise cumhurbaşkanı tarafından atanan bir başbakan tarafından yönetilir. Fransız Parlamentosu iki meclisli bir yasama organıdır: Fransa Ulusal Meclisi ve Senato. Ulusal meclisteki milletvekilleri geldikleri yerel seçim bölgesini temsil ederler ulusal seçimlerde 5 yıllık süre için seçilirler. Ozan Örmeci'nin tarihli Fransa, 13 Mart 2013 Siyasal Sistemler isimli makalesinde de rastlayacağımız üzere; "Seçilen 577 milletvekili Bourbon Sarayı'nda toplanır. Ulusal meclisin Bakanlar Kurulu'nu düşürme yetkisi vardır. Bu nedenle partiler arası koltuk dağılımı hükümetin kararına doğrudan etki eder. 343 senatör

ise tüm Fransa çapında halk tarafından seçilmiş olan belediye meclisi üyelerinden, il (département) yerel meclis üyelerinden, Bölge (Région) yerel meclis üyelerinden oluşan seçmenler tarafından 6 yıllık bir süre için seçilir ve her üç yılda bir yapılan seçimlerde yarısı yenilenir. Senato Lüksemburg Sarayı'nda (Palais du Luxembourg) toplanır. Senatonun yasama gücü sınırlıdır: Senato ile ulusal meclis arasında anlaşmazlık olması durumunda son söz Ulusal Meclis'e aittir. Meclisin gündemini belirlemede hükümetin büyük etkisi vardır. Ulusal Meclis ve Senato, Fransa Parlamentosunu oluştururlar. Yalnızca anayasa değişikliğiyle ilgili olarak ve uluslararası bazı anlaşmaları onaylamak amacıyla toplanırlar. Fransa yarı-başkanlık sistemi örneğidir. Hükümet parlamentodan doğmaz ama parlamento hükümeti görevden alabilir. "Bazı yazarlar doktrinde Fransız politik sistemini "süper başkanlık sistemi" olarak tanımlar. Cumhurbaşkanı, başkanlık sistemindeki başbakandan daha çok yetkiye sahiptir.

Elbetteki bu üç ülkenin kendi yasama yürütme ve seçim sistemindeki farklılıklar oldukça fazladır, çünkü İngiltere parlamenter sistem, Amerika başkanlık, Fransa ise yarı başkanlık sistemi ile yönetilir. Pekî, bu ne demek diye soracak olursak;

Parlamberter sisteme göre; Bir ülkede bakanlar kurulu parlamentonun onayı ile iş başına geçiyorsa yani yürütme yasamanın içinden doğuyorsa orada parlamenter sistem vardır.

Amerika'da Devlet Yönetimi ve Başkanlık Sistemi(2001) adlı makalede de rastlayacağımız üzere; "Başkanlık sistemine göre; Yürütme ile yasamanın arasında tam bir ayrıklık vardır. Yürütmenin başındaki kişi, yani başkan meclis tarafından seçilip atanmaz. Halk tarafından seçilir. Sonuç olarak; İngiltere'de parlamentonun onayı olmadan bir hükümet kurulamaz. Yürütmede güç dağılımı asimetriktir". Asimetrik güç dağılımının en belirgin örnek olarak; Avam Kamarası daha fazla yetkiye sahip olduğu söylenebilir. Fransa'da Ulusal meclis ve Senatoyu içeren Çift meclisli yasama organı vardır; Asimetrik çift meclislidir. Ulusal meclisin yetkisi senatoya göre daha fazladır. Ulusal meclis kabul ederse yasa kabul edilir. Ulusal meclis üyelerini halk seçer. Senato üyelerini yerel yöneticilerden oluşan bir kurul belirler. Ayrıca diyebiliriz ki Fransa'da cumhurbaşkanı yürütmenin başıdır. Cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar kuruluna istediği kişiyi atayabilir. Cumhurbaşkanı bakanlar kuruluna başkanlık etmiyorsa bakanlar kurulunun aldığı kararların hiçbir anlamı yoktur. Olağanüstü hal durumunda cumhurbaşkanı meclis gibi kanun çıkarma yetkisine sahiptir. Olağanüstü hal durumuna alma yetkisi de cumhurbaşkanındadır.

Cumhurbaşkanı tek başına yasama organını feshetme yetkisine sahiptir. Fransa'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi: 1962'de De Gaulle anayasa çıkardı ve cumhurbaşkanını halk seçsin dedi ve 2 turlu seçim sistemi var. Bakanlar kurulunu cumhurbaşkanı seçer.

Cem Eroğul'un, "Çağdaş Devlet Düzenleri" isimli çalışmasında da anlatıldığı gibi; "Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyasi Görünümü ise; ABD başkanı hem devlet başkanı hem de hükümet başkanıdır ve Amerikan siyasal yapısının temel özellikleri Anayasacılık, Federalizm ve Başkanlık Sistemi'dir. Amerika'nın kurucuları, hükümetin denetimsiz kalarak vatandaşların haklarına karşı bir tehdit oluşturmasını engellemek amacıyla kuvvetler ayrılığı sistemine yer vermişler; kuvvetler ayrılığını korumak içinse kontrol ve denge mekanizmaları geliştirmişlerdir." Bu sistem altında yasama ve yürütme hemen hemen her işinde birbiriyle işbirliği yapmak zorundadır., Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na ait ABD'nin Siyasi Görünümü isimli makalede de belirtildiği üzere; ABD'nin yasama organı Kongre'dir. Kongre iki meclisten oluşmaktadır: Temsilciler Meclisi ve Senato. Amerika Birleşik Devletleri Kongresi, federal hükümetin yasama organıdır. Kongre çift meclislidir, Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi ve Senato'sundan oluşur. Kongrenin çıkardığı yasalar başkan onaylayana kadar yürürlüğe girmez ve başkan dilerse bu yasaı veto edebilir. Kongre başkanın vetosunu etkisiz kılabilme için, kendisini oluşturan her iki meclisinde 2/3 çoğunluğuna ihtiyaç duyar. ABD, çoğulcu demokrasiye dayalı, başkanlık sistemiyle yönetilen federal bir cumhuriyettir. Kuvvetlerin sert ayırımına dayanan ABD siyasal rejiminde başkan, Kongre karşısında sorumsuzdur. Ayrıca, yasalar

kongreden geçmiş ve başkanın imzasıyla onaylanmış olsa da Yüksek Mahkeme tarafından Anayasa'ya aykırı bulunabilir. Ancak Yüksek Mahkeme üyeleri de başkan tarafından senatonun onayı ile atanır. Görüldüğü gibi yasama, yargı ve yürütme organları birbirlerini kontrol edebilecek ve dengeleyebilecek yetkilerle donatılmıştır. İngiltere' deki Parlamenter sistemden farklı olarak Başkanlık Hükümet Sisteminde kabinenin bir otoritesi yoktur. Bakanlar, sadece başkanın yardımcılarını konumundadır.

Sonuç olarak; her ne kadar makalemize konu ülkelerin yasama, yürütme ve seçim sistemleri de farklılıklar olsa da benzerlikler olduğu da kaçınılmazdır. Tarihte toplumların birbirlerinden etkilenmeleri kaçınılmaz olmuştur, bu etkileşim devletlerin yönetim şekline

ve politik yapılarına da yansımıştır. İşte yasama yürütme ve seçim sistemleri de insanoğlunun tarihte yaşadığı olgulardan ayrı düşünülemez. Avrupa medeniyetleri de ortak bir tarihe sahip olduklarından; bu yaşanmış olgular toplumların ortak siyasi hayatına da yansır. Yukarıdaki bilgiler ışığında da İngiltere, ABD ve Fransa'daki siyasi yapılanma ve anayasal düzene baktığımızda bu devletlerin üçünün de yasama ve yürütme ve seçim sistemlerinde ortak gayeleri temsilde adalet yönetiminde istikrar olduğu görülmektedir, bunun temelinde yürütmeyi güçlendirmekle halkın yönetime daha fazla katılmasını sağlamakla beraber yani demokrasiyi güçlendirmekle beraber, hızlı bir şekilde karar alma mekanizmalarını temelde hızlandırma amacı güttükleri anlaşılmaktadır. ■

KAYNAKÇA

Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

Esra Karademir, İngiltere'nin Politik Sistemi Hakkında Bilgi, Akademik Paradigma

Birleşik Krallık, Vikipedi

Esra Karademir, Fransa'nın Politik Sistemi Hakkında Bilgi, Akademik Paradigma

Fransa, Vikipedi

Siyasal Sistemler, Fransa, 13 Mart 2013, Ozan Örmeci

Eroğul, Cem, Çağdaş Devlet Düzenleri, 2001, Ankara, İmaj Kitabevi

ABD, Vikipedi

ABD'nin Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

Amerika'da Devlet Yönetimi ve Başkanlık Sistemi, Tarihibilgi.com

<https://tarihibilgi.org/amerika-birlesik-devletlerinin-anayasal-duzenine-giris/>

<https://tarihibilgi.org/buyuk-britanya-ve-birlesik-kralligin-anayasal-sistemi-uzerine/>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1761/18676.pdf>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Fransa#Y%C3%B6netim>

<https://tarihibilgi.org/buyuk-britanya-ve-birlesik-kralligin-anayasal-sistemi-uzerine/>

<https://www.akademikparadigma.com/fransiz-politik-sistemi-hakkinda-bilgi/>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Birle%C5%9Fik_Krall%C4%B1k

<https://www.akademikparadigma.com/ingilterenin-politik-sistemi-hakkinda-bilgi/>

<https://tarihibilgi.org/buyuk-britanya-ve-birlesik-kralligin-anayasal-sistemi-uzerine/>

<http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

BİREYSEL ve TÜZEL TÜM İŞLEMLERİNİZİ E-DEVLET ÜZERİNDEN KOLAYLIKLARLA YAPABİLİRSİNİZ!

**Bireysel / Tüzel Abonelik Başvurusu, Bireysel / Tüzel Abonelik Fesih Başvurusu,
Bireysel / Tüzel Borç & Ödeme Bilgileri Sorgulama ve
Mirasçısı Olduğunuz Kişi Adına Borç & Ödeme Bilgileri Sorgulama
ve Abonelik Fesih İşlemlerinizi
E-DEVLET arama butonuna CK BOĞAZİÇİ ELEKTRİK yazarak,
açılan seçenekler üzerinden rahatça gerçekleştirebilirsiniz.**

444 6 255 www.ckbogazici.com.tr

YASSIADA MAHKEMESİ

(Yüksek Adalet Divanı / 14 Ekim 1960 – 15 Eylül 1961)

İbrahim ÇİÇEK
İstanbul
Cumhuriyet Savcısı

Yassıada yargılamaları, Türk yargı tarihinin en acı olaylarından biri olarak tarihimizdeki yerini almıştır. Askeri darbe hiçbir zaman bir tercih değildir. Ülke kendi sorunlarını demokrasi aracılığı ile çözmek mecburiyetindedir.

27 Mayıs 1960 sabahı, Kurmay Albay Alpaslan Türkeş tarafından radyolardan okunan bildiri ile Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koydu. Demokrat Parti İl, ilçe, bucak ve nahiye başkanları ile muhtarları askerî araçlara doldurulup gözaltına alındı. İçişleri Bakanı Namık Gedik, gözaltındayken şüpheli bir şekilde öldü. Harp Okulu penceresinden atlayarak intihar ettiği açıklandı.

Darbecilerin gerçek lideri olan Tümgeneral Cemal Madanoğlu, 27 Mayıs sabahı, İstanbul Üniversitesi'nden Sıdk Sami Onar, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Naci Şenşoy, Ragıp Sarıca, Tarık Zafer Tunaya, Hüseyin Nail Kubalı ve İşmet Giritli'yi askeri bir uçakla Ankara'ya getirdi.

Bunlara, 28 Mayıs günü Ankara'da Muammer Aksoy, İlhan Arsel ve Bahri Savcı'da katıldı. Profesörlerden bir anayasa taslağı hazırlanmaları istendi. Yeni bir anayasa taslağını hazırlamak üzere başkanlığa getirilen Sıdk Sami Onar'ın adıyla "Onar Komisyonu" kuruldu.

Darbeden sonra askerler hemen seçim yaparak yönetimi sivillere devretmek istedi. Ancak Anayasa Komisyonu'nda görevli öğretim üyeleri, yasama ve yürütme yetkilerini kullanacak bir kurul oluşturmaları gerektiğini söyledi. Bunu üzerine darbeyi planlayan ve icra eden 37 düşük rütbeli subay ve Emekli Orgeneral Cemal Gürsel'in oluşturduğu Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini üstlendi.

Millî Birlik Komitesi üyeleri kendi aralarında yaptığı uzun toplantılar ve Anayasa Komisyonu üyesi profesörlerin de verdiği raporlar doğrultusunda, partiler üstü sivil bir hükümetin kurulmasını kararlaştırdı. Orgeneral Cemal Gürsel'in başkanlığında tarafsız kişilerden (3 asker, 14 sivil) oluşan bir hükümet kuruldu. Sivil hükümetin de kurulmasıyla ülke yönetiminde; MBK, Profesörler Heyeti ve sivil bakanlar söz sahibi oldu.

Harp Okulu'nda tutuklu bulunan Demokrat Partililer sorun oldu. Konulacak yar kalmayınca Cemal Madanoğlu, tutukluların bir kısmını serbest bıraktı. Millî Birlik Komitesi içinde tutukluların durumu ile ilgili bir görüş birliği yoktu. Başını Alparslan Türkeş'in çektiği grup, Demokrat Partili tutukluların ileri gelenlerinin yurt dışına, İsviçre'ye gönderilmesini yeterli görüyordu. Bir grup MBK üyesi ise DP'lilerin yargılanıp, ceza çekmelerinden yanaydı. Bunun üzerine ne yapılacağı konusunda anayasayı yapmak üzere toplanan profesörlere danışıldı. Profesörler bir ihtilal komitesi kurulması ve Demokrat Partililerin yargılamasını gerektiğini, eğer yargılama yapılmazsa askeri darbenin gayrimeşru zeminde kalacağını söylediler. Demokrat Partililer bunun üzerine yargılanmak üzere 29 Mayıs gecesinden itibaren Yassıada'ya nakledildiler. İlk önceleri yargılama olmayacağını belirten Cemal

Gürsel'de, onların suçlu oldukları kanısındayız diyerek, DP'lilerin yargılanacağını açıkladı.

Millî Birlik Komitesi, çıkardığı bir numaralı yasa ile 1924 Anayasa'sını askıya aldı. Kanuna, "TSK, Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak, kollamak ve gözetmekle görevlidir" ibaresi konuldu. Bu kanun uyarınca, Yüksek Adalet Divanı adıyla olağanüstü bir mahkeme kuruldu ve yargılanacak kişilerin de Yüksek Adalet Divanı'na sevk edilip edilmemesine karar vermek üzere bir Yüksek Soruşturma Kurulu kurulması kararlaştırıldı. Aslında eski iktidar mensupları 1924 Anayasası'nda düzenlenen Divan-ı Ali'de yargılanması gerekiyordu. Ancak iddiaya göre eski iktidar yargıyı kendisine bağımlı hale getirdiği için haklarındaki iddiaların sübuta erdirmeye olasılığı olduğundan olağanüstü mahkeme niteliğindeki Yüksek Adalet Divanı'nın kurulmasına karar verilmişti.

Kanun ile Yüksek Adalet Divanı'nın adli, idari ve askerî yargı mensupları arasından Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Millî Birlik Komitesi'nce seçilecek bir başkan, sekiz asıl ve altı yedek üyeden oluşturulması kararlaştırıldı. Üyeler seçimle değil atama ile göreve getirilecek, ayrıca üyelik için yüksek yargı mensubu olması ve hâkim sıfatına haiz olması aranmayacaktı.

Üyelerin seçimi için Millî Birlik Komitesi'nin talimatıyla ilk adalet bakanı olan Mustafa Amil Artus, 100 kişilik bir liste hazırladı. Yargıtay 1. Ceza Dairesi Başkanı Salim Başol, Yüksek Adalet Divanı Başkanı olarak atandı. Asil üye olarak Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı Ferruh Adalı, Yargıtay Üyesi Selman Yörük, Abdullah Üner, Danıştay Üyesi Hıfzı Tüz, Cahit Özden, Askeri Yargıtay Başsavcısı Yargıç General Rıza Tunç, Askeri Yargıtay Savcısı Yarbay Hasan Gürsel ve Askeri Yargıtay Üyesi Yargıç Yarbay Nahit Saçlıoğlu atandı. Millî Birlik Komitesi'nin belirleyeceği heyette mahkeme başkanlığı görevine ilk olarak Yargıtay Başkanı Recai Seçkin düşünüldü. Ancak Recai Seçkin, üyelerle arasında görüş ayrılıkları çıktığı gerekçesiyle bu görevi kabul etmedi. Bunun üzerine Komite, mahkeme heyetinin başkanlığına Yargıtay 1. Ceza Dairesi Başkanı Salim Başol'u getirdi.

Daha sonra Bakanlar Kurulu'nun teklifi ile Millî Birlik Komitesi'nce seçilecek bir başkan ile otuz üyeden müteşekkil Yüksek Soruşturma Kurulu teşkil edildi. Yüksek Soruşturma Kurulu başkanlığına Yargıtay 6. Ceza Dairesi Başkanı Celalettin Kurelman getirilirdi. Ön soruşturmaların başına da Hayrettin Şakir Berk getirildi. Sadece beş ismin hukukçu olmadığı, yedi hukukçunun da asker kökenli olduğu Yüksek Soruşturma Kurulu'nun üyeleri şunlardır: Yargıç Yüzbaşı Orhan Akkaya, Maliye Hesap Uzmanı Ahmet Bayrak, Savcı Fahri Ar, Yargıç Üsteğmen Semih Belen, Yargıtay Üyesi Naci Benli, Vakıflar Eski Genel Müdürü Hakkı Kamil Beşe, İstanbul 5. Asliye Hukuk Yargıcı Faruk Siret Değermen, Yargıç Yarbay Haydar Demiraslan, İzmir Cumhuriyet Savcısı Altay Egesel, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi Mazhar Hiçşaşmaz, Yargıtay Üyesi Sırrı Kalaylıoğlu, Yargıç Mustafa Karaoğlu, Maliye Teftiş Heyetinden Ziya Kayla, Emet Cumhuriyet Savcısı Niyazi Kırdar, Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı Fahrettin Kıyak, Yargıtay Üyesi Kazım Kızıroğlu, Danıştay Üyesi Hikmet Kümbetlioğlu, Yargıç Yüzbaşı Turgut Lülecî, Yargıç Binbaşı Orhan Ok, Yargıç Yüzbaşı Cemal Turgut Özdol, Yargıtay Üyesi Fazlı Öztan, Yargıtay Raportörü Fahrettin Öztürk, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Hayrettin Mustafa Berk, Danıştay 2. Daire Başkanı İbrahim Senil, Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı Cebbar Şenel, Yargıç Binbaşı Süleyman Taşer, Danıştay Üyesi Vecihi Tönük, Yargıtay Üyesi Fehmi Tüzün, İstanbul Vilâyeti Hukuk Müşaviri Avni Yurtsever, Hesap Uzmanları Kurulundan Adil Yücefer. Yüksek Soruşturma Kurulu'nun görevi bitince bunların arasından 11 kişi Yüksek Adalet Divanı'nda çalışmak üzere görevlendirildi.

Yüksek Adalet Divanı Başsavcılığına Yüksek Soruşturma Kurulu Üyesi eski İzmir Cumhuriyet Savcısı Altay Ömer Egesel, Başsavcı Yardımcılıklarına: Salim Ertem, Fahrettin Öztürk, Avni Yurtsever, Faruk Siret Değermen, Orhan Erdoğan, Niyazi Kırdar, Ahmet Bayrak, Süleyman Taşar, Necdet Darıcioğlu, Servet Tüzün, Turgut Lülecî getirildi.

Bu süreçte 1924 Anayasası'nın 41. maddesine göre cumhurbaşkanı, sadece vatana ihanet sebebiyle TBMM'ye karşı sorumlu olduğundan eski cumhurbaşkanının yargılanması hususu, öncelikli bir sorun oluşturdu. Millî Birlik Komitesi'nin 7 Temmuz 1960 tarihli 2 Numaralı Karar'ı ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Anayasanın 41. maddesinin 1. fıkrası ile Türk Ceza Kanunu'nun 125, 141/3, 146 ve 149. maddelerinde yazılı suçlardan sorumlu olduğu gerekçesiyle Yüksek Adalet Divanı'nda yargılanmasına ittifakla karar verildi.

Yüksek Adalet Divanı'nın kararları kesindi. İtiraz ya da temyiz imkânı yoktu. Ancak ölüm cezalarının infazı Millî Birlik Komitesi'nin (MBK) onayına bağlıydı. Duruşmalar boyunca Başkan ile birlikte dokuz hâkim, Başsavcı ile birlikte de genellikle on bir veya on iki savcı yardımcısı görev yaptı.

Yüksek Soruşturma Kurulu, 7 Temmuz 1960 tarihinde Ankara'da göreve başladı ve işlerin hızla yürütülebilmesi için kendi bünyesinde alt komisyonlar kurdu. Soruşturmalar gizli yürütüldü. Sanıklar ve müdafilerin soruşturma dosyasını inceleme ve görüşme yetkileri bulunmuyordu. Soruşturma sonuna kadar tahliye kararı verilemiyordu. Yüksek Soruşturma Kurulu'nun verdiği kararlar Millî Birlik Komitesi'nin denetimine tabiydi. Örneğin Menderes'in Ayhan Aydan'dan olma evlilik dışı çocuğunu öldürttüğü iddiasına ilişkin olarak görülen Bebek Davası'nda Yüksek Soruşturma Kurulu, takipsizlik kararı verdi. Millî Birlik Komitesi bu karara itiraz edince, karar tekrar gözden geçirildi ve dava açıldı. Ayrıca 6-7 Eylül Olayları Davası'nda Fuat Köprülü hakkında takipsizlik kararı verildi. Ancak Millî Birlik Komitesi, bu karara itiraz edince Fuat Köprülü hakkında dava açıldı.

Soruşturmaların başlamasıyla birlikte İstanbul Barosu Yönetim Kurulu aldığı kararla Yassıada'da yargılanan sanıkların avukatlığını üstlenmeme kararı aldı. Bu karar rağmen Burhan ve Orhan Apaydın kardeşler, Hüsamettin Cindoruk, Talat Asal gibi birçok Avukat Yassıada'da yargılanan kişilerin savunmalarını üstlendi. Sanıklar kendilerini en fazla üç müdafî ile temsil ettirebiliyordu. Duruşmalarda basın mensuplarının fotoğraf çekmesi yasaklandı.

Duruşmalar başlamadan bir hafta önce her akşam "Yassıada Saati" isimli radyo programı ile günlük düzenli olarak Yassıada yargılamalarına ilişkin bilgi verildi. Toplum arasında Yassıada'da bulunan sanıkların durumlarının çok kötü olduğu söylentisi yayılınca, adadakilerin durumunun iyi olduğunu göstermek için Düşükler Yassıada'da ismiyle bir propaganda filmi çekildi ve filim bütün sinemalarda gösterildi. Afişlerde, 'Prodüksiyon: MBK İrtibat Bürosu' diye yazıyordu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, filmin çekilmesinin ardından intihara kalkıştı, askerlerin fark etmesinin ardından son anda kurtarıldı. Kurtarıldıktan sonra,

"Bize Yeşilçam artistleri gibi film çektiler, revayı hak mıdır bu?" demişti.

Millî Birlik Komitesi, Yassıada'yı bir cezaevi hâline getirdi ve burada görev yapacaklarla ilgili bütün tayin yetkilerini kendi üstüne aldı. Heybeliada'daki bir otel kiralanıp lojman hâline getirildi. Bölgeye giriş ve çıkışlar yasaklandı. Yassıada'nın kumandanı ise Yarbay Tarık Güryay'dı. Atatürk'ün yatı Yassıada Komutanı Tarık Güryay'ın emrine verildi.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'le birlikte Ankara Harp Okulu'nda ve İstanbul Davutpaşa Kışlası'nda tutuklu bulunan DP'liler toplu bir şekilde yargılanmak üzere Yassıada'ya götürüldü. Yassıada'ya götürülen DP'liler, buradaki hücrelere birer ikişer yerleştirildi.

Eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, eski Başbakan Adnan Menderes, son Bakanlar Kurulu üyeleri, TBMM Başkanı ve Başkanvekilleri olmak üzere 395 milletvekili, eski Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun'un da aralarında bulunduğu 592 sanık, anayasayı ihlal ve öteki suçlardan 14 Ekim 1960 tarihinde Yassıada'da yargılanmaya başladı.

Sanıklar hakkında, "vatana ihanet, kamu fonlarının kötüye kullanımı, Kırşehir'in ilçe yapılması, meclis iç tüzüğünde yapılan değişiklik, Meclis oturumlarının yayına engel olunması, CHP'nin mallarına el konulması, Tahkikat komisyonu oluşturmak, hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığının ihlali" gibi konularda (Köpek Davası, 6-7 Eylül Olayları Davası, Bebek Davası, Vinylex Ortaklığı Yolsuzluğu Davası, Zimmet ve İrtikâp Davası, Arsa Satışı Yolsuzluğu, İpar Transport Şirketi Döviz Kaçakçılığı Davası, Değirmen Davası, Barbara Davası, Örtülü Ödenek Davası, Radyo Davası, Topkapı Olayları Davası, Çanakkale İskele ve Geyikli Olayları Davası, Kayseri Olayları Davası, Demokrat İzmir Gazetesi Davası, 27-28 Nisan İstanbul ve Ankara'da Üniversite Olayları Davası, İstimlâk Yolsuzluğu Davası, Vatan Cephesi Davası, Anayasal Düzeni İhlâl Davası) ismi ile 19 ayrı dava açıldı.

Avukatlar; Yüksek Adalet Divanı'nın cumhurbaşkanı, başbakan ve iktidar mensuplarını ancak görev ve

sıfatları ile ilgili suçlardan yargılayabileceğini, bunlar dışında kalan şahsi suçlamaların ise Divan'ın görevi dışında kaldığını ileri sürerek itirazda bulundular. Ancak, Yüksek Adalet Divan'ı sanıklara isnat edilen her türlü suçu yargılama yetkisini haiz olduğunu ileri sürerek yapılan itirazı reddetti.

Adnan Menderes ilk duruşmada beş aydır bir hücrede tecrit koşullarında tutulduğunu, başında bekleyen nöbetçi subay dâhil hiç kimseyle konuşmasına izin verilmediğini, konuşma yeteneğinin zaafa uğradığını, kendisini savunabilmek için şartlarının düzeltilmesi gerektiğini dile getirdi.

Davaları yürüten, Yüksek Soruşturma Kurulu'nun, anayasanın ihlal edilmesi suçlarıyla ilgili raporları geç hazırlaması üzerine yargılamalar; Menderes'in çocuk, Bayar'ın köpek davalarıyla başladı.

Köpek Davası: Bu davada, Celâl Bayar ve Nedim Ökmen'in nüfuz ve makamlarını suiistimal ederek, Afgan kralı tarafından armağan edilen bir köpeği, yirmi bin liraya Atatürk Orman Çiftliği Hayvanat Bahçesine sattıkları ileri sürüldü. Sanıklar, ortada bir 'irtikâp' olayının olmadığını, elde edilen bu para ile İzmir'in bir köyünde bir çeşme yaptırıldığını iddia etti. 6 duruşma devam eden bu dava, 24 Ekim 1960 tarihinde karara bağlandı. Köpek davası, 1 numaralı dava olan Anayasayı İhlal Davası ile birleştirildi. 15 Eylül 1961 günü açıklanan kararlarda da, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in nüfuz ve makamlarını suiistimal ederek, kendi çıkarlarına bu satışı yaptıkları iddiası ile açılan davada Celâl Bayar, 4 yıl 2 ay hapis cezası aldı.

6-7 Eylül Olayları Davası: 6 Eylül 1955 günü, Selanik'te, Atatürk'ün doğmuş olduğu eve bir bomba atılmış, bu olayın İstanbul'da duyulması üzerine de, büyük olaylar meydana gelmiş, Rumlara ait yüzlerce dükkân ve ev yıkılmış, milyonlarca lira zarar meydana gelmişti. Olayların hükümet tarafından önceden tertip edildiği ileri sürüldü. Sanık İzmir Eski Valisi Kemal Hadımlı, ifadesi alınırken biraz sıkıştırılınca, "benimle birlikte, yanımda bulunan Güney Saba Komutanı Korgeneral Cemal Gürsel'i de göstericiler omuzları üzerinde

taşıdılar ve alkışladılar” deyince mahkeme hemen duruşmaya ara verdi ve bir daha Hadımlı’nın ifadesine başvurmadi. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. Daha sonra, açıklanan kararda, sanıklardan Adnan Menderes 6 yıl, Fatin Rüştü Zorlu 4 yıl, İzmir Valisi Kemal Hadımlı 4,5 ay hapis cezası aldı. Diğer sanıklar beraat etti.

Bebek Davası: Adnan Menderes’e ve Zeynep Kamil Hastanesi Başhekimi Dr. Fahri Atabey’e, “yeni doğmuş gayri meşru çocuğu öldürmek ve bu suça azmettirmek” gerekçesiyle dava açılmıştı. Adnan Menderes’in, opera sanatçısı Ayhan Aydan’dan olan çocuğunu, doğuma giren Dr. Fahri Atabey’e öldürttüğü iddia edildi. MBK Başkanı Cemal Gürsel, bu duruşmanın gizli yapılmasını istediği halde duruşma açık yapıldı. Bu davanın sanığı olan Adnan Menderes ve tanık olarak dinlenen Ayhan Aydan, münasebetlerini gizlemedi. Ancak, doğmuş olan çocuğun eceli ile ölmüş bulunduğunu ifade ettiler. Açıklanan karara göre, davanın iki sanığı, Adnan Menderes ve Fahri Atabey, beraat etti. Bebek Davası, Adnan Menderes aleyhinde açılan 13 dava arasından beraatla sonuçlanan tek dava idi.

Vinileks Şirketi Davası: Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın nüfuz suistimali suretiyle ve maddî menfaat karşılığında Vinileks Şirketi mensuplarına Türkiye Vakıflar Bankası’ndan usulsüz kredi sağladığı ve Hasan Polatkan’ın bu işten dolayı 110 bin lira rüşvet aldığı ileri sürüldü. 5 oturum devam eden bu davada sanıklar, yapılan kredilerin normal olduğunu ileri sürdü. Bankanın 27 Mayıs darbesine kadar Umum Müdürlüğü’nü yapan ve 1961 seçimlerinden sonra tekrar aynı bankanın Genel Müdürlüğüne getirilen Sabahattin Tulga, ifadesinde; “krediyi suni deri imal ederek ithal ikamesi yapacak bu firmanın karlı olacağına inandıkları için verdiklerini” belirtti. 16 Kasım 1960 günü dava son buldu. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. 15 Eylül 1960 günü açıklanan kararlar sonucuna göre Hasan Polatkan 7 yıl ağır hapis, diğer üç sanık da 3 er yıl 6 şar ay ağır hapis cezası aldı.

Zimmet Davası: Amerikan gezisine çıkan Zeyyat Mandalinci’nin, devlet bütçesinden aldığı 12 bin lira avansı, Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen’in yardımı

ile Toprak Mahsulleri Ofisi bütçesinden kapattırdığı, böylece zimmetine para geçirdiği, Hayrettin Erkmen’in bu suça katılmış olduğu ileri sürüldü. Sanıklar, Amerika’ya Zeyyat Mandalinci’nin görevli olarak gittiğini söylediler. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. Açıklanan karara göre, Zeyyat Mandalinci zimmet suçundan beraat ettiği, Eski Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen ise 6 ay hapis cezası aldı.

Arsa Davası: Eski Tarım Bakanı Nedim Ökmen’in Pendik’te karısına ait bir arsayı, nüfuzunu kullanarak İş Bankası’na yüksek fiyatla sattığı ileri sürüldü. Sanık ve avukatı, satışın normal yapılmış olduğunu ileri sürdü. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. Açıklanan karara göre, Tarım Bakanı Nedim Ökmen, 5 yıl ağır hapis cezası aldı.

Ali İpar Davası: Bu davada, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Medeni Berk ve Hayrettin Erkmen ile İpar Transport şirketinin sahibi armatör Ali İpar döviz yasasını ihlal etmek iddiasıyla yargılandı. Savcı tarafından okunan kararnamede, Zorlu’nun Menderes aracılığı ile Koordinasyon heyetine baskı yaptığı, gemi ithal rejimini değiştirdiği, Ali İpar’a büyük menfaat sağladığı, döviz kaçakçılığına sebep olduğu ileri sürüldü. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. Açıklanan karara göre, sanıkların hepsi ceza aldı.

Değirmen Davası: İbrahim Sıtkı Yırcalı’nın Ticaret Bakanı bulunduğu sırada nüfuzunu kötüye kullanarak, bir un değirmenini, bir makarna fabrikası sahibi olan Şemsi Demirkan’a tahsis ettiği ileri sürüldü. Ancak, zamanaşımı dolduğundan, Yüksek Adalet Divanı, bu davanın düşmesine karar verdi.

Barbara Davası: Bu davada, Refik Koraltan’ın, hasta olan eşine ilaç getirmek için aldığı dövizle, “Barbara” adlı bir Alman kızını hizmetçi olarak getirttiği, böylece Türk Parasını Koruma Kanununa aykırı hareket ettiği, Eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın da bu suça katıldığı ileri sürüldü. Bu davada 1 numaralı dava olan Anayasa İhlal Davası ile birleştirildi. Açıklanan karara göre, Refik Koraltan, 5 ay 25 gün, Hasan Polatkan’a 6 ay hapis cezası aldı.

Örtülü Ödenek Davası: Menderes; on yıl boyunca üç milyon tutarındaki örtülü ödeneği, şahsi işlerinde ve D.P. hizmetlerinde kullandığı ileri sürüldü. İddiaya göre, süveter, pardesü, ayakkabı tamirati gibi bazı masrafları bile örtülü ödenekten verdiği, cımbız, viski gibi şeyler satın aldırıldığı, dilediği kimselere, işine gelen amaçlar için bol bol paralar verilmişti. Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur’un da, aynı paradan 250 bin lira zimmetine geçirdiği ileri sürüldü. Eski Başbakan Adnan Menderes, yaptığı savunmada, bu iddialardan bazılarını kabul etmedi. Yapılan masrafların çoğundan habersiz olduğunu ileri sürdü, kabahati Ahmet Salih

Korur’a attı. Ahmet Salih Korur da, her şeyi Menderes’in bilgisi altında yaptığını söyledi. Bu dava da, Anayasayı ihlâl davası ile birleştirildi. Açıklanan karara göre, Adnan Menderes’in 15 yıl ağır hapse ve 4 milyon 878 lira para cezası, Ahmet Salih Korur ise, 2 yıl 11 ay ağır hapse mahkûm oldu. Bu dava sırasında gizli oturum da yapılmıştı.

Radıyo Davası: Eski Başbakan Adnan Menderes ve yedi eski bakan ile eski Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü Altemur Kılıç’ın, “devlet radyosunu, siyasal amaçlarına alet ederek partizanca kullanmak, muhalefete radyoyu kullanma hakkını tanımamak ve bu suretle anayasayı ihlal etmek” suçlamasıyla yargılandığı davaydı. Savcı tarafından okunan kararnameye göre, sanıkların, demokrasiyi yıkmak ve bir zümre egemenliği kurmak için radyoyu bir parti organı haline getirdikleri, bu amaç için de 1957 seçim sonuçlarını, saat 17 den önce ilân ederek baskı yaptıkları ileri sürüldü. Sanıklar yaptıkları savunmalarda, bu iddiaları kabul etmedi. Dava, Anayasayı ihlâl davası ile birleştirildi. Menderes ve eski bakanların bu davadaki sorumlulukları, ‘Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakıası’ olarak kabul edildi.

Topkapı Olayları Davası: Bu davada, Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Eski Başbakan Adnan Menderes, eski bakanlar ve milletvekillerinden oluşan toplam 60 sanık, “4 Mayıs 1959 tarihinde Topkapı’da İsmet İnönü’ye karşı bir suikast düzenlemek amacıyla halkı kışkırtmak” ile suçlandı. İnönü, Manisa ve İzmir’den sonra 4 Mayıs 1959 tarihinde İstanbul’a gelmiş ve Yeşilköy Havalimanı’ndan şehir merkezine giderken Topkapı’da önce trafik müdürü tarafından durdurulmuş ve sonra halkın saldırısına uğramıştı. Savcılık kararnamesine göre, olay günü, Yeşilköy ve Topkapı’da suikast için büyük ölçüde hazırlıklar yapıldığı, çeşitli yerlerden bu iş için adamlar getirildiği, ellerinde şişeler ve sopalar bulunan bu adamlar, Topkapı’ya geldiği sırada İnönü’nün arabasını çevirdikleri, ancak ordu birliklerinin olayı önlemeleri ile istenilen suikastın meydana gelmediği iddia edildi. Sanıklar, Topkapı’da meydana gelen olayları kabul ettiler, ancak bu olayların, bir suikast teşebbüsünün tertipleri olmadığını, bir parti gösterisi şeklinde gerçekleştiğini ileri sürdüler. Açıklanan karara göre, bu davada Anayasayı ihlâl davası ile belirlendi. Bu olay Bayar ve Menderes için, Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakıası olarak kabul edildi. Celâl Bayar, Menderes, Aygün ve Yetkiner dışındaki sanıklar yedişer yıldan başlamak üzere değişik hapis cezalarına çarptırıldı. 43 sanık ise beraat etti.

Çanakkale Olayları Davası: Eski Başbakan Adnan Menderes ve üç eski Çanakkale milletvekili, “CHP’li iki milletvekilinin seyahat özgürlüğünü engellemek” suçlamasıyla yargılanmışlardı. Savcı tarafından okunan kararnamede, Çanakkale’de meydana gelen bazı

olayları incelemek üzere CHP tarafından gönderilen bir parti heyetinin, Adnan Menderes’in emriyle Çanakkale’ye sokulmak istenmediği, bunun üzerine bazı çirkin olayların meydana geldiği belirtilmiş, Anayasanın ihlâl edilmiş olduğu ileri sürülmüştü. Adnan Menderes, yaptığı savunmada, olayların karşılıklı tahriklerden ileri geldiğini söylemiş, öbür sanıklar da olaylarla bir ilgileri olmadıklarını belirtmişlerdir. Okunan kararda, bu davanın da, Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakıası olarak kabul edildiği belirtildi.

Kayseri Olayları Davası: Bu davada, Celal Bayar ve Adnan Menderes ile eski Kayseri milletvekilleri, eski Kayseri valisi Ahmet Kınık olmak üzere 13 sanık yargılandı. Sanıkların İsmet İnönü’nün Kayseri’ye yapmak istediği bir geziye engel olmak istedikleri, bu sebeple İnönü’nün binmiş olduğu treni durdurttukları, daha sonra bu işle ilgili olarak askerî birlikleri kullandıkları, kânun dışı emirlerle gezi hürriyetini kayıt altına aldıkları iddia edildi. Savcı tarafından okunan kararnameye göre, 2 Nisan 1960 tarihinde Kayseri’ye gelen İsmet İnönü’nün treni, vali Ahmet Kınık’ın emriyle durduruldu. Zorlukla yoluna devam eden İsmet İnönü’yü Kayseri’de 50 bin kişi karşıladı. “CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün seyahat özgürlüğünü engellemek” suçuyla yargılanan 13 sanıktan 8 tanesi beraat etti. Celal Bayar ve Adnan Menderes yönünden dava Anayasa ihlal davası ile birleştirildi. Okunan karara göre, bu dava Anayasayı ihlâl suçunun maddî bir vakıası kabul edildi.

Demokrat İzmir Gazetesi Davası: Bu davada, Adnan Menderes, Demokrat Parti İzmir İl Başkanı, İzmir Valisi, Emniyet Genel Müdürü ile birlikte 36 sanık yargılandı. Savcı tarafından okunan kararnamede, Demokrat İzmir gazetesinin, Demokrat Parti iktidarı aleyhindeki tutumuna engel olmak amaca ile, Demokrat Parti ileri gelenlerinin emri ve İzmir Demokrat Parti teşkilâtının teşebbüsü ile Demokrat İzmir gazetesinin basıldığı, tahrip edildiği, sonuç olarak da basın hürriyetinin, dolayısı ile Anayasanın ihlâl edildiği ileri sürüldü. Adnan Menderes’te, bir gazetenin tahrip edilmesi ile basının susturulmuş olamayacağını ileri sürdü. Açıklanan kararda, bu davanın da, Anayasayı ihlâl davası ile birleştirildiği belirtildi. “2 Mayıs 1959 tarihinde halkı Demokrat İzmir gazetesinin matbaasını tahrip etmeye teşvik” suçuyla yargılanan 24 sanıktan 8 tanesi beraat etti, içlerinde Adnan Menderes’in de bulunduğu 16 sanık mahkûm oldu.

Üniversite Olayları Davası: 27 Mayıs darbesinden bir ay önce, TBMM’nde, meydana gelen olaylar nedeniyle bir tahkikat komisyonunun kurulması, bu komisyona geniş yetkiler veren kanunun kabul edilmesi üzerine 28 Nisan 1961 sabahı İstanbul Üniversitesi bahçesinde, bir protesto mitingi tertip edildi. Üniversite öğrencilerinin tertip ettikleri bu miting sırasında, Demokrat Parti

tarafı olan bazı polisler (Bumin Ymanoğlu, Zeki Şahin) Üniversite bahçesine girdiler, bu hareket üzerine olay büyüdü, olaylar Üniversite bahçesinden taşarak Beyazıt Meydanı'na kadar genişledi. Bu sırada polisler tarafından öğrencilere ateş açıldı ve üniversiteli öğrenci Turan Emeksiz şehit düştü. İstanbul'da meydana gelen bu olaylar üzerine, ertesi sabah, Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde de, aynı protesto hareketleri başladı. Bunun üzerine Sıkıyönetim ilân edildi ve öğrencilere çok sert davranıldı. Açıklanan kararlarda, bu davanın da Anayasayı ihlâl davası ile birleştirildiği belirtildi. Bu dava da Anayasayı ihlâl suçunun maddî vakıası olarak kabul edildi. Kanunlara aykırı olarak üniversiteyi basmak, halka ateş açmak ve yasalara aykırı olarak sıkıyönetim ilan etmek suçuyla yargılanan sanıklardan 84 tanesi mahkûm oldu, 34 tanesi ise beraat etti.

İstimplâk Davası: Adnan Menderes, eski bakanlardan bazıları, İstanbul ve İzmir valileri, İstanbul Belediye Başkanı'nın İstanbul'u imar etmek düşüncesi altında, rastgele pek çok evi yıktırdığı, istimplâk bedellerini ödetmediği, istimplâkler sırasında pek çok suiistimallerin meydana gelmiş olduğu belirtilmiş, sanıkların cezalandırılmaları istenmişti. Sanıklar, bu konuda çeşitli savunmalar yapmış, iddiaları kabul etmek istememişlerdi. Bu dava da Anayasayı ihlâl suçunun maddî bir vakıası kabul edildi.

Vatan Cephesi Davası: Adnan Menderes, Refik Koraltan ve D.P. Genel İdare Kurulu üyeleri ve Demokrat Parti'nin önde gelenlerinden 22 kişi, "Vatan Cephesi'ni kurarak, bu örgütü bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde tahakkümü için araç olarak kullanmak" suçlamasıyla yargılandı. Savcı tarafından okunan kararnamede, sanıkların, Türkiye'de demokrasiye son vermek amacı ile 'Vatan Cephesi' adı altında çok geniş imkân ve şartlarla hazırladıkları bir teşkilât kurma yoluna gittikleri, bu sebeple de Anayasayı ihlâl ettikleri ileri sürüldü. Adnan Menderes ve öbür sanıklar, iktidar partisinin üyelerini bir teşkilât altında birleştirme amacı içinde, Vatan Cephesi'ni kurduklarını söylediler. Açıklanan kararda 19 sanık mahkûm oldu ve bu davanın da Anayasayı ihlâl davası ile birleştirildiği belirtildi.

Anayasa İhlali Davası: Yassıada'da görülen diğer tüm davalar tahkikat işlemleri gerçekleştirilerek karar aşamasına gelmesinin ardından Anayasayı İhlâl Davası ile birleştirildi. Bununla beraber dosyalar, bu birleştirme çerçevesi içinde ayrı ayrı ele alınarak değerlendirildi. Bu davanın sanıkları; Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, eski Başbakan Adnan Menderes, eski Bakanlar, Meclis Tahkikat Komisyonu kurulması teklifini yapan dört milletvekili, Tahkikat Komisyonunun 15 üyesi, TBMM Başkanı ve başkan vekilleri, Demokrat Parti Genel İdare Kurulu üyeleri, eski Demokrat Parti milletvekilleri. Sanıklar, CHP'nin mallarına el konulması, Kırşehir'in

siyasî sebeplerle ilçe haline getirilmesi, yargıç teminatı ve mahkeme bağımsızlığının ihlâl edilmesi, seçim kanununda yapılan antidemokratik değişiklikler, Meclis Tahkikat Komisyonu'nun kurulması, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunun çıkarılması, Meclis Tahkikat Komisyonunun aldığı kararlar vs. fiillerden suçlanıyorlardı. Sanıkların, idam ile 5-15 yıl arasında değişen ağır hapis cezasıyla cezalandırılmaları istendi. Yassıada yargılamalarının kalbini oluşturan bu davada Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes dâhil olmak üzere toplam 405 sanık yargılandı. Sanık avukatları, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesinde düzenlenen Anayasayı İhlâl Suçunun unsurlarından biri olan cebir unsurunun, Meclis'te oy kullanan ve görüşlerini öne süren milletvekilleri açısından oluşmadığını ileri sürdüler. Yüksek Adalet Divanı'nın kararlarında ve öğretide öne sürülen bazı görüşlerde, cebrin sadece maddi değil manevi cebir olarak da ortaya çıkabileceği, Meclis'te çıkarılan kanun-larla cebir unsurunun devlet eliyle sağlandığı öne sürülerek bu savunmalara itibar edilmedi. 14 Ağustos 1961 günü, Yüksek Adalet Divan Başkanı, gerek Anayasayı ihlâl davasının gerekse bu dava ile birleştirilmiş olan öbür davaların kararlarının 15 Eylül 1961 tarihinde yapılacak oturumda açıklanacağını bildirdi.

14 Ekim 1961 günü başlayan Yassıada davaları, 11 ay 1 gün sürdü. Toplam 19 dava görüldü. Duruşmalar, her gün özel bir vapurla Dolmabahçe'den Yassıada'ya götürülen ve akşamları geri getirilen yaklaşık 150 bin dinleyici tarafından takip edildi. "Değirmen Davası", zaman aşımı nedeniyle düştü, 17 dava da, "Anayasayı İhlâl Davası" ile birleştirildi. Duruşmalara aralıksız devam edildi. 203 günde toplam 287 oturum yapıldı. 1068 şahit dinlendi. Yargılanan 592 sanıktan 228'i hakkında Başsavcı idam cezası istedi. Yargılamalar hükmün açıklandığı 15 Eylül 1961 tarihinde son buldu.

15 Eylül 1961 tarihindeki son oturumda, Yüksek Adalet Divanı, Yassıada davaları ile ilgili kararları açıkladı;

15 kişi ölüm; (Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Emin Kalafat, Agâh Erozan, Hamdi Sancar, Bahadır Dülger, Baha Akşit, İbrahim Kirazoğlu, Nusret Kirişcioğlu, Zeki Erataman, Osman Kavrakoğlu, Rüştü Erdelhun),

31 kişi müebbet hapis; (Medeni Berk, İzzet Akçal, Celâl Yardımcı, Tevfik İleri, Vacit Asena, Kemal Biberöğlu, Hilmi Dura, Himmet Ölçmen, Kemal Özer, Necmettin Önder, Selâmi Dinçer, Ekrem Anıt, Hüseyin Ortakçioğlu, Reşat Akşemsettinoğlu, Necati Çelim, Sadık Erdem, Nuri Tokay, Mazlum Kayalar, Selâhattin İnan, Murat Ali Ülgen, Selim Yatağan, Muhlis Erdener. Enver Kaya, Rauf Onursal, Kemal Serdaroğlu, Hadî Tan, Cemal Tüzün, Samet Ağaoğlu, Sezai Akdağ, Ethem Yetkiner, Kemal Aygün),

418 kişi 20 yıldan 6 aya kadar değişen çeşitli hapis cezalarına mahkûm edildi.

123 kişi hakkında beraat ve 5 kişiyle ilgili de davanın düşmesine karar verildi.

İdam cezası verilen kişilere ait dosyalar onaylanmak üzere Milli Birlik Komitesi'ne 15 Eylül 1961 tarihinde özel bir uçakla Ankara'ya gönderildi. Milli Birlik Komitesi, haklarında oy birliği ile karar verilen Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan hakkındaki idam kararlarını onayladı. Haklarında oy çokluğu ile karar verilen, yaşı 65'i geçen Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile diğer 12 kişinin cezaları müebbet hapis cezasına çevrildi. Dosyalar aynı gün akşam saatlerinde tekrar Yassıada'ya gönderildi. Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan, 15 Eylül 1961 gecesi Yassıada'dan İmralı adasına götürüldü. Cezaları, 16 Eylül 1961 günü sabaha karşı infaz edildi. İntihara teşebbüs ettiği için Adnan Menderes'in doktorların nezaretinde iyileşmesi beklendi ve 17 Eylül 1961 günü o da bir hücumotla İmralı'ya götürülerek ölüm cezası yerine getirildi. İdam edilenler aynı yere gömüldü. Aslında çok daha fazla idam olacağı düşünülerek Yassıada duruşmalarının başlamasından birkaç ay sonra İmralı Adası'nda hazırlıklar başlanmıştı. Mahkeme sürerken İstanbul Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp'tan cellat ve bir hayli de darağacı istenmiş. Zeytin fidanı için çukur açılıyor diye mezarlar kazılmış. Cephane için sandık diyerek tabutlar yapılmış. Kale direği diye darağaçları kurulmuştu.

Yargılamalar sırasında; Zakar Tarver (İstanbul Mv.), Faruk Oktay (İstanbul Emniyet Md.), Yusuf Salman (İstanbul Mv.), Gazi Yiğitbaşı (Afyon Mv. İstiklâl madalyası sahibi), Lütfi Kırdar (İstanbul Mv. Sağlık Bakanı), Nuri Yamut (İstanbul Mv. Emekli Genelkurmay Başkanı), Kenar Akyüz (Bursa Mv.) öldü.

Sanıklardan Konya Valisi Cemil Keleşoğlu 14 Temmuz 1960 tarihinde intihar etti. Celâl Bayar 25 Eylül 1960 günü, Adnan Menderes idam hükmünün kendisine bildirileceği 15 Eylül 1960 günü intihara teşebbüs etti.

İdam cezalarının infazından sonra müebbet hapse mahkûm olan 43 kişi İmralı adasına nakledildi. Hasta olan 8 hükümlü İstanbul'da askerî hastaneye gönderildi. 297 hükümlü Kayseri ve 113 hükümlü de Adana Cezaevine nakledildiler. Sonradan İmralı'daki hükümlüler de Kayseri Cezaevine nakledildi.

Hükümlülerinden Necati Topçuoğlu (Afyon Mv.), Tevfik İleri (Samsun Mv.), Muhlis Erdener (İstanbul Mv.), Kâmil Tayşi (Diyarbakır Mv.) cezaevindeyken vefat etti.

Kore Savaşı'na meclisten güvenoyu almadan katılma ve ABD ile imzalanan, CENTO adı verilen ikili anlaşmalar Anayasa'ya aykırı olduğu söylendiği halde bu suçlarla ilgili Yassıada da herhangi bir yargılama yapılamadı. İddiaya göre yabancı devletlerin yargılama

sürecine dâhil edilmesi istenmemişti. Anayasa'ya aykırı olduğu söylenen bu suçlarla ilgili bir davanın Yassıada mahkemelerinde görüşülmemesi tartışmalara neden oldu.

Yassıada yargılamalarında görev alan hâkim ve savcılar daha sonra yükselerek çeşitli makamlara getirildiler. Yassıada Mahkemeleri'nde görev alan hâkim ve savcıların içinden 3 Anayasa Mahkemesi Başkanı, 2 Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı, 2 Yargıtay Başkanı, Danıştay Başkanı ve üyeleri, YSK Başkanı çıktı. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'da Yassıada Mahkemesi'nde görev alan bu isimler üzerinden kurulan sistem uzun yıllar devam etti. 1960 İhtilali'nden 30 yıl sonra bile Anayasa Mahkemesi Başkanı Yassıada'daki isimlerden biri olan Askerî Hâkim Necdet Darıcioğlu oldu. Yüksek Soruşturma Kurulu üyeliğine getirilen Necdet Menteş, Yargıtay Başkanlığına seçildi ve 12 Eylül Darbe Yönetimi sırasında Ulusu Hükümeti'nde Adalet Bakanı oldu.

16 Ekim 1962 tarihinde çıkan af kanunuyla, bütün cezalardan dörder yıl indirilmesine karar verilince yedi yıla mahkûm olan 283 kişi şartla salıverildi.

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, yetkisini kullanarak Refik Koraltan, Nedim Ökmen, Rüştü Erdelhun, Selim Yatağan, Kemal Aygün, Agah Erozan, Namık Argüç, Dilâver Argun, Bahadır Dülger, Samet Ağaoğlu, Selâhattin İnan, Hilmi Dura ve İzzet Akçal'ı affetti. Daha sonra Etem Menderes, Necati Çelim, Sadık Erdem, Enver Kaya, Celâl Yardımcı, Mükerrrem Sarol ve Hüseyin Fırat'ın cezalarının infazına ara verirdi.

Cezaevinde geçirdiği kalp rahatsızlığı sebebiyle 7 Kasım 1964 tarihinde Celâl Bayar'ın da serbest bırakılmasından sonra, cezaevlerinde kalan Yassıada hükümlüleri sağlık kurullarından geçirilerek alınan raporlara istinaden 1964 yılı Ekim ayında serbest bırakıldılar.

1966'da çıkarılan bir af kanunuyla söz konusu kişilere kamusal hakları geri verildi. 1969'da Anayasa'da yapılan bir değişiklikle seçilme hakları da tanındı.

İstanbul Cumhuriyet Savcısı İbrahim Çiçek'in Yassı Ada ziyareti.

22 Mayıs 1987 tarih ve 3374 sayılı kanun ile Yassıada Mahkemesi tarafından idam edilen Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın mezarlarının hizmetleriyle mütenasip bir yere törenle nakledilmesi ve isimlerinin bazı bulvar ve tesislere verilmesi şeklinde düzenleme yapıldı. 11 Nisan 1990 tarihinde kabul edilen 3623 sayılı Kanun ile Adnan Menderes ve onunla birlikte idam edilen arkadaşlarının itibarları iade edildi. Aynı kanun uyarınca Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun naaşları, 29. vefat yıldönümü olan 17 Eylül 1990 tarihinde İmralı'dan alınarak dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın da katıldığı bir törenle İstanbul Vatan Caddesi'nde yaptırılan anıt mezara taşındı.

Menderes'in 1958 yılında hizmete açtığı Vatan caddenin adı 1994 yılında belediye başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın teklifiyle Adnan Menderes Bulvarı olarak değiştirildi. Daha sonra Menderes'in adı,

İzmir'deki uluslararası havalimanına (Adnan Menderes Havalimanı), Aydın'da kurulan üniversiteye (Adnan Menderes Üniversitesi), ve Türkiye'nin birçok şehrinde çeşitli caddelere verildi. Yargılamaların yapıldığı Yassıada'nın ismi Demokrasi ve Özgürlük Adası olarak değiştirildi.

23 Haziran 2020 tarihli ve 7248 sayılı Kanun'la da 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra yönetime geçen cunta tarafından çıkarılan 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanun'un iki hükmü, 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde ilga edildi. Bu suretle 1 sayılı Kanun'un Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulunu kuran ve bunlara müsadere konusunda özel yetkiler getiren iki hükmü 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde yürürlükten kaldırıldı. 7248 sayılı Kanun ile de varlıklarını hukuki dayanaktan yoksun hale getirdiği Yüksek Adalet Divanı ile Yüksek Soruşturma Kurulu'nun işlem ve kararlarından mağdur olanlar veya mağdurların mirasçıları için tazminat imkânı da getirildi.

Yargılamalar boyunca masumiyet karinesi, savunma hakkı, kanunların geçmişe yürümezliği, silahların eşitliği ilkesi, bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesi gibi adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilen ve ceza hukukuna hâkim olan birçok ilke ihlal edildi.

Yassıada yargılamaları, Türk yargı tarihinin en acı olaylarından biri olarak tarihimizdeki yerini almıştır. Askeri darbe hiçbir zaman bir tercih değildir. Ülke kendi sorunlarını demokrasi aracılığı ile çözmek mecburiyetindedir. ■

KAYNAKLAR:

- 1 - Yüksek Adalet Divanı Kararları (Yassıada - 14 Ekim 1960 - 15 Eylül 1961), T.S.K Foto Film Merkezi, Kabalcı Yayınevi, 2007
- 2 - Talat Asal, "Yassıada Don Davası Cimbız Davası Köpek Davası" Doğan Kitap, 2009
- 3 - Emine Gürsoy Naskali, "Anayasa Davası Toplu Savunması", Kitabevi Yay. 2013
- 4 - M. Kemal Biberoğlu, "Yassıada Kararları ve Tahkikat Komisyonunun Bilinmeyen Gerçekleri", Demokratlar Kulübü Yayınları, 1996
- 5 - Mehmet N. Taşdelen, "Yassıada, Menderes ve Muhafızları", Bir Harf Yayın, 2005
- 6 - Hulusi Turgut, "Yassıada'da Yaptırılmayan Savunmalar", Doğan Kitap, 2007
- 7 - İsmet Bozdağ (Celal Bayar), Bir Darbenin Anatomisi", Emre Yayınları, 1991
- 8 - Burhan Dodanlı, "Cunta Kararı ile Adnan Menderes'i ve Demokrasiyi Nasıl Astık?", Parola Yayınları, 2014
- 9 - Kurtul Altuğ, "27 Mayıs'tan 12 Mart'a", Koza Yayınları, 1976
- 10 - Ali Fuat Başgil, "27 Mayıs İhtilali", Çeltüt Matbaacılık, 1966
- 11 - Nadir Nadi, "27 Mayıs'tan 12 Mart'a," Cumhuriyet Yayınları, 1999
- 12 - Örsan Öymen, "Bir İhtilal Daha Var...1908-1980", Milliyet Yayınları, 1987
- 13 - General Sıtkı Ulay, "27 Mayıs 1960 - Harbiye Silah Başına", Kitapçılık Tic. 1968
- 14 - Mehmet Arif Demirel, "27 Mayıs Masallar ve Gerçekler", Toplumsal Yay, 2012
- 15 - Şevket Süreyya Aydemir, "İhtilalin Mantiği ve 27 Mayıs İhtilali", Remzi Kitabevi Yayınları, 1973
- 16 - Şevket Süreyya Aydemir, "Menderes'in Dramı 1899-1960", Remzi Kitabevi Yayınları, 2000
- 17 - General Sıtkı Ulay, "27 Mayıs 1960 - Harbiye Silah Başına", Kitapçılık Tic. 1968
- 18 - Mükerrrem Sarol, "Bilinmeyen Menderes", Kervan Yayınları, 1983
- 19 - Bülent Ulus - Hakan Güngör, "Parola 555K", Kor Kitap, 2019
- 20 - Şerif Demir, "Düello. Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar", Timaş Yayınları, 2011
- 21 - Memduh Kaya, "Yassıada Yargılamalarının Adil Yargılama Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi", Adalet Yayınevi, 2024

İstanbul Adliyeleri Çalışanlarına
Anlaşmalı Olarak Hizmet Vermekteyiz

7/24
HİZMETİNİZDEYİZ

0212 314 14 14
www.turkiyehastanesi.com

Her Yerde Prestijiniz Var

Ücretsiz Fast Track

Ekstra Bankkart Lira

2x Katlanan Bankkart Lira

Ücretsiz Lounge

Prestij Lezzet Rotası

Ziraat Bankası bankKart Prestij

Ziraat Bankası bankKart Prestij plus

5253 2900 0000 0000

EMRE TEKİN

bankKart
Prestij

bankKart
Prestij plus

 Ziraat Bankası
Bir bankadan daha fazlası

FOTOĞRAFLAR

FOTOĞRAF

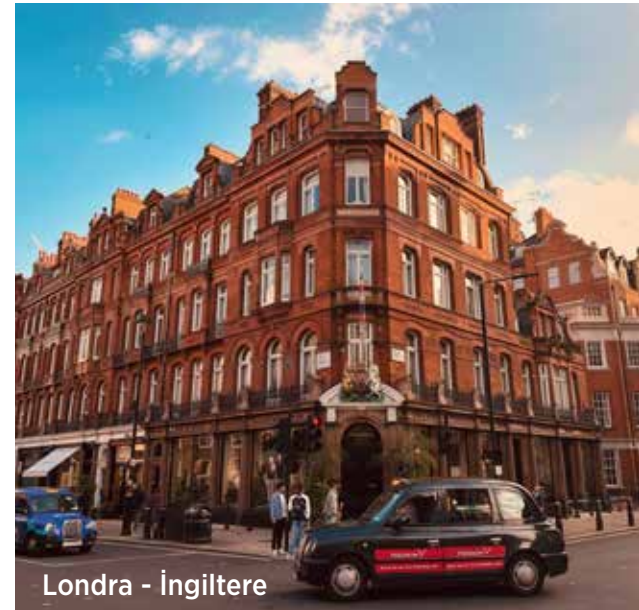

Okan ALBAYRAK
Yargıtay Üyesi

15 Temmuz Şehitler Köprüsü - İstanbul

15 Temmuz Şehitler Köprüsü - İstanbul

Londra - İngiltere

Beylerbeyi Sarayı - Üsküdar - İstanbul

KRİMİNOLOJİK AÇIDAN (SOSYAL YAPI TEORİLERİ BAĞLAMINDA) ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK

Ömer YILDIRIM
İstanbul Ağır
Ceza Mahkemesi
Başkanı

Örgütlü suç, toplumsal yapılar, ekonomik eşitsizlikler ve kültürel faktörlerle derinden bağlantılıdır. Sosyolojik suç teorileri, bu tür suçların nedenlerini ve dinamiklerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Örgütlü suçla mücadelede, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, eğitim ve istihdam olanaklarının artırılması ve suç örgütlerinin sosyal ağlarının zayıflatılması gibi önlemler etkili olabilir. Ayrıca, toplumsal kurumların işlevselliğinin artırılması ve bireylerin sosyal entegrasyonunun sağlanması, örgütlü suçun önlenmesinde kritik bir rol oynayabilir.

Örgütlü Suçların Kısa Tarihi ve Dünyadaki Belli Başlı Suç Örgütleri

Örgütlü suçluluğun tarihsel gelişimi incelendiğinde, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren başlayan bir süreç izlemektedir. Bu dönemde, endüstrileşme, kentleşme, göç ve ekonomik değişimlerin etkisiyle organize suç örgütleri ortaya çıkmış ve güçlenmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1920'lerde yasa dışı içki ticareti ve kumar gibi faaliyetlerle büyüyen organize suç örgütleri, toplum üzerinde ciddi bir etki bırakmıştır. Bu dönemde, ünlü mafya liderleri ve suç patronları öne çıkmış ve organize suçluluğun tarihsel gelişimine yön vermiştir.

1800'lü yılların sonlarına kadar organize suçluluk, endüstri devriminin etkisiyle büyük bir evrim geçirmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde gangsterlik dönemi olarak adlandırılan bu süreçte,

organize suç grupları giderek güçlenmiş ve örgütlü bir şekilde suç faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Bu dönemde alkol yasağı ve uyuşturucu ticareti gibi illegal faaliyetler organize suçluluğun önemli bir parçası haline gelmiştir. Aynı zamanda, siyasi oyuncularla olan ilişkileri ve yasadışı ekonomik faaliyetleriyle de dikkat çekmişlerdir. Yasa dışı işlerdeki yüksek kazançlar ve kontrol etme gücü organize suç gruplarının etkinliğini artırmış, bu da polis ve yargı kurumlarının mücadele etmesini zorlaştırmıştır. Bu dönem, organize suçluluğun toplum üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına olanak tanımıştır.

Örgütlü suç, pek çoklarımız tarafından gizemli ve ilgi çekici bir alan olarak görüldüğü için sinema sektörü dahi bu alanda pek çok film çekmiş, örgüt liderleri bu filmlerde canlandırılmış, Hollywood setleri bir dönem tamamen mafya filmlerine özgülenmiştir. Böylelikle yerli ve yabancı sinemada popüler kültür parçası olarak örgütlü suçlarla ilgili senaryolara yer verilmiştir.

Eski zamanda haydutlar örgüt mensubu suçluların karşılığı olarak kullanılıyordu. Zamanla profesyonelleşen örgütler yeraltı dünyası olarak adlandırılmaya başlandı. Gerçek şu ki her ülkenin bir yeraltı dünyası vardır. Çünkü organize suç örgütleri menfaatin olduğu her yeredir. Küreselleşmenin hâkim olduğu dünyamızda suç örgütlerinin de küreselleştiği görülmektedir. Zaman zaman medyaya da yansıdığı üzere uluslararası suç örgütü liderlerine ve üyelerine operasyonlar yapıldığı, örgütün birden çok ülkede faaliyet gösterdiği, liderlerinin çoğu kez üyelerinden farklı tabiiyette oldukları anlaşılmaktadır.

Tarih boyunca ortaya çıkan suç gruplarının ortak özelliklerine bakıldığında şiddete meyilli, tekeli, korku, baskı, yıldırma yöntemlerini araç olarak kullanan, kendine özgü yapısı ve kuralları bulunan, hiyerarşik organizasyonlar olduğu görülmektedir. Söz gelimi Çıkar Amaçlı Suç Örgütlerinin haraç toplama, adam kaçırma, sahte para basma, yağma yapma, öldürme, şantaj gibi eylemleri, örgütün adeta işlediği klasik suçlardandır. Bu suçları işleyebilmek için yukarıdaki yöntemleri istikrarlı bir şekilde uygularlar.

Terör örgütlerinden farklı olarak Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri eylemlerini ticari olarak sürdürdükleri iddiasında olup bir iş adamı edasıyla hareket etmektedirler. Söz gelimi Chicago çetesi lideri Al Capone her fırsatta bir iş adamı olduğunu, tek yaptığı talebi karşılamak olduğunu, kapitalizmin yönetici sınıfın yasal dolandırıcılığı olduğunu ifade ederek faaliyetlerinin illegal örgüt faaliyeti kapsamında değil, ticari iş bağlamında düşünülmesini istemiştir. Bununla birlikte suç teşkil eden eylemlerden de geri kalmamıştır.

Organize suçların ortaya çıkmasının sebeplerinden birinin yasaklar olduğu ifade edilebilir. Söz gelimi sigara vergisinin arttırılması veya içki yasağı getirilmesinin mafya için bir gelir kapısı oluşturduğu görülmüştür. Hatta geçmişte bu yasakların kaldırılmasından örgütün hoşnut olmadığı da görülmüştür. Bu manada mevzuatın gözden geçirilmesi, örgütlerin finans kaynağını oluşturabilecek kaçakçılık gibi fiillerin önlenmesi için gümrük vergisi gibi kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir. Kanada da 1994 yılında tütün vergisi yarıya indirildiğinde, hükümet, kaçakçıları önemli bir gelirden mahrum bırakmıştı. ABD'de içki yasağının kaldırılması da benzer bir etki yaratmıştı. Organize suçların kesin olarak bitirilmesi pek olası gelmese de, suçluluğa neden olan faktörlerin bertaraf edilmesi suretiyle azaltılması kesinlikle mümkündür.¹

İtalyan Mafyası

İtalyan mafyası şimdiki Sicilya Adasında faaliyet gösteren Sicilya mafyasına dayanmaktadır. Mafya kelimesi İtalya da sadece organize suç örgütlerini ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda tüm toplumda yolsuzluk ilişkilerini ifade etmek için de kullanılır. Yani mafya İtalya da çok yönlü bir kavram olarak kullanılmaktadır. İtalya da mafya demek yeraltındaki her şey demektir. Para, kan, şiddet, güç, gizlilik, komplo vs. Mafyanın kelime anlamı ise Arapçada ayrıcalık tanınmış veya korunan anlamına gelen muaf kökünden geldiği, bir diğer tarife göre ise "İtalya Fransa'ya Ölüm Diye Bağırıyor" şeklinde tercüme edilebilecek "Morte Alla Francia Anelia" cümlesinin kısaltması olduğu savunulur. Yine Palermo lehçesinde "kendine güvenen" anlamında "Mafioso" kelimesinden türediği de ifade edilmektedir. İtalya da Sicilya mafyası dışında Camorra, Ndrangheta olarak adlandırılan yapılanmalar da mevcuttur.²

¹ ÇALIŞIR, Kurtuluş Tayanç, Suçun Vebası Suç Örgütlerinin Anatomisi, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Haziran 2009.

² "Tutto e Mafia Italia. - İtalya'daki her şey mafyadır. " şeklindeki geleneksel İtalyan özdeyişi, İtalya'da mafya olarak tabir edilen organize suçun ne denli eski olduğunu ifade eder.

Mafyanın kendine özgü kuralları ve ayinleri vardır. Geleneksel kuralları ve ahlakı kabul etmeyen bu yapılanmalar kendi içinde, gizlilik içinde bir kültürü yaşatırlar. Masonluk benzeri bir yapıya sahip olan İtalyan mafya üyeleri eski yaşamlarını ölerək geride bırakarak, örgütün yeni bir üyesi olarak yeniden doğarlar. Üyeler emre itaatsizliğin ölüm sonucunu doğuracağını bilirler. Mafyaya kabul edilebilmek için olası bir cinayeti işlemek zorundadırlar. Bunun ardından toplantı yapılarak yuvarlak bir masanın etrafında gerçekleşen konuşmalar ve ritüellerin ardından kabul gerçekleşir. Bu ritüel bazen bir azizin mezarının başında yapılır. Müstakbel üye yemin ederek göreve başlar. Yemin, gizlilik ve itaate dairdir. Ritüele göre müstakbel üye yemin sırasında elinde bir azizin yanan resmini tutarken, diğer eli örgütün capo'su yani kaptanı tarafından bir bıçakla kesilir. Yanan resim örgüt üyesinin eski hayatını, akan kan ise bir mafya üyesi olarak yeniden doğuşunu sembolize eder. Camorra ayinlerinde ise, müstakbel üye yerden bozuk para alırken diğer üyeler onun elini bıçaklarlar. Venedik'teki Mala Del Bentra öncesi mafya gruplarında ise ölümü temsil etmek için bir kafatası öpülürdü. Bu ritüeller İtalyan mafya grupları arasında farklı bölgelerde çeşitlilikler gösterebilmekteydi. Yerel farklılıklar her ailenin kendi koruyucu azizine sahip olmasıyla açıklanabilirdi. İtalya'nın Palermo şehrindeki Üç Azizler ve Azize Rosalia bunlardandır. Örgüt üyelerinin ölünceye dek uymaları gereken kuralların başında suskunluk (ornerta) , itaat ve şeref gelmektedir. Üyeler katıldıkları suç ailesinin tanrıdan ve devletten önce geldiğini bilirler. Ailenin liderlerine Capo denir. Mafya üyeleri, diğer üyelerine hiçbir şekilde yalan söyleyemez. Bir mafya üyesi kendisini hiçbir zaman bir başka mafya üyesine bu sıfatla tanıtmaz. Onun yerine onları üçüncü bir kişinin tanıstırması gerekir. Birbirlerini tanıstırırken “ Amico Nostra “ yani “bizim arkadaşımız” kelimesini kullanırlar. Bu nedenle “ Cosa Nostra “ olarak ifade edilen mafya türü “bizim meselemiz” anlamını taşıy ve kökeni buradan gelir. İtalyan mafyası aynı zamanda Amerikan mafyasının da temelini oluşturmuştur.

Sicilya Mafyası

Sicilya Adasının başkenti Palermo da kurulan bu örgüt gizlilikle hareket eden, suçluları himaye eden, üye kazanmak için toplum dışına itilmişlerle ilişki kuran bir mahiyet arz ediyordu. Mafya tipi örgütlenmelerin esas itibarıyla Sicilya da doğmuş olmasının cevabını tarih boyu devam edegelen istila ve işgallerde aramak gerekir. Sicilya'nın Normanlar, Bizanslılar, Vandallar, Araplar ve ilk olarak da Yunanlılar tarafından işgale uğradığı, işgal hareketlerine karşı direniş hareketlerinin oluştuğu, bu direniş hareketlerinin başını çekenlerin “ baba, kaptan, danışman “ şeklinde unvanlarla nitelendirildiği, gizli direniş hareketlerinin Sicilya da işgale ve istilaya karşı verdiği mücadele ve kazanımların zamanla suiistimal edilerek mafya tipi örgütlenmelerin oluşmasına neden olduğu ileri sürülmüştür.

Mafyanın Sicilya da kök salmasını açıklayan çeşitli görüşler öne sürülmüştür.³ Sicilya da ve genel olarak İtalya da mafyanın siyasette de rol sahibi olduğu görülmektedir. Gerçekten de çıkar amaçlı suç örgütlerinin ve özellikle organize suç örgütlerinin (mafya) kamu bürokrasisine, adliyeye, mülkiyeye, kısacası kamu gücüne ilgi duyduğu, bu nedenle kamu görevlilerini örgütün menfaatini gerektiren durumlarda hoş tutarak rüşvete bağladıkları, örgüt üyesi olmayan kamu görevlilerini adeta bir köstebek olarak kullandıkları, durumun İtalya da örnekleri olduğu gibi ülkemizde de örnekleri olduğu bilinen bir vakadır. Sicilya mafyasının eylemleri haraç kesmekten, adam öldürmeye, hırsızlıktan, yağmaya kadar çeşitlilik gösteriyordu. Mafya tipi örgütlenmeler, örgütün menfaatine olan hiçbir şeyi yapmaktan çekinmezler. Nitekim 1943 yılında 2. Dünya Savaşı sırasında Sicilya mafyası ile Amerikan ordusu arasında yapılan anlaşma çerçevesinde, çete lideri şanslı lakaplı Luciano'nun (Lucky Luciano) müttefiklerin adaya çıkarma yapmasını yardım etmesi, savaş sonrası mafyayı İtalya'da daha güçlü bir konuma getirmiştir. Devamında, ülkedeki siyasi oluşumların da mafyayla siyasal alanda ittifak kurmalarını sonuçlamış ve Sicilya mafyasının Amerikan mafyası ile birlikte uyuşturucu ticaretinde önemli bir güce dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Bu arada kârı ve gücü her geçen gün katlanarak büyüyen Sicilya mafyaları arasında kan davaları ve çatışmalar başlamıştı. 1950 'lerden sonra şiddetlenmeye başlayan çatışmalara hükümet müdahale etmek zorunda kalmış, pek çok mafya üyesi tutuklanmış ve neticede Corleone kasabasından gelen Luciano liderliğindeki mafya grubu hakimiyeti sağlamıştır. Bu şekilde Sicilya mafyası, İtalya sınırlarını aşarak dünya çapında bir güç ve suç imparatorluğuna dönüşmüştür.

³ SOUTHWELL, David, Organize Suç Tarihi, Kırmızıkeci Yayıncılık, çev. Beril Köseoğlu, 1. Baskı, Ocak 2009.

Camorra - Napoli Mafyası

Camorra “ Kavga “ anlamına gelir. İtalya da mafya halkla o kadar özdeşleşmiştir ki, küçük çeteler veya suç grupları “ bir şeylerin mafyası “ şeklinde alay konusu edilir. Bu grup İtalya'nın Güney şehri Napoli de faaliyet gösterir, İtalya'nın en eski suç örgütlerindendir. Napoli mafyasının (camorra) İspanyol kökenli Garduna isimli suç örgütüne dayandığı, Garduna'nın hırsızlık, adam kaçırma, kiralık katillik gibi alanlarda uzmanlaştığı, bu üyelerin bir kısmının Napoli'ye taşındığı ve Napoli mafyasının temellerini attığına dair görüşler mevcuttur. Camorra mafyası 12 aile tarafından yönetilen, başlarında bir “babanın” olduğu, konsey adı verilen toplantılarda kararların alındığı, Sicilya mafyasına göre daha planlı ve disiplinli bir yapıya sahipti. Napoli mafyası, şehrin cezaevlerindeki yaşamı kontrol ediyor, şantaj, kumar ve tefecilik çetelerini kontrol ediyor, aynı zamanda kiralık katil alanında da hizmet veriyordu. Ayrıca Napoli'nin ticaretini de büyük oranda yönetiyorlardı. 1922 yılında faşist Mussolini iktidarında Mussolini tarafından bu örgüt ağır bir darbe almış, örgüt üyelerinin büyük bir bölümü tutuklanarak hapse atılmış, bir bölümü de göç etmek zorunda kalmıştır. Ancak 2. Dünya Savaşından sonra örgüt yeniden güçlenmeye başlamış ve sigara kaçakçılığını yeni bir gelir kapısı olarak uyuşturucu ticareti ile birlikte kullanmıştır. 1970'lere gelindiğinde Camorra en güçlü dönemine girmiş, çeteler arasında bu nedenle kanlı savaşlar başlamıştır. 1980 yılında meydana gelen İrpinia depremiden sonra Napoli'nin yeniden inşası amacıyla tahsis edilen milyonlarca dolarlık hükümet fonu Camorra tarafından çalınarak Avrupa da legal yatırım işlerinde kullanılmıştır. Bununla birlikte uyuşturucu, haraç, fuhuş gibi faaliyetler örgütün ana gelir kapısını oluşturmaya devam etmiştir.⁴

Ndragheta - Calabria Mafyası

İtalya'nın güney bölgesi Calabria'dan gelen Ndragheta mafyası Sicilya mafyası ile benzer özellikler taşır. Calabria İtalya'nın en yoksulluk ve en az gelişmiş bölgelerinden biri olduğu için Ndragheta da, Sicilya mafyası gibi finans kaynağı olarak benzer suçları işlemiştir. “Kahramanlık, erdem” manalarına gelen Yunanca kökenli Ndragheta sözcüğü mafyanın diğer örgütlerde olduğu gibi bir mitoloji yaratma ve kendilerini iyilik savaşçısı gibi lanse etme ve böylelikle toplum nezdinde destek ve meşruiyet kazanma amacını taşıdığını söylemek gerekir.

Mala Del Brenta - Venedik Mafyası

Modern İtalya'nın bir dönem en güçlü mafyalarından biri olan Venedik mafyası, örgütün lideri melek

⁴ “ Kâr neredeyse, Camorra oradadır. “ sözü örgütün ruhunu ortaya koymaktadır.

yüzlü Maniero'nun (Felice Maniero) yakalanmasının ardından dağıldığı düşünülmektedir. Bazen “ Mafia Del Brenta “ olarak da anılan Venedik mafyasının kökenleri esas itibarıyla Güney İtalya'ya ve Sicilya'ya kadar uzanmaktadır. Örgüt adını Brenta Riveriası olarak bilinen nehrin adından almıştır. Örgüt liderinin ve üyelerinin tutuklanması ve örgüte operasyonların düzenlenmesi örgütü sarssa da, örgüt hala Venedik kumarhaneleri ve diğer sanat eseri hırsızlığı gibi suçları işlemeyi sürdürmektedir.

Sacra Corona Unita – Puglia Mafyası

Bu fraksiyon Camorra ve diğer Sicilya mafyalarıyla anlaşmazlık yaşasa da kısa süre içerisinde güç kazanmıştır. İtalya'nın güney bölgesinde bulunan Puglia bölgesinde faaliyet gösterdiği için bu ismi almıştır. Puglia da zaman içinde tütün kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve silah kaçakçılığı alanında özellikle Avrupa da etkin bir rol oynamıştır. Halen 2.000 aktif üyesinin bulunduğu düşünülmektedir. Diğer mafya örgütlenmelerinde olduğu gibi Puglia mafyası da en fazla kâr getiren kilit suçları işlemiştir. Kilit suçlar aynı zamanda kritik suçlar olarak da tanımlanabilmektedir. Söz gelimi İtalyan savcı Giovanni Falcone 'nin arabasına yerleştirilen bomba ile öldürülmesi gibi. Mafyanın üzerine giden İtalyan savcı Giovanni Falcone 1992 yılında öldürülmüş, arkasından halefi Paola Borsellino da aynı şekilde öldürülmüştü. Her iki savcının mafya tarafından öldürülmesi halk nezdinde büyük bir infiale neden olmuş, halkın ve hükümetin desteği ile mafyaya karşı bir seferberlik başlatılmıştı. İşte bu savcıların öldürülmesi gibi suçlar da mafya bakımından kilit suçlardan sayılır. Bu süreçte hükümet ile mafya arasında deyim yerindeyse karşılıklı bir meydan okuma gerçekleşmiştir. Sicilya mafyası tarafından bir takım bombalama eylemleri yapılmış, mafya lideri çirkin Riina olarak bilinen Salvatore Riina'nın her iki savcının ölüm emrini vermesi nedeniyle tutuklanmasının ve mafya üyesi olarak bilinen mafiosilerin toplu olarak cezaevine konulmasının intikamını almak için misilleme saldırıları yapılmıştır. Ancak savcılar Falcone ve Borsellino'nun öldürülmeleri halk nezdinde büyük tepkilere neden olmuş ve neticede mafyaya karşı yeni yasal düzenlemeler yapılmış, Sicilya adasına yedi bin asker konuşlandırılmış, mafyaya ağır bir darbe indirilmiştir. Kamuoyunda “ Temiz eller “ olarak da bilinen yolsuzluğa karşı hükümet ve yargı girişimleri, Sicilya mafyasına ağır darbeler indiren yargılamalarla birlikte, Sicilya mafyası ile birlikte bölgede faaliyet gösteren diğer mafya gruplarına da görece zarar vermiştir. Bununla birlikte mafya bölgede insan ve silah kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti gibi suçları işlemeye ve Arnavutluk mafyası gibi “ Yabancı “ mafyaya işleri kiralamaya devam etmişlerdir.

Cosa Nostra - Amerikan Mafyası

Cosa Nostra o denli güçlü ve ilham vericidir ki, mafyanın kökenlerinin ABD olduğunu düşündürür. Cosa Nostra suç kardeşliği temeline dayanır. Bu örgüt aile bağlarına, saygınlığa ve onura değer verir. Cosa Nostra kendi içinde kurallar manzumesidir.⁵

Cosa Nostra'nın kökenleri İtalya'ya dayanır. İtalya'dan ABD'ye geniş çaplı göç hareketi, İtalyanların mafya konusunda tecrübeli olmaları ve ABD'de 1920 yılından itibaren 13 yıl süreyle devam eden alkol yasakları Cosa Nostra'nın kısa sürede ABD'de güçlenmesi sebeplerindendir. Bu tarihe kadar ABD'de İrlandalı organize suç örgütleri faaliyet gösteriyordu. New York çeteleri, İrlanda çeteleri gibi çeteler mevcuttu. 1900'lü yıllarda İtalya'dan ABD'ye gerçekleşen göçlerle eş zamanlı olarak, Doğru Avrupa'dan ABD'ye gerçekleşen Yahudi göçleri ile birlikte Cosa Nostra'nın ABD'de güçlenmesi için uygun bir zemin oluşturmuştur. Burada organize suçluluk ile göç arasındaki ilişki belirginleşmiştir. New York'un bazı bölgeleri “ Küçük İtalya “ olarak anılmaktaydı. Göçle ABD'ye yerleşen Güney İtalyalılar değersiz görülüyor ve damgalanıyorlardı. İrlandalı suç çeteleri sokakları ele geçirmişti. İşte bu şartlarda Cosa Nostra bir koruma görevi görerek kendi ülkelerinden gelenleri istismar edenlere karşı savunuyordu. 1920'lerde ABD'de içki yasağının başlamasıyla mafya için bir dönem noktası olmuştur. Bütün organize suç örgütleri için bu tarih “ Gelmiş geçmiş en güzel gün “ olarak görülmüştür. Bu yasak mafyayı yok olmaktan kurtarmıştır. Alkol yasağı mafya için devasa bir pazar oluşturmuş ve mafya için milyon dolarlık bir gelir kapısı olmuştur. “ Bizim işimiz “ anlamına gelen Cosa Nostra için içki yasağı tam bir zafer vesilesi olmuştur.

Aynı dönemde ABD'nin Chicago kentinde Al Capone mafyanın başında bulunuyordu. Chicago mafya için kilit bir rol oynamıştır. Mafya ve Chicago ikilisi mükemmel bir evlilik olmuştur. Chicago kentinin bu dönemde büyük göç alan, işsiz ve yoksullarla dolu, hızla sanayileşen kent yapısı, mafyanın rahatlıkla suç faaliyetinde bulunabileceği bir görünüm arz ediyordu. Chicago bu nedenle ekolojik kent kuramının da (Chicago okulu) merkezi olmuştur. İlk kent sosyolojisi çalışmaları da burada yapılmıştır.⁶

Al Capone Chicago'ya gelerek kumar, alkol ve seks faaliyetlerini bir çatı altında toplayarak içki kaçakçılığı ile birlikte servetine servet kattı. Kendisi

ile iş birliği yapmayı kabul etmeyenleri tehdit ediyor, rakip çete liderlerini öldürtüyordu. Hatta bütün şehri, hâkimleri, politikacıları ve kolluğu da kısmen kontrol edebiliyordu. Büyük bir suç imparatorluğu kurmuştu. Rakipleri ile ya barışçıl yollarla işbirliğine gidiyor ya da onları öldürtüyordu. 1925 yılından itibaren Al Capone muhaliflerini kazanmak için düşmanlığı bitirip onlarla uzlaşma yoluna gitti. Bu dönem meydana gelen bir kavga sırasında yüzünü bıçakla kesen ve Al Capone'na, Scarface (yaralı yüz) unvanını kazandıran Frank Gallucioyu bile koruması olarak işe almıştır. Ancak izleyen süreçte çarpışmalar devam etmiş ve barış önerilerini reddeden North Side çetesine karşı 14 Şubat 1929 tarihinde meşhur Sevgililer Günü Katliamını gerçekleştirmiştir. Bu olaydan sonra Al Capone'nun Chicago'daki gücü sağlamlaşmış ve katliam nedeniyle kimse ceza almamış ise de, bu katliam halkı öfkelenirmiş, hükümetin ve rakip çetelerin karşısına çıkmasına sebep olmuştur.

Patronların patronu olarak bilinen Al Capone dışında İtalyan kökenli Genovese ailesi, Lucchese ailesi, Gambino ailesi, Buffalo ailesi, Colombo ailesi ve Bonanno ailesi gibi aileler ABD'de mafya oluşumlarının yönetiminde rol almışlardır. Bununla beraber New Orleans mafyası, Detroit mafyası, Los Angeles mafyası, Las Vegas mafyası gibi filmlere de konu olmuş mafya yapılanmaları vardır.

Cosa Nostra 'nın hikâyesini anlatan The GodFather üçlemesi İtalyan kökenli Amerikan mafyasının yapısını en iyi yakalayan filmlerdendir. ABD'de faaliyet gösteren mafyalar içerisinde en sıkı hiyerarşik bağ Cosa Nostra 'da görülmüştür. Cosa Nostra'nın gücü Sicilya'nın mirasına dayanır.

Yakuza Mafyası

Japonya'daki geleneksel organize suç grupları, genellikle Yakuza olarak bilinir. En güçlü Yakuza örgütü, tahminlere göre 65.000 civarında üyeye sahip olan Yamaguchi-gumi'dir. Japonca'da, Yakuza gruplarına “boryokudan” yani “şiddet grubu” denir, ancak Yakuza üyeleri bu terimi hakaret olarak kabul ederler. Yine de, bu şiddet içeren tanımlamalar, suçla bağlantılı faaliyetlere işaret etmektedir. Batı medyasının da sıklıkla “Japon mafyası” olarak adlandırdığı Yakuza, özellikle İtalyan mafyasıyla benzerlikler taşır. Ancak Yakuza'nın, Japonya'dan diğer ülkelere kadar yayılabilmesi, onların küresel ölçekteki etkinliğini de ortaya koyar.

Yakuza, piramit biçiminde organize olan ve katı kurallara sahip bir yapıya sahiptir. Üyeler arasındaki alt-üst ilişkileri, örgüt içindeki hiyerarşiyi belirler. Yakuza'nın gizlenme veya kaybolma gibi bir problemi

yoktur, çünkü onların varlığı gözler önündedir.⁷ Bu durum, Yakuza'nın devletle ve hatta polisle olan gizli ya da açık ilişkilerini yansıtır. Yakuza'nın, toplumsal düzeni koruma gibi bir misyonu olduğu iddia edilse de, suç unsurlarını tamamen yok etmek yerine, bunları politik çözümlemelere bırakma gibi bir yaklaşımı vardır.

Japonya genelindeki en küçük mahallelerden en büyük iş dünyasına kadar varlık gösteren Yakuza, toplumsal yapının her katmanında etkilidir. Yakuza'nın üyeleri, genellikle aşırı sağcı ve sokak çetelerinden gelen bireylerden oluşur. Bu kişiler, küçük işletmelerden büyük holdinglere, yerel partilerden kolluk kuvvetlerine kadar çeşitli alanlarda faaliyet gösterirler. Yakuza'nın en dikkat çeken özelliklerinden biri, iç disiplin ve hataların cezalandırılması konusunda çok katı olmalarıdır. Üyeleri, hata yaptıklarında, geleneksel olarak serçe parmaklarını kesme cezasıyla karşılaşır. Eğer hata, daha büyük bir ihanet veya yanlışlık içeriyorsa, tüm parmaklar kesilebilir. Bu tür cezalar, Yakuza'daki sadakat ve disiplin anlayışını pekiştirir.

Yakuza, bazen üyelerinin hatalarını, polisle işbirliği yaparak ya da onları yeniden eğiterek terfi ettirmeyi de benimser. Üyeler cezaevine girdikten sonra, belirli bir süre rehabilite edilir ve ardından örgüte geri kabul edilebilirler.

Japonya'dan Güney Amerika'ya geniş bir coğrafyada faaliyet gösteren bu örgüt uyuşturucu ve fuhuş gibi suçların uluslararası düzeyde işlenmesinde rol alır. Bu tür suçlar için, gelişmekte olan ülkelerden getirilen kadınlar ve göz korkutan işçiler kullanılır. Yakuza, aynı zamanda taşeronluk yaparak, Uyuşturucu ticaretinde İran ve Pakistan gibi, bu coğrafyalardaki suçluları kullanma konusunda da uzmanlaşmıştır. İşin sonunda, bu kişiler sistemden dışlanarak, görevlerinin tamamlanmasından sonra polise teslim edilir ve başka bir yerde düzen kurmaları sağlanır.

Sonuç olarak, Yakuza'nın etkinliği, yalnızca Japonya ile sınırlı kalmayıp, uluslararası suç örgütleri arasında saygın bir yer edinmesini sağlamaktadır. Disiplinli yapıları, katı cezai uygulamaları ve ekonomik kazanç sağlama stratejileri, Yakuza'yı dünya çapında etkili kılan başlıca unsurlardır.

Rus Mafyası: Bratva, Solntsevskaya Bratva, Tambovskaya Bratva

Rus mafyası, dünya çapında tanınan bir suç örgütüdür

⁷ SELÇUK, Pınar, “Kriminoloji Yazıları, Mafya” : Yakuza üyelerinin giyim tarzı, onları kolayca tanınabilir kılar. Genellikle siyah takım elbise, beyaz kravat, güneş gözlüğü ve dövme gibi simgelerle tanınırlar. Çoğu üye, ustura traşlı olup, vücutlarında büyük dövme taşıyor ve bazılarının serçe parmakları kesiktir. Bu görünümünü, onları toplumsal olarak “dışlanmış” ve otoriter bir figür olarak tanımlar.

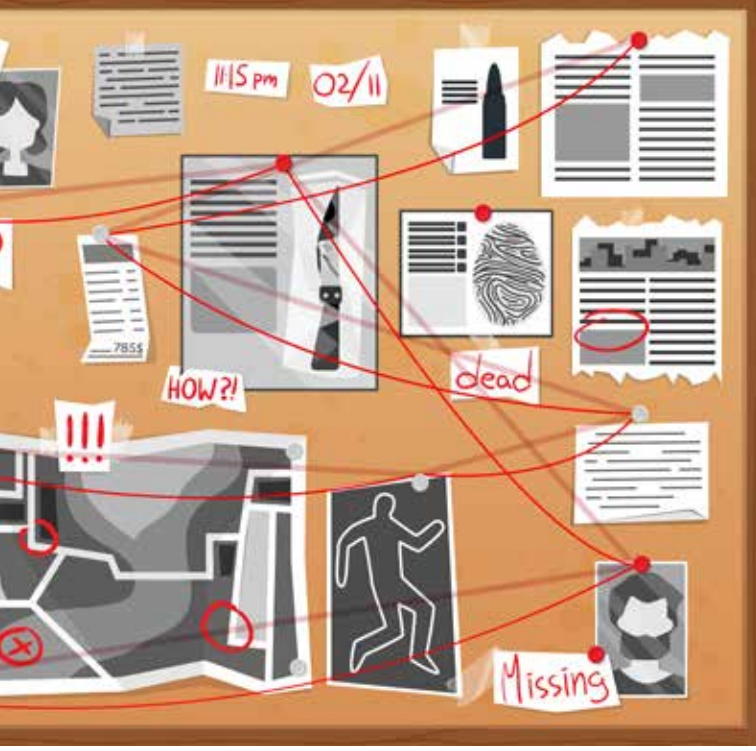
ve Bratva (Rusça'da 'kardeşlik' anlamına gelir) adıyla bilinir. Rus mafyasının en büyük kollarından biri olan Solntsevskaya Bratva, Moskova merkezli olarak faaliyet gösterir ve çok geniş bir etki alanına sahiptir. Diğer bir önemli kolda ise Tambovskaya Bratva bulunmaktadır. Bu grup, Saint Petersburg merkezli olarak faaliyet gösterir ve özellikle uyuşturucu ticareti, kara para aklama ve diğer organize suçlar konusunda güçlü bir etkiye sahiptir. Rus mafyasının güçlü yapısı ve uluslararası etkisi günümüzde de devam etmektedir.

Latin Amerika Mafyaları: Medellin Karteli, Sinaloa Karteli

Latin Amerika'da mafya örgütleri arasında en ünlü olanlarından biri Medellin Karteli'dir. Kolombiya merkezli olan bu kartel, uyuşturucu ticaretinde büyük bir etkiye sahipti ve 1980'lerde ve 1990'larda dünya genelinde dikkat çekti. Pablo Escobar'ın liderliğindeki bu kartel, şiddet ve yolsuzlukla dolu bir dönem geçirmiştir. Sinaloa Karteli ise Meksika merkezli bir mafya örgütüdür ve uyuşturucu ticaretinde oldukça etkilidir. Joaquín 'El Chapo' Guzmán'ın liderliğindeki bu kartel, Meksika'nın en güçlü ve etkili uyuşturucu karteli olarak bilinmektedir. İnternetin ve teknolojinin artan kullanımıyla birlikte bu kartellerin faaliyetleri uluslararası arenaya taşınmış ve güvenlik açısından ciddi bir endişe kaynağı haline gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Mafya ve Suç Örgütleri

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Mafya benzeri örgütler genellikle “çete” olarak adlandırılırdı. Bu çeteler, genellikle belirli bölgelerde hakimiyet kurarak yerel halktan haraç alır ve suç işlerdi. Bunlar arasında Sümül, Arabacılar, Çete-i Cenaze, Çengi ve Bıçakçılar gibi çeşitli gruplar yer almaktaydı. Bu örgütler genellikle fuhuş, gasp, adam kaçırma gibi suçlarla ilişkilendiriliyordu ve belirli bölgelerde etkili oluyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nda bu tür suç örgütlerinin varlığı, dönemin suç ve

ceza politikalarının oluşmasında etkili olmuştur. Osmanlı'nın farklı dönemlerinde bu örgütlerle ilgili olarak çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış ve mücadele stratejileri geliştirilmiştir. Osmanlı döneminde, suç ve ceza politikaları genellikle halkın caydırılmasına odaklanıyordu ve suç örgütleriyle mücadelede sert önlemler alınıyordu. Yasadışı faaliyetlerde bulunanlar, idam cezası gibi ağır cezalara çarptırılırdı. Osmanlı İmparatorluğu'nda mafya ve suç örgütlerine karşı mücadelede, dönemin güvenlik güçleri ve yasal düzenlemeleri aktif bir rol oynamıştır.⁸

Sonuç olarak;

Organize suç örgütlerinin geniş çaplı tartışmalara yol açıp akademik çalışmalara konu olması 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ABD'de alkol yasağının uygulandığı döneme denk gelmektedir. Organize suç örgütlerinin yıllar sonra yeniden dikkat çekmesi ve akademik tartışmaların odağı olması Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte küreselleşme sürecinin başlamasıyla gerçekleşir.

Organize suçluluk yakın zamanlı bir olgu olmayıp tarihi Batı'da 17.Yüzyıla kadar geri gider. Bu tarihlerde kendilerine ilginç adlar takan, çeşitli ayırt edici işaretler taşıyan Londra çetelerinden söz edilir.

Organize suçluluğu tartışmaya ve organize suç örgütlerini tanımlamaya yönelik ilk ciddi çabalar 20.yüzyılın ilk çeyreğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkar. Bu tarihlerde, organize suç örgütleri, "racketeering" kavramı ile eş anlamlı algılanmaktadır. Son-

rasında organize suç örgütlerinin faaliyetlerini ifade eden "racketeering" kavramının kapsamı da genişler. Racketeering, faillerin tekrar tekrar veya sürekli olarak kar elde etmek için zorlayıcı, hileli, gaspçı veya başka türlü yasadışı koordineli bir plan veya operasyon ("racket") kurduğu bir organize suç türüdür.⁹

1920'lere gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan içki yasağı, bu suç şebekelerinin yerel olmaktan çıkıp ulusal nitelik kazanmalarına neden olmuş, "Cosa Nostra" ya da en çok kullanılan biçimiyle "mafya" olarak adlandırılan ulusal karteller olarak belirmelerine yol açmıştır. Bu dönemde mafya, belirli bölgelerin belirli ailelerin kontrolüne ayrıldığı, İtalyan asıllılardan oluşan etnik yapı gösteren, ailelerden oluşan kurulların aileler arasında politika belirlediği bir yapıdadır. Benzer gelişim çizgisi Osmanlı ve Türkiye örneği üzerinden de takip edilebilir. 20.yüzyılın başından ikinci yarısına kadar olan dönem "kabadayılar (külhanbeyleri)" ve kısmen de "eşkıyalar" dönemidir.

Kapitalizm ve Mafya ilişkisi

Kapitalist sistem, modern toplumların ekonomik ve sosyal yapılarını şekillendiren temel bir dinamiktir. Ancak kapitalizmin yarattığı eşitsizlikler, yasa dışı faaliyetlerin ve örgütlü suçun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Mafya, belirli bir hiyerarşi ve disiplin içinde faaliyet gösteren, ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yasa dışı eylemlerde bulunan örgütlü suç gruplarını ifade eder. Kapitalist sistem ise, özel mülkiyet, serbest piyasa ve kâr maksimizasyonu üzerine kurulu bir ekonomik düzendir. Bu iki olgu, birbirinden bağımsız gibi görünse de, kapitalizmin yarattığı eşitsizlikler ve yasa dışı piyasalar, mafya tipi örgütlenmelerin ortaya çıkışını ve gelişimini doğrudan etkilemektedir.

Kapitalizm, Eşitsizlikler ve Yasa Dışı Piyasalar

Kapitalist sistem, ekonomik büyüme ve refah yaratma potansiyeline sahip olsa da, aynı zamanda derin eşitsizlikler ve sosyal adaletsizlikler üretmektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, yoksulluk ve işsizlik, bireyleri yasa dışı faaliyetlere yöneltebilmektedir. Mafya tipi örgütler, bu tür eşitsizliklerden faydalananarak, yasa dışı piyasaları kontrol etmekte ve ekonomik çıkar sağlamaktadır. Örneğin, uyuşturucu ticareti, kara para aklama ve yasa dışı bahis gibi faaliyetler, kapitalist sistemin yarattığı yasa dışı piyasaların tipik örnekleridir.

Devletin Zayıf Olduğu Alanlar ve Mafyanın Yükselişi

Kapitalist sistemde devlet, piyasa ekonomisini dü-

zenlemek ve sosyal adaleti sağlamakla yükümlüdür. Ancak devletin zayıf olduğu veya yetersiz kaldığı alanlarda, mafya tipi örgütler güçlenebilmektedir. Özellikle yolsuzluk, rüşvet ve yetersiz yargı sistemleri, mafyanın faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, devletin yasa dışı piyasaları kontrol edememesi, mafyanın bu alanlarda hâkimiyet kurmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, kapitalist sistemin devlet ve piyasa ilişkisindeki açıkları ortaya koymaktadır.

Kapitalizm ve Mafyanın Simbiyotik ilişkisi

Kapitalizm ve mafya arasında simbiyotik bir ilişki bulunmaktadır. Mafya, kapitalist sistemin yarattığı yasa dışı piyasaları kullanarak ekonomik çıkar sağlarken, kapitalist sistem de mafyanın faaliyetlerini dolaylı olarak desteklemektedir. Örneğin, kara para aklama faaliyetleri, mafyanın elde ettiği yasa dışı gelirleri meşru ekonomik sisteme entegre etmektedir. Bu süreç, kapitalist sistemin finansal yapısı içinde gerçekleşmekte ve mafyanın varlığını sürdürmesine olanak tanımaktadır.

Kriminolojik Teoriler Çerçevesinde Kapitalizm ve Mafya

Kriminolojik teoriler, kapitalizm ve mafya ilişkisini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Özellikle çatışma teorisi, kapitalist sistemin yarattığı sınıfsal eşitsizliklerin suça yol açtığını savunur. Bu teoriye göre, mafya tipi örgütler, yoksul ve marjinalleştirilmiş kesimler arasında güçlenir çünkü bu gruplar, meşru yollardan geçim sağlama imkânı bulamazlar. Ayrıca, sosyal öğrenme teorisi, mafyanın içindeki bireylerin suç davranışlarını öğrenme süreçlerini açıklar. Bu teoriler, kapitalizm ve mafya ilişkisini anlamak için kullanılabilir.

Kapitalizm ve Mafyanın Toplumsal Sonuçları

Kapitalizm ve mafya ilişkisi, toplumsal yapılar üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Mafya tipi örgütler, yasa dışı faaliyetleriyle toplumsal düzeni tehdit etmekte ve güvenlik sorunlarına yol açmaktadır. Ayrıca, mafyanın ekonomik faaliyetleri, meşru ekonomik sistemin istikrarını bozmakta ve adaletsizlikleri artırmaktadır. Bu durum, kapitalist sistemin sürdürülebilirliği açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁰⁻¹¹⁻¹²⁻¹³

10 BAYOĞLU, Serdar, *Mafya, Kum Saati Yayınları*, 2012, İstanbul.

11 DURSUN, İsmail, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009.

12 HARTAVİ, Ahmet, *Örgütlü Suçlar*, Adalet Yayınevi, Haziran 2020, 4. Baskı, Ankara.

13 DURSUN, İsmail, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009.

III - Sonuç ve Tartışma

Örgütlü suç, toplumsal yapılar, ekonomik eşitsizlikler ve kültürel faktörlerle derinden bağlantılıdır.¹⁴ Sosyolojik suç teorileri, bu tür suçların nedenlerini ve dinamiklerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Örgütlü suçla mücadelede, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, eğitim ve istihdam olanaklarının artırılması ve suç örgütlerinin sosyal ağlarının zayıflatılması gibi önlemler etkili olabilir. Ayrıca, toplumsal kurumların işlevselliğinin artırılması ve bireylerin sosyal entegrasyonunun sağlanması, örgütlü suçun önlenmesinde kritik bir rol oynayabilir.

Anomi teorisi¹⁵ bağlamında organize suçlulukla mücadelede, toplumsal normlara uygun davranışların teşvik edilmesi ve toplumsal yapıdaki adaletsizliklerin giderilmesi önemlidir. Bu bağlamda, eğitim ve mesleki beceri kazandırma programları gibi önlemler alınarak, bireylerin topluma entegrasyonu desteklenmeli ve ekonomik fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Ayrıca, organize suçlulukla mücadelede yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi, polis ve adalet sisteminin koordinasyonu ve uluslararası işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Bu süreçte, toplumun bilinçlendirilmesi, suçun önlenmesine yönelik sosyal projelerin desteklenmesi ve rehabilitasyon programlarının uygulanması da etkili olacaktır. Bunun yanı sıra eğitim ve istihdam olanaklarının arttırılması, gelir adaletinin sağlanması ve suçla mücadelenin sadece cezalandırmaya dayalı olmaması gerekmektedir.¹⁶⁻¹⁷ Ayrıca, organize suç örgütlerinin faaliyetlerinin sıkı bir şekilde izlenmesi ve engellenmesi için yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, polis ve yargı makamlarının işbirliği ve koordinasyonu arttırılmalı, suç örgütlerinin finansal kaynaklarına ve illegal faaliyetlerine karşı daha etkili tedbirler alınmalıdır. Sonuç olarak, sosyal yapı teorileri bağlamında organize suçlulukla mücadelede, toplumsal adalet ve eşitlik sağlanarak, suçun nedenleriyle etkin bir şekilde mücadele edilmelidir.¹⁸ ■

14 DÖNMEZER, Sulhi, "Hızla Şehirleşen ve Sanayileşen Bir Küçük Şehir Toplumunda Suçluluk (Ereğli Projesi)" *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* İstanbul, 1974, Cilt XXXIX, Sayı: 1-4, Sayfa: 1-15

15 Merton, R. K. (1938). "Social Structure and Anomie." *American Sociological Review*, 3(5), 672-682.

16 ALPTEKİN, Hüseyin, *Etnik Terör Ve Terörle Mücadele Stratejileri*, İRA, ETA, Tamil Kaplanları, PKK, Seta Yayınları, 2020, İSTANBUL.

17 KOCASAKAL, Ümit, "Organize Suçluluğun Tanımı, Özellikleri ve Kapsamı", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 130-162.

18 TURABİ, Selami, *Terör Örgütleri ve Terör Suçları*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Eylül 2018.

8 GÖKPINAR, Mahmut, "Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Organize Suç", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2005, Sayı:60.

9 www.academia.com/Taşdemir, Özgür, *Organize Suçlar*.

Emre PEHLİVAN
İstanbul Adliyesi
Yazı İşleri Müdürü

SEVSEYDİN

*Mana arama halime dalıp gitmem öylesine.
Düşkünlüğüm sana değil, gözlerinin mavisine.
Bunca zaman boşa mı yandı bu gönül, söylesene?
Gençliğimi harcamışım bir taş kalbin sevgisine.*

*Gelmez miydin sanıyorsun, bana bir kez “Gel” deseysdin.
Güzelliğinin zekâtını bu fakire verseydin.
Hayalinle sarhoş olan şu kalbi görebilseydin,
Benim kadar olmasa da yine de beni sevseydin.*

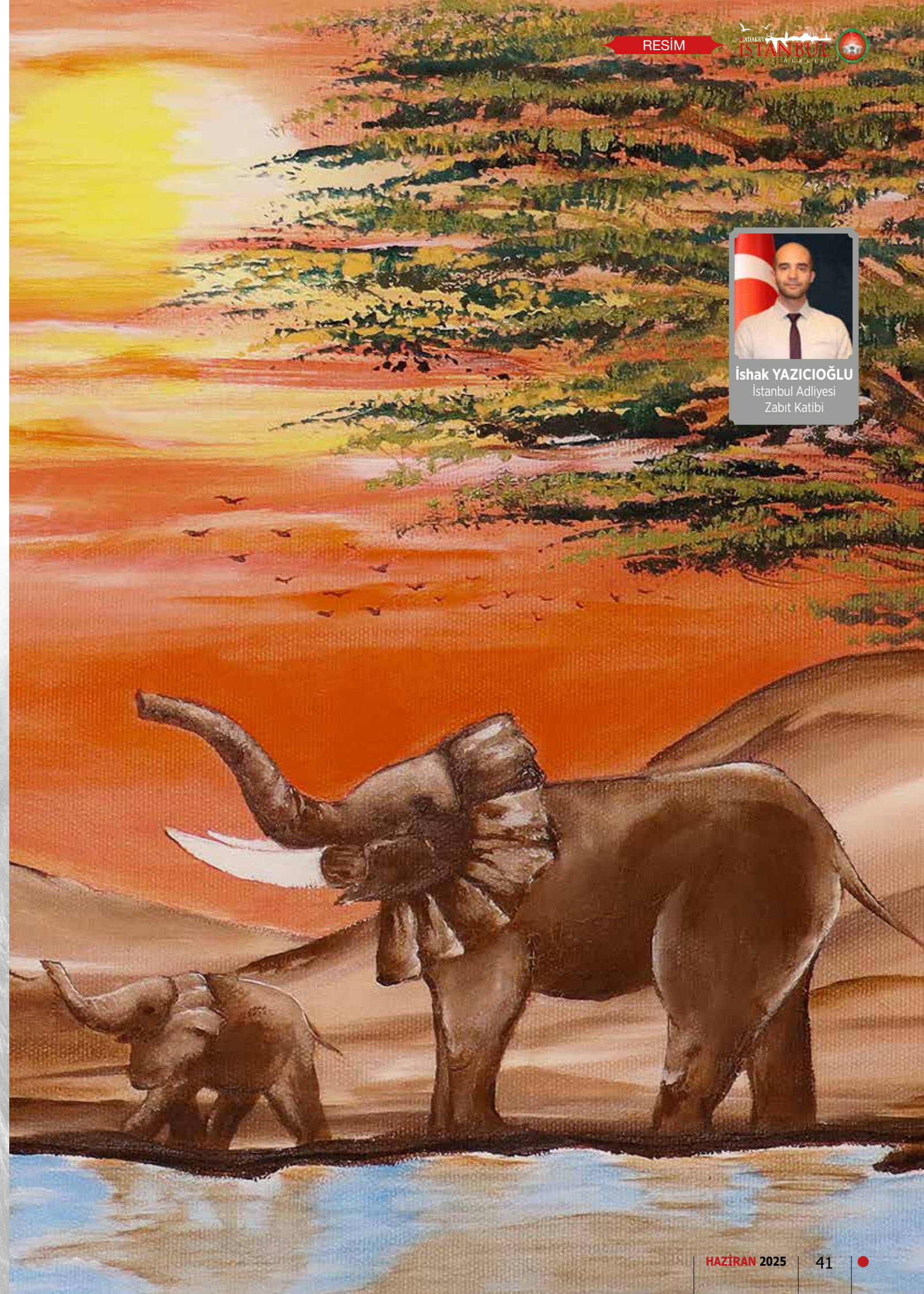
DEMİNDEYİM

*Sen gittin gideli kederin demindeyim,
Adresi bilinmez seherin yelindeyim,
Bıraktığın gibi en kötü halimdeyim!
Ruhum sıkışıyor başka bir bedendeyim.*

*Gücüm yetmiyor ki terk-i cihan eyleyim...
Seni görmüyorsa bir çift gözü neyleyim?
Gönlümü heba eden derdi kime söyleyim?
Kanatsız kuş olur mu? Ben sensiz öyleyim.*

İshak YAZICIOĞLU
İstanbul Adliyesi
Zabıt Katibi

İHTİYATİ TEDBİRDE YAKLAŞIK İSPAT

Ahmet ÇÖMEZ
İstanbul Hakimi

Yaklaşık ispatın gerçekleşmesi açısından, hakimde talepte bulunanın hakkı ve ihtiyati tedbir sebepleri bakımından ciddî bir kanaatin oluşması gerekir. Belirtilen vakıaların var olduğu kuvvetle muhtemel görülüp, gerçek olmama ihtimalleri dışarda tutuluyorsa yaklaşık ispatın yerine getirildiğinden söz edilebilir.

İhtiyati tedbire karar verilebilmesi için yaklaşık olarak ispatın varlığı aranacaktır. Ancak burada birşeyi belirtmek gerekir ki, ihtiyati tedbir kararının verilmesi, tedbir talep eden lehine davanın sonuçlanacağı gibi bir durumun ortaya çıkması sonucunu doğurmaz. Zira, ihtiyati tedbirde aranan yaklaşık ispat ile bir vakıanın ispatının tam olarak yapılması farklı şeylerdir. Bu yüzden, yaklaşık ispat aslında zahiri bir ispat faaliyetidir ve asıl dava açısından sonuca götürmez.

Tedbir talep edenin, davanın esası yönünden haklılığını yaklaşık olarak ispat etmesi zorunluluğu bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 390.maddesinin Gerekçe'sinde şu açıklamalar yapılmıştır:

“Geçici hukukî koruma yargılamasını, asıl hukukî korumadan ayıran diğer bir özellik ispat ölçüsü bakımındadır. Kanunda açıkça öngörülmemişse ya da işin niteliği gerekli kılmiyorsa, bir davada (normal bir yargılamada) yaklaşık ispat değil, tam ispat aranır. Çünkü, hâkim, mevcut ispat ve delil kuralları çerçevesinde, tarafların iddia ettiği bir vakıa konusunda tam bir kanaate varmadan o vakıayı doğru kabul edemez. Örneğin, bir alacak davasında taraflardan biri bir sözleşmenin varlığına dayanıyorsa, hâkim bu sözleşmenin varlığı konusunda (mevcut

ispat yükü ve delil kuralları çerçevesinde) tam bir kanaate sahip olmalıdır. Yani, zayıf veya kuvvetli bir ihtimal, karar vermek için yeterli değildir. Sözleşmenin varlığı konusunda tam kanaat uyanmazsa, o zaman, ispat yükü kendine düşen tarafın aleyhine bir karar verilmesi gerekir. Ancak, kanun koyucu, bazen ya doğrudan kendisi düzenleme yaparak ya da işin niteliği ve olayın özelliği gereği hâkime, bu durumu belirterek, ispat ölçüsünü düşürme imkânı vermiştir. Bu düşürülmüş ispat ölçüsü çerçevesinde, tam kanaat değil, kuvvetle muhtemel, yaklaşık bir kanaat yeterli görülmektedir. Doktrinde bu yön, karar verilmesi için tam ispat ölçüsü yerine yaklaşık ispat ölçüsü olarak ifade edilmektedir. Ancak, yaklaşık ispatla yetinilmiş olması, ispatın aranmayacağı ya da ispat kurallarının tamamen dışına çıkılacağı anlamına gelmez. Bir taraf iddiasını mahkeme önüne ne kadar inandırıcı şekilde getirirse getsin, bu sadece bir iddiadan ibarettir. İddia edilen vakıanın sabit yani doğru kabul edilebilmesi için, ispat yükü üzerine düşen tarafın, bunu kanundaki delil sistemi içinde yine kanunun aradığı ispat ölçüsü çerçevesinde ispat etmesi gerekir. Tam ispatın arandığı durumlarda, bu ölçü tereddütsüz ortaya konmalıdır. Yaklaşık ispat durumunda ise hâkim o iddianın ağırlıklı ihtimal olarak doğru olduğunu kabul etmekle birlikte, zayıf bir ihtimal de olsa, aksinin mümkün olduğu

ihtimalini göz ardı etmez. Bu sebeptendir ki, genelde geçici hukukî korumalara, özelde ihtiyatî tedbire ve ihtiyatî hacze karar verilirken, haksız olma ihtimali de dikkate alınarak talepte bulunandan teminat alınması öngörülmüştür. Geçici hukukî korumalarda, bazen karşı tarafın dinlenmemesi, tüm delillerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesine yeterli zamanın olmaması gibi sebeplerle, yaklaşık ispat yeterli görülmüştür. Bu çerçevede, aslında ispat ölçüsü bakımından bir yenilik getirilmemekle birlikte, ‘yaklaşık ispat’ kavramı kullanılarak, doktrinde kabul gören ifade Tasarıya alınmış, ayrıca burada hem tam ispatın aranmadığı belirtilmiş hem de basit bir iddianın yeterli olmadığı vurgulanmak istenmiştir.”

6100 sayılı kanunun yürürlüğe girmediği, yani 1086 sayılı HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde de doktrin ve Yargıtay içtihatları açık kanun hükmü olmamasına rağmen ihtiyati tedbirde yaklaşık ispatın uygulanması yönünde görüşe sahipti. Nitekim Yargıtay HUMK döneminde verdiği bir kararında da “...Gerçekten, tedbir kararı verilebilmesi için, davanın ispatına elverişli delil bulunması zorunlu olmayıp, istekte haklı olma ihtimalinin mevcut olması yeterlidir. Onun için tedbir isteği üzerine yapılan murafaada davanın esasına girilmesi keyfiyeti, sadece tedbir isteğinin kabule

değer olup olmadığını takdir içindir. Diğer bir deyimle, bu gibi hallerle sınırlı olarak davanın esasına girilir...”¹ diyerek ihtiyati tedbirde yaklaşık ispatın uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Yaklaşık ispat yükünün dağılımı ihtiyati tedbir ve bu anlamda geçici hukukî korumalarda da büyük öneme sahiptir. Bu durum ihtiyati tedbirin veya geçici hukukî korumanın verilmesinin başarı şansını büyük ölçüde belirler. Kimin yaklaşık ispat faaliyetini gerçekleştireceğini ve bu faaliyetin kapsamının neler olduğu oldukça hassas bir konudur².

İhtiyati tedbir talepleri açısından ispat yükünün nasıl olacağını belirleyecek olursak, iddiayı ileri sürüp lehine karar elde etmeye çalışanın iddia ve ispat yükü altında bulunduğuna işaret edilmiştir. Zaten çoğu kez karşı taraf dinlenmeden ihtiyati tedbire karar verildiğinden ondan ispat yükünü yerine getirmesi de beklenemez³. Bu yüzden, ihtiyati tedbirde talep eden taraf ispat külfeti altına girecektir.

¹ Yargıtay 2. HD 9.1.1975 tarih, 1975/8686E. 1975/131K sayılı kararı

² Hakan ALBAYRAK, YAKLAŞIK İSPAT, (Doktora Tezi), Konya: 2012, s.319

³ Muhammet ÖZEKES, Fikir Sanat Eserleri Hukuku'nda İhtiyati Tedbir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, 2002, No.2, s.89-138, S.119

A. İSPAT ÖLÇÜSÜ

İspat ölçüsü “iddia edilen bir vakianın, hâkim tarafından ne zaman ispatlanmış kabul edilip bu vakiaya dayanılarak karar verilebileceğini, yani hâkimin dayanılan vakiayı ispatlanmış kabul edebilmesi için gereken kanaatin derecesini” ifade etmek için kullanılan bir kavramdır⁴. Yani ispat ölçüsü hakim için net bir sonuca varmasını gerektirip gerektirmemesine göre değişkenlik arz eden bir durumdur. Bu yüzden ispat ölçüsü tam ve yaklaşık ispat olarak ikiye ayrılır. Bir davada hakim kanaati için asıl olan tam ispattır. Kanunun özel olarak düzenlediği hallerde ise hakim tarafından yaklaşık ispat aranır⁵.

1. Tam İspat

Hakimin, iddia edilen vakianın varlığına tam olarak inanması, bu konuda makul bir tereddüt yahut şüphesinin bulunmaması halinde tam ispat söz konusu olur⁶. Ancak burada bahsi geçen tam ispatın, her olay bakımından, matematiksel bir kesinlik derecesinde gerçekleşmesi beklenemez ve beklenmemelidir. Buradaki kesinlik (gerçeklik), normal hayatta kabul edilebilir, normal hayata uygun, bir kesinliği (gerçekliği) ifade eder.

Senetle ispat kurallarının (kesin delillerle ispat zorunluluğunun) uygulandığı hallerde, bu kesinliğin belirlenmesi daha kolaydır. Kanunda sayılan delillerin mevcut olması halinde, hakim, o vakianın gerçekleştiğini kabul etmesi gerekecek, diğer bir ifade ile hakim o vakia bakımından tam bir kanaate sahip olduğu kabul edilecektir. Bu yönüyle örneğin senetle ispatın zorunlu olduğu bir vakiada senet ortada yoksa,

istisnai haller dışında, vakianın ispat edilemediği hakim tarafından kabul edilecektir.

Kesin delillerle ispatın zorunlu olmadığı davalarda ise bu kesinlik, hâkimin vicdani kanaatine göre belirlenir. Ancak, bu durum, hakim keyfi kararlar almasına sebep olmamak zorundadır. Hakim, mevcut delillerin hepsini toplamalı, bu delilleri, objektif bir şekilde değerlendirmeli ve kararını pratik hayat standartlarına göre kabul edilebilir, makul gerekçelere dayandırmalıdır⁷.

2. Yaklaşık İspat

Yaklaşık ispatta, hakim bir vakianın gerçekleştiği hususunda tam olarak bir kanaate sahip olmamaktadır, ancak bu vakianın varlığını muhtemel görmesi de gerekmektedir. Bu yönüyle, bu vakianın gerçekleşmeme ihtimali de mevcuttur. Hakim, vakianın gerçekleşme ihtimalinin, gerçekleşmemesine oranla daha fazla olduğuna kanaat getirirse, o vakiayı ispatlanmış kabul edebilir⁸.

Yaklaşık ispat terimi yerine yaklaşık ispatın olduğu yerlerde kanunda başkaca ifade biçimleri kullanıldığı görülmektedir. “Muhtemel görme” (HMK m. 38/6); “talebin dayandığı sebepler ile bunların delil veya emareleri” (HMK m. 97); “mahkemece kanaat getirildiği” (HMK m. 220); “haklı oldukların yolunda kanaat uyandırmak” (HMK m. 334), gibi ifadeler kullanılmıştır. Ancak açık biçimde yaklaşık ispat terimi kanuni metinlerde yer almamıştır⁹.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 390. maddesi ile birlikte yaklaşık ispat terimi de hukukumuzda girmiştir. 390. maddenin üçüncü fıkrasına göre “tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını, yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır” diyerek yaklaşık ispata mevzuatta terim olarak yer verilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, Türk hukukunda asıl olan tam ispattır. Yaklaşık ispat ise kanunun belirlediği istisna hallerde söz konusu olur. Bu haller, genellikle hakim acele karar vermesi gereken haller ile delil ikamesinin güç olduğu durumlardır¹⁰. Örneğin HMK’nın 389. maddesinde düzenlenen ihtiyati tedbir ile İİK. 258. maddesinde düzenlenen ihtiyati haciz taleplerinde hakim araması gereken ispat ölçüsü yaklaşık ispattır¹¹. Bu yüzden, yaklaşık ispat niteliği itibari ile dava olmayan, mahkemeden bir takım usuli taleplerin kabul edilmesinde incelenmesi gereken

maddi şartların ispatında kullanılan bir yöntemdir¹². Burada hakim vereceği ihtiyati tedbir kararında, hükmün kesinleşmesine kadar devamına da karar verebilecektir.

Yaklaşık ispat durumunda, taraflar arasındaki sübjektif hak ihlaline ilişkin çekişmeyi sonsuza kadar çözücü mahiyette bir karar verilemez. Çünkü yaklaşık ispatın konusu sübjektif hak uyuşmazlığı değil usuli taleplerdeki maddi vakıaların ispatıdır. Sadece geçici hukuki himaye tedbirlerinden ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz durumlarında ve adli yardım talebi gibi yerlerde sübjektif hakla ilişkin bir yaklaşık kanaat faaliyetinin yapılması gerekebilir¹³. Bu tip durumların dışında yaklaşık ispat, usuli taleplerdeki maddi vakıaların ispatıdır.

B. İHTİYATİ TEDBİRDE YAKLAŞIK İSPATIN UYGULANMASI

İhtiyati tedbirlerde temel amaç, esas hakkında bir karar vermek olmayıp dava konusunun dava süresince korunmasıdır. İşte bunun sağlanabilmesi içinde hâkimde, tedbir nedeninin haklılığına ve tedbir sebebinin de mevcut olduğuna ilişkin belirli ölçüde kanaat uyandırılması gerekir¹⁴. Bu belirli ölçüde kanaat uyandırılması faaliyeti de yaklaşık ispatı ifade eder.

İhtiyati tedbirlerde yaklaşık ispatın konusu, hem tedbire esas teşkil eden talep (hak) ve hem de ihtiyati tedbir sebepleridir. Bu konuların ikisinin de yaklaşık ispat çerçevesinde ispatı gerekmektedir¹⁵. Aynı zamanda ikisi, birbirinden farklı kavramlardır. Tedbire esas teşkil eden talepten kasıt, açılan veya açılacak olan esas davadaki hak talebinin kendisidir. Örnek vermek gerekirse taşınmaza ilişkin ihtilafta taşınmazın kendisidir. Bu yönüyle, ihtiyati hacizlerdeki esas alacağın varlığına denk düşmektedir demek mümkün görülebilir. İhtiyati hacizlerde hem esas

¹² ALBAYRAK, s.7

¹³ ALBAYRAK, s.8

¹⁴ Hakan ALBAYRAK, *Yaklaşık İspat*, (Doktora Tezi), Konya: 2012, s.172.

¹⁵ Nitekim Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 2012/6976 E.,2012/6023 K. sayılı kararında; Kadıköy 4. İcra Müdürlüğünün 2011/20123 E sayılı takip dosyasında davalı aleyhine kambyo senetlerine mahsus yolla ve haciz talebi ile icra takibi başlatıldığı, takip sonunda davaya konu taşınmazın satışının söz konusu olabileceği ve bu durumun davacının açtığı davayı akim bırakabileceği anlaşılmaktadır. Burada taşınmaz üzerine HMK’nun 397/2. maddesi gereğince bu dosya üzerine konulan “davalıdır” şerhinin taşınmazın devir ve temlikini önleyici bir fonksiyonunun da olmayacağı açıktır. Doğaldır ki, davacının iddiasında haklı olup olmadığı yargılama sonunda tüm deliller toplandıktan ve incelendikten sonra ortaya çıkacaktır. Ancak, davaya konu taşınmaz payının başkalarına devri durumunda mahkemece verilecek hükmün infaz kabiliyetinin de ortadan kalkabileceği de açıktır. Bu durum ileride telafisi güç yada imkansız durumlar ortaya çıkarabilecektir. Öyleyse, yerel mahkemece gerektiğinde davalının muhtemel zararlarının karşılanması amacıyla uygun bir miktarda teminat da alınarak ihtiyati tedbir talebinin kabulüne karar verilmesi gerekli iken, reddine ilişkin olarak verilen kararının doğru ve yasal olduğu söylenemez.” diyerek teminatın alınma nedenine ilişkin gerekçeyi belirtmiştir.

alacağın varlığı hem de gerektiğinde bunun şartları hakkında mahkemeye kanaat verilmelidir. İşte ihtiyati tedbir taleplerinin kabulü içinde hem tedbir talebine esas teşkil eden esas hakkın, hem de tedbir talebinin verilmesine sebep olan tehlikeli hal durumu ile tedbire karar verilmemesi halinde oluşması muhtemel zararın da yaklaşık olarak ispatlanması gerekir. Dolayısıyla bu anlamda esas yargılamadan farklılık içermektedir. Çünkü esas yargılamada yalnızca esas davaya temel teşkil eden hak talebinin koşul vakıaları ispatlanmalıdır. Oysaki tedbir taleplerinde tehlikeli hal durumunda ne olduğu yani ihtiyati tedbir sebepleri de ispata muhtaçtır¹⁶.

Öte yandan, ihtiyati tedbir kararı verilmesi için yeterli olan yaklaşık ispat ölçüsü, karşı tarafı veya üçüncü şahısları zarara uğratabilecek bir hale de neden olabilecektir. Bundan dolayı, karşı tarafın veya üçüncü şahısların uğrayabileceği muhtemel zararları karşılamak amacıyla HMK m.392 uyarınca ihtiyati tedbir talep eden taraf teminat göstermek zorundadır¹⁷. Bu yönüyle, tedbir talep edenin haksız çıkması halinde tedbirden etkilenen, üçüncü kişilerde dahil, tarafın zararı teminat sayesinde giderilecektir.

Hak talebinin yaklaşık olarak ispatında maddi hukukta düzenlenen soyut kuralın öngördüğü koşul vakıaların hepsi incelenmelidir. İspat ölçüsünün düşürülmesi, koşul vakıaların bir kısmının incelenmeyeceği ya da hızlı bir incelemeye tabi tutulacağı anlamına da gelmemektedir. Bu yönüyle, koşula ulaşmayı sağlayan vakıaların hepsi yine ele alınacaktır. Örneğin haksız fiilden kaynaklanan tazminat talebi ifa tedbirine konu olduğunda, tazminat hukuki sonucuna götürecek fiil, hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı unsurlarının varlığı incelenecektir. İspat ölçüsünün düşürülmesi demek bu unsurların bazılarının incelenmesinden vazgeçmek demek değildir¹⁸. Ancak, burada bu koşul vakıaların ispat edilmiş sayılması için tam bir ispat gerekmeyecektir, aslında farklılık da buradadır denilebilir.

Yaklaşık ispatın gerçekleşmesi açısından, hakimde talepte bulunanın hakkı ve ihtiyati tedbir sebepleri bakımından ciddi bir kanaatin oluşması gerekir. Belirtilen vakıaların var olduğu kuvvetle muhtemel görülüp, gerçek olmama ihtimalleri dışarda tutuluyorsa yaklaşık ispatın yerine getirildiğinden söz edilebilir. Doktrinde, karar verilecek tedbirin ağırlığı ile orantılı olarak yaklaşık ispatın ölçüsünün artırılması gerektiği, ne kadar şiddetli bir tedbire başvurulursa, o kadar

¹⁶ ALBAYRAK, s.175.

¹⁷ Cengiz Serhat KONURALP, 6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU’NA GÖRE İHTİYATİ TEDBİRLER,(s.225-273) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt 71, sayı 2: 2013, s.238.

¹⁸ ALBAYRAK, s.175.

⁴ Hakan PEKCANITEZ / Oğuz ATALAY / Muhammet ÖZEKES; *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2013, , s. 408.

⁵ Oğuz ATALAY, *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*, İzmir: 2001, s. 43

⁶ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 411.

⁷ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 411.

⁸ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 412.

⁹ ALBAYRAK, s.37-38.

¹⁰ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 412.

¹¹ ATALAY, s. 43.

da yaklaşık ispatın tam ispata yaklaşması gerektiği savunulmaktadır¹⁹. İfa tedbirlerinde olduğu gibi karşı tarafın ağır zararlara uğrama tehlikesi mevcut ise, maddi hukuk talebi esas bakımından daha sıkı bir incelemeye tabi tutulmalı, yaklaşık ispatın derecesi tam ispata kadar dahi yükseltilebilmelidir. Kısacası, karşı tarafı tehdit eden müdahale yoğunlaştığı ölçüde ispat ölçüsü yükseltilmelidir.²⁰ Birden fazla eve sahip bir insanın bir evi üzerine ihtiyati tedbir konulması halinde yaklaşık ispat tam ispattan uzaklaşacakken, yegane bir evi olan kişiye karşı ihtiyati tedbir talep edilmesi halinde tam ispata yaklaşmak gerekecektir.

Yaklaşık ispat olanağından sadece talep eden taraf değil, aynı yargılama içinde dinleniyorsa karşı tarafın da yararlanması gerekecektir²¹. Aksi takdirde ihtiyati tedbir talebinde bulunan taraf lehine menfaat dengesi bozulmuş olacaktır²².

Delillere ilişkin ise esas yargılamadan bir farklılık söz konusu olmayacaktır. Kesin delille ispatı gereken hususlar kesin delillerle, takdiri delille ispatı gereken hususlar takdiri delillerle ispat edilmelidir. Zira, ispat ölçüsünün düşürülerek yaklaşık ispatın kabul edilmiş olması, delil sisteminden de tamamen vazgeçildiği anlamına gelmez. Sadece delillerin değerlendirilmesi veya bazı delillerin kullanılması farklılık gösterecektir²³. Karşı tarafın dinlenmediği bir ihtiyati tedbir talebinde yemin deliline başvurma isteği de bu yüzden reddedilecektir. Yine, burada tam ispat değil, yaklaşık ispat aranacağından hakim normal bir davadaki delil değerlendirmesi ile, ihtiyati tedbirdeki delil değerlendirmesi de bu yüzden farklı olacaktır. Ancak delil değerlendirmesini kararı verecek olan hakim mutlaka yapmak zorundadır. Mevcut delillerin değerlendirilmesi sonucunda davacının esas hak yönünden haklı olma ihtimalinin ağır basan ihtimal ölçüsünde kanaat edinildiğinin de belirtilmesi gerekmektedir. Çünkü HMK’da yaklaşık ispatın konusunun esas davadaki haklılık durumu olduğu açıkça belirtilmiştir²⁴. Dolayısıyla, hakim önüne sürülen delilleri değerlendirmeden sırf delil var diyerek bir karar vermemelidir. Söz konusu deliller incelenip, esas hak yönünden haklı olma ihtimalinin ağır basıp basmadığı irdelenmelidir.

İhtiyati tedbirlerdeki yaklaşık ispat durumunda kural olarak hem delil serbestisi hem de delillerin serbestçe

değerlendirilmesi ilkesi geçerlidir. Dolayısıyla tedbir talep eden taraf iddiasını kural olarak bütün deliller ile ispatlayabilir²⁵. Mesele senetle ispat kuralları açısından belirsizlik göstermektedir. ALBAYRAK bu konuda senetle ispat kurallarının yaklaşık ispat durumunda geçerli olmayacağını belirtirken, PEKCANITEZ/ATALAY/ ÖZEKES ise senetle ispat kurallarının burada da uygulanması gerektiğinden bahsetmektedir²⁶. Burada kanaatimce senetle ispat kurallarının uygulanması gerekmektedir. Zira, burada senetle ispat edilmesi gereken bir vakıda senetle ispat yapılamıyorsa asıl dava açısından bu red sebebi teşkil edecektir. Zaten böyle bir durum söz konusu iken, aslında yaklaşık olarak ispatın da yapılamadığı kabul edilmelidir.

Yine bir başka hususta ihtiyati tedbirlerde yemin teklif edilip edilemeyeceği noktasındadır. İhtiyati tedbir için gerekli olan, tehlikeli bir durumun oluşacağı veya tedbirin kabul edilmemesi halinde bir zarar meydana geleceği durumu gelecekte meydana gelmesi muhtemel bir vakıadır. Bu “muhtemel tehlike” konusunda ise yemin teklif edilemez. Çünkü ortada henüz bir “bilinmezlik” mevcuttur. Kaldı ki yeminin kişiden sadır olan vakıalar konusunda edilmesi ilkesine aykırıdır²⁷. Bu nedenlerden dolayı ihtiyati tedbir için yaklaşık ispatı sağlamada yemin deliline başvurmak da, yapısı gereği, mümkün değildir. ■

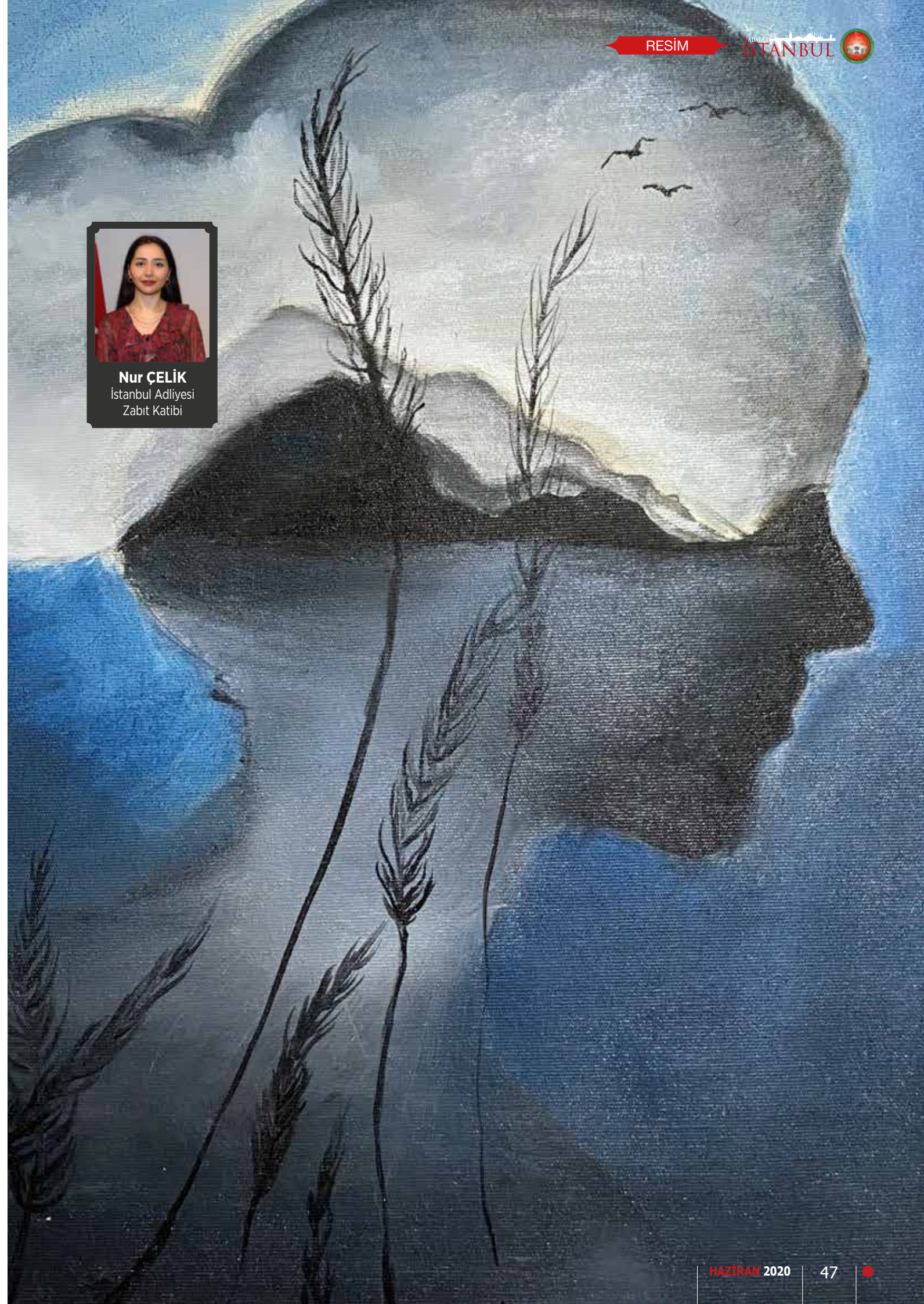
²⁵ ALBAYRAK, s.176

²⁶ İki görüş için bkz. ALBAYRAK, s.176, PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s.719

²⁷ ALBAYRAK, s.176

Nur ÇELİK
İstanbul Adliyesi
Zabıt Katibi

¹⁹ Muhammet ÖZEKES, *Fikir Sanat Eserleri Hukuku'nda İhtiyati Tedbir*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, 2002, No.2, s.89-138, S.121

²⁰ ALBAYRAK, s.175

²¹ ÖZEKES, s. 120

²² ÖZEKES, s.121

²³ ÖZEKES, s.121

²⁴ ALBAYRAK, s. 350

TAHKİM ANLAŞMASI, HAKEM SÖZLEŞMESİ VE MİLLETLERARASI TAHKİM

Ceren Gürbüz
BOLAT
İstanbul Hakimi

Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndan farklı olarak, HMK bakımından hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir (HMK madde 439/4). Taraflar, tahkim anlaşması ile hakem kararının bağlayıcı olacağını kabul ederler ve karar ancak sınırlı sebeplerle iptal edilebilir.

Tarafların aralarındaki uyuşmazlıkların çözümünde tahkim gitgide önem kazanmaya başlamış ve uygulaması da oldukça geniş çevrelere yayılmıştır. Özellikle bazı uyuşmazlıkların çözümünde devletin yargı sistemine başvuru durumunda sürecin çok uzun olması, tahkimi daha çekici hale getirir olmuştur.

Hakem kararları, tarafları bağlayıcılıkları ve icra edilebilirlikleri de dikkate alındığında, devlet yargısına alternatif, en önemli uyuşmazlık çözüm yöntemini teşkil ederler. Bu nedenle de denetiminin yapılması arzu edilmiştir. Denetimin sağlanması için bu durum dikkate alınarak, MTK'da yabancılik unsuru taşıyan hakem kararlarına karşı iptal davası açma imkânı tanınmıştır. Aynı durum, HMK'da öngörülen iç tahkim için de geçerlidir. Nitekim HUMK döneminde var olan "hakem kararlarının temyizi" imkânına HMK döneminde yer verilmemiş, MTK'ya paralel olarak sadece "iptal davası" düzenlenmiştir. Bu anlamda, iç ve dış tahkim arasında birlik sağlanmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde, tahkim anlaşması, hakem sözleşmesi ve milletlerarası tahkimde düzenlenen tahkim anlaşmasına değinilecek, iç ve dış tahkim arasında nasıl bir farklılık olduğu anlatılacaktır. Ayrıca hakem ve tahkim sözleşmesi arasındaki ayrılıklara da yer verilecektir.

Tanımlamalardan sonra, hakem ve tahkim sözleşmesi için hangi nedenlere dayalı olarak hükümsüz sayılacağı belirtilecektir. Sözleşme olarak nitelendirildikleri için genel anlamda sözleşmelerin hangi sebeplerle geçersiz sayıldığı tahkim ve hakem sözleşmesine uygulanarak açıklanmaya çalışacaktır.

I.TAHKİM ANLAŞMASI, HAKEM SÖZLEŞMESİ ve MİLLETLERARASI TAHKİM

A.Tahkim Anlaşması

Kural olarak kişiler arasında meydana gelen uyuşmazlıklar mahkemeler tarafından karara bağlanır¹. Ancak maddi hukukta tanınan irade serbestisi prensibinin usul hukukunda uygulanmasının bir sonucu olarak, uyuşmazlığa düşen taraflar, yapacakları bir anlaşma ile bu uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisini devletin mahkemelerinden alarak özel kişilere devredebilirler².

Tahkime ilişkin hükümler, HMK'da On Birinci Kısım'da "Tahkim" başlığı altında yer almakta olup 407-444'üncü maddeler arasında düzenlenmiştir³. Özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların mahkemeler dışında tahkim yolu ile çözümü, tarafların yapacağı bir tahkim anlaşması ile mümkündür⁴. Tahkim anlaşması uyarınca uyuşmazlığı gidermek için görevlendirilen kişilere de hakem denir⁵.

Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır (HMK m.412/1). Buna göre tahkim sözleşmesi, tarafların tahkim iradelerini taşıyan ve sözleşmeden doğsun doğmasının belirli bir hukuki uyuşmazlığın çözümünü hakem veya hakem heyeti vasıtasıyla gerçekleştirmeyi amaçladıkları sözleşmedir⁶.

Tahkim sözleşmesi bir usul hukuku sözleşmesidir; ancak, diğer sözleşmelere gibi, yapılması Borçlar Kanunu Hükümlerine tabidir⁷. Yine kanun uyarınca tahkim sözleşmesi iki şekilde yapılabilir⁸. İlkinde taraflar doğmuş olan bir uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümü için ayrı bir sözleşme yapabilirler (HMK m.412/2). Bu sözleşmesinin konusu yalnızca tahkimdir. Diğerinde ise, taraflar aralarında yaptıkları bir sözleşmeye, bu sözleşmeden doğacak uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümü için bir hüküm koyabilirler (HMK m.412/2); buna da tahkim şartı denir⁹. Taraflar ister aralarındaki mevcut bir sözleşmenin ihlalinden doğan, isterse haksız fiil gibi sözleşme dışı bir sebeple ortaya çıkan uyuşmazlıkları, tahkim yoluyla çözüme kavuşturmak konusunda tahkim sözleşmesi akdedebilirler¹⁰.

Tahkim sözleşmesi veya şartı, yazılı şekle tabidir (HMK m.412/3). İlgili düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, tahkim sözleşmesi için öngörülen şekil şartı bir geçerlilik şartıdır. Hâkim görüş de, bu durumun geçerlilik şartı olduğunu belirtmektedir¹¹.

3 Abdurrahim KARSLI, *Medeni Muhakeme Hukuku, Üçüncü Baskı, Alternatif Yayıncılık*, 2012, s.905.

4 Hakan PEKCANTEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları*, 2013, s.647.

5 PEKCANTEZ, ATALAY, ÖZEKES, s.647.

6 İlhan E. POSTACIOĞLU, Sümer ALTAY, *Medeni Usul Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık*, 2015, s.1028.

7 Baki KURU, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınevi*, 2015, s.725.

8 KURU, s.725.

9 KURU, s.726.

10 POSTACIOĞLU, ALTAY, s.1028.

11 PEKCANTEZ, ATALAY, ÖZEKES, s.653, KURU, s.726, Bilge UMAR, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları*, 2014, s.1198, KARSLI, s.911.

Yine taraflar, aralarındaki uyuşmazlığı gidermek için serbestçe anlaşma yapabiliyorlar ve bu anlaşma mahkemenin kararına gerek olmaksızın geçerli ise, o uyuşmazlık hakkında tahkim sözleşmesi yapılabilir; mesela alacak davaları, taşınır (mal) davaları için tahkim sözleşmesi yapılabilir¹². Ancak taşınmaz üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (HMK m.408)¹³.

Son olarak, tahkim anlaşması, ancak taraflar arasında uygulanabilir. Taraf olmayan üçüncü kişi niteliğindeki o tahkim anlaşmasının uygulanması mümkün değildir. Olağan yargılama sistemine göre istisnai nitelikte olan tahkim anlaşmasının bağlayıcılığının yalnız tarafları ilgilendirmesi sonucu tahkimin taraflar dışında kalan üçüncü kişiler bakımından etkisi olmadığı ve onlara karşı ileri sürülemeyeceği kabul edilmektedir¹⁴. Bunun sonucu olarak, tahkim, üçüncü kişiler bakımından doğrudan doğruya bir sonuç doğurmaz.

B.Hakem Sözleşmesi

Hakem sözleşmesi, taraflar ile hakem veya hakemler arasında yapılan bir sözleşme olup, bu sözleşme Türk Borçlar Kanunu hükümlerine tabidir¹⁵. Bu sözleşme ile taraflar ve hakemler arasında özel hukuk ilişkisi doğmaktadır¹⁶. HMK’da hakem sözleşmesi düzenlenmemiştir ancak bu bir noksanlık değildir¹⁷. Çünkü, hakem sözleşmesi TBK hükümlerine tabi bir sözleşmedir¹⁸.

Hakem sözleşmesi ile hakemler, uyuşmazlığın çözümünü; taraflar ise, bunun karşılığında hakemlere bir ücret ödemeyi kararlaştırırlar¹⁹. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakemlerin ücreti, dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınarak, hakem veya hakem kurulu ile taraflar arasında kararlaştırılır. Taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaz veya tahkim sözleşmesinde ücretin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, hakem veya hakem kurulunun ücreti, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenir (HMK m.440/1-3).

Hakem sözleşmesi sadece borçlar hukuku sözleşmesi değil; aynı zamanda usul sözleşmesidir. Bu nedenle sadece borçlar hukukuna ilişkin değil; usul hukukuna ilişkin sonuçlarda doğurur²⁰. Çünkü, bu sözleşme ile uyuşmazlığı çözecek olan hakemler teşkil edilmektedir. Hakem sözleşmesi, tahkim anlaşmasının yerine getirilmesini sağlar. Tahkim anlaşması geçersiz olsa bile hakem sözleşmesi geçerli olmalıdır. Aksi halde tahkim anlaşmasının geçersizliğine hükmedildiğinde hakemin ücret alacağının sözleşmesel temeli ortadan kalkmış olur²¹.

Hakemler yaptıkları yargılama sonucunda, uyuşmazlık konusunda bir karara varırlar. Her ne kadar usul hükümleri ile bağlı değillerse de, genel usul kuralları ile adalet ve nasfet kurallarına uymak zorunda olan hakemler, iki tarafın iddiaları hakkında karar vermek zorundadır²².

C.Milletlerarası Tahkim

Milletlerarası tahkim kavramı, niteliği gereği milletlerarası sayılabilecek ticari uyuşmazlıklara ilişkin bir terimdir. Türk hukuku bakımından milletlerarası tahkim, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ile düzenlenmiş, bu hususta ülkemizce birçok milletlerarası sözleşmeye taraf olunmuştur²³. Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 1’inci maddesinin 2’nci fıkrası uyarınca, söz konusu kanun, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak

belirlendiği veya bu kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanacaktır. Ancak Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tabi olmayan uyuşmazlıklarda MTK’nın uygulanmayacağı kabul edilmiştir²⁴.

Taraflar arasında yapılmış veya yapılacak tahkim anlaşmasının geçerliliği, anlaşmanın Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 4’üncü maddesinde yapılan tahkim anlaşması tanımına uygun olmasına bağlıdır. Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 4’üncü maddesine göre; “tahkim anlaşması, tarafların, sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır”. Bu tanımdan da açıkça anlaşılacağı gibi tahkim anlaşmasına konu olabilecek uyuşmazlık sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi sözleşme dışı bir uyuşmazlık da olabilir. Bu sebeple taraflar arasındaki uyuşmazlık, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir uyuşmazlık olsa dahi, taraflar bir tahkim anlaşması yaparak, uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlenmesini kararlaştırabilirler²⁵.

Tahkimin uyuşmazlıkların devlet mahkemelerinde çözülmesine nazaran istisnai bir yol olması bakımından, tarafların tahkime gidileceğine dair beyan edecekleri rızalarının son derece açık ve kesin bir biçimde anlaşılır olması aranmaktadır. Bu bağlamda, Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun 4’üncü maddesinde tahkim anlaşmasının şekli belirlenmiş olup, bu usule uygun olarak akdedilen tahkim anlaşmalarında tarafların tahkime gitme konusundaki rızalarının şekli bakımdan açıkça beyan edilmiş olacağı varsayılmaktadır²⁶.

II. HÜKÜMSÜZLÜK NEDENLERİ

A.İrade Sakatlıkları

Bir sözleşmenin kurulması için, taraflardan her birinin irade açıklamasında hukuki bir sonuca ulaşma iradesi ve açıklama yapma iradesi unsurları yer almalıdır²⁷. Bu unsurları içeren irade açıklamaları karşılıklı ve birbirine uygun olduğu takdirde, sözleşme kurulmuş olacaktır²⁸.

24 Vahit DOĞAN, Milletlerarası Özel Hukuk, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.130.

25 “Tahkim Anlaşması”, s.1. <http://www.hukukiboyut.com/arsiv/d2009112494859.pdf> (11.04.2017).

26 GÜLTEK, s.12.

27 Âlim TAŞKIN, Hakem Sözleşmesi, Turhan Kitabevi, 2005, s.225.

28 TAŞKIN, s.225.

Tahkim ve hakem sözleşmelerinin diğer sözleşmeler gibi iradeyi etkileyen sebeplerden ötürü geçersiz hale gelmesi mümkündür²⁹. Bu sözleşmeler hata, hile, ikrah gibi rızayı fesada uğratan bir sebebin etkisi altında yapılmışsa bunların hükümsüzlüğü TBK’ya göre iddia olunabilir³⁰. Gabin durumunda da sözleşmenin iptali isteyebilmek mümkün olacaktır. İrade sakatlıklarına ilişkin olarak, TBK’nın hata, hile ve ikrahı düzenleyen 30 ilâ 38’inci maddeleri uygulama alanı bulacaktır. Diğer taraftan, asıl sözleşme ile tahkim anlaşmasının birbirinden bağımsız olduğunun ve asıl sözleşmeye ilişkin örneğin irade sakatlıkları hallerinin tahkim anlaşmasının geçersizliğine kendiliğinden sebep olmayacağının altı çizilmelidir. İrade sakatlıklarının, yetkisiz kişilerce akdedilmenin veya diğer hükümsüzlük sebeplerinin doğrudan tahkim anlaşmasına yönelik olması gerekmektedir³¹.

Hata, hile ve korkutma halleri neticesinde irade sakatlığı meydana geldiğinden tahkim sözleşmesi akdetmiş olan tarafın sözleşmenin iptalini talep etmek hakkı bulunmaktadır³². Önemli olan bu hallerin sadece asıl sözleşmenin akdine değil, tahkim sözleşmesinin akdine de sirayet etmiş olmasıdır. Örneğin, normalde beyaz evi kiralamak isterken hata ile sarı evi kiralayan kimse, bu hatasına dayanarak kira

29 Hüseyin Afşın İLHAN, Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği, Adalet Yayınevi, 2016, s.194.

30 YAVUZ, s.159.

31 İpek SARIÖZ BÜYÜKALP, “Uluslararası Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Hükümsüz, Tesirsiz veya İcrasının İmkansız Olması Kavramları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 2015-2061 (Basım Yılı: 2015) Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s.2037. <http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/11/04.2017>. Prima Paint kararında, Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi, asıl sözleşmenin karşı tarafın hilesi sebebiyle geçersiz olduğu iddiasının ayrıca tahkim sözleşmesine yöneltilmediği takdirde, tahkim sözleşmesinin geçerliliğini etkilemeyeceğine karar vermiştir. Yani asıl sözleşmenin hile neticesinde akdedildiği iddiası tahkimde çözümlenecektir. (İLHAN, s.195.).

32 İLHAN, s.196.

12 KURU, s.727.

13 Bu konuda Yargıtay 1.HD. 2004/10234E., 2004/10658K. 06.10.2004 sayılı dosyasında, “Nevarki yargılama devam ederken yürürlükte bulunan 3533 Sayılı Yasanın 4. maddesi 19.07.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4916 Sayılı Yasanın 24. maddesi ile değişikliğe uğramış, yeni düzenleme ile “taşınmaza ilişkin uyuşmazlıklarda, taşınmazın aynına yönelik” çekişmeler hakemin görev alanından çıkartılmıştır. Somut olayda uyuşmazlığın taşınmazın aynına yönelik olduğu tartışmasızdır. Öte yandan görev kuralları kamu düzeni ile ilgili olup, re’sen (kendiliğinden) dikkate alınması zorunludur. Yeni yasal düzenleme eldeki dava bakımından göz önünde bulundurulmalıdır. Hal böyle olunca, davanın, genel yargı yerinde görülmek üzere görev yönünden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu üzere hüküm kurulması doğru değildir. Davacının temyiz itirazı yerindedir.” şeklinde taşınmazın aynına yönelik çekişmeli olayların tahkime elverişli olmadığını belirtmiştir. (07.04.2017) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/1hd-2004-10234.htm>

14 Yüksel ERSOY, “Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, IVXX Çözüm Arama Konferansı, İç Tahkim ve Uygulamaları, Yayın No:23, 2013, s.35. <http://intes.org.tr/content/tahkim.pdf>

15 Kemal DAYINLARLI, İç Tahkim, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2004, s.42.

16 DAYINLARLI, s.42. Yargıtay İBGK 1964/1E., 1964/3K., 13.05.1964 T. sayılı dosyada, “Taraflarla hakem arasındaki akit, bir özel hukuk ilişkisi (münasebeti) olup hakemliği kabul eden kimseyi, görevini yerine getirmekle sorumlu kılar.” şeklinde taraflar ve hakemler arasında özel bir hukuki ilişki olduğunu açıklamıştır. (08.04.2017) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>

17 KURU, s.730.

18 KURU, s.730.

sözleşmesinin iptalini talep edebilecek olsa bile kira akdindeki tahkim şartını yani tahkim sözleşmesinin iptalini talep edemeyecektir. Diğer yandan, hata veya hile neticesinde bir tahkim sözleşmesine imza attığını bilmeden sözleşme akdi söz konusu olduğunda tahkim sözleşmesi hata veya hile neticesinde iptal edilebilir³³.

Korkutma durumunda korkutmanın tahkim sözleşmesi akdetmek iradesine de sirayet ettiği iddiasının kabulü özellikle tahkim sözleşmesinin tahkim şartı olduğu durumlarda daha kolaydır³⁴. Örneğin, silah zoru ile imzalatılan bir sözleşme açısından sakat olan irade beyanının tahkim şartı asıl metnin içerisinde olduğu için tahkim iradesini de sakatladığı sonucuna varılabilir. Ayrıca hata halinde diğerlerinden farklı olarak daha çok dikkat edilmesi gereken, hatanın tahkim iradesini etkileyecek nitelikte esaslı olmasıdır³⁵.

Tahkim sözleşmelerinde edimler arasında bir oransızlık olması hali ilk bakışta mümkün görünmemektedir. Nitekim bütün tarafların hak ve yükümlülüğü

³³ İLHAN,s.197.

³⁴ İLHAN,s.197.

³⁵ Yargıtay 11 HD. 1995/1903E., 1995/4235K., 23.05.1995 T. sayılı dosyasında, "Tahkim yerinin yanlış ifade edilmesinin sonuca etkili olamayacağı ve bu hususun bir maddi hata olarak kabul edilmiş bulunmasına göre davacı vekilinin temyiz itirazının reddiyle hükmün onanması gerekmektedir." şeklinde tahkim yerinin yanlış yazılması hususunu maddi hata kabul ederek, tahkim sözleşmesinin esasına önemli bir etkisinin olmadığına kanaat getirmiştir. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> (12.04.2017).

uyuşmazlıkları tahkim yolu ile çözmektir³⁶. Ancak tahkim sözleşmesinde bulunan ek bir takım hükümler edimler arasında orantısızlığa sebebiyet verebilir³⁷. Bu sebeple, tahkim sözleşmesindeki edimler arasındaki oransızlık nedeniyle, aşırı yararlanma şartları da geçerli olduğu takdirde sözleşmenin iptali ve geçersiz sayılması sağlanabilir.

Sonuç olarak, iradeyi sakatlayan haller sözleşmenin baştan itibaren hükümsüz olma sonucunu doğurmasa da, taraflar bu nedenlerle sözleşmenin iptalini TBK'daki hükümlerden hareketle talep ederek, sözleşmesinin geçersiz kılınmasını geçmişe etkili olacak şekilde isteyebilirler.

B.Hukuk Kurallarına Aykırılık

Türk Borçlar Kanunu'nun 27'nci maddesi, kanunun emredici hükümlerine aykırı olan sözleşmelerin kesin hükümsüz olacağını belirtmiştir. Bu durum mutlak butlan olarak ifade edilmektedir.

Batıl bir sözleşme, başlangıçtan itibaren geçersiz bir hukuki işlem olup, hiçbir zaman geçerlilik kazanamayacağı gibi hiçbir hukuki sonuçta doğurmaz³⁸. Bu nedenle butlan, zamanla ortadan kalkmaz, tarafların icazet veya edimlerin ifası ile sağlık kazanamaz³⁹. Bu durum, kanun yararı gerekçesiyle düzenlenmiştir⁴⁰. Butlan, geçersizlik sonuçlarını kendiliğinden doğurduğu için ayrıca bir dava açılmasına da ihtiyaç duymaz⁴¹.

³⁶ İLHAN,s.199.

³⁷ Yargıtay 9 HD. 2007/28539E., 2007/26478K., 17.09.2007 T. sayılı dosyasında, "uyuşmazlık çıkması halinde uyuşmazlığı hakem yolu ile karar bağlanacağı şartına yer verilmiştir. Özellikle davacı tanıkları, işverenin hazırladığı bu belgeleri imzalama zorunluluğu getirdiğini, imzalanmadığı takdirde referans vermeyeceklerini ve aynı sektörde davacının iş bulamayacağını beyan etmişlerdir. Davalı tanıkları da, davalı işverenin davacı işçinin performansından memnun olmadığını, davacının bu durumu düzeltmediğini, tazminat verildiğinde davacı işçinin ayrılacağını kabul ettiğini belirtmişlerdir." Davalı şirketin davacı işçi üzerinde ekonomik ve sosyal üstünlüğünü kullanarak, tahkim sözleşmesinde eşitliği kendi lehine bozacak husular kabul ettirdiğine dair kanaat getirmiştir. Bu sebeple tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğuna karar vermiştir. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> (12.04.2017).

³⁸ EREN,s.301.

³⁹ EREN,s.301.

⁴⁰ EREN,s.301.

⁴¹ Yargıtay 4 HD. 1974/2094E., 1974/2496 K., 4.05.1974 T. sayılı dosyasında, "Yasanın buyurucu kurallarından ayrılacak herhangi bir sözleşme bu buyurucu kurallara aykırılığı derecesinde geçersizdir. (Örneğin boşanmaya ilişkin tahkim sözleşme ve kararlarında olduğu gibi) Çünkü, bu gibi kararların sözü edilen kurallara aykırılığı yönünden Yargıtay'ca denetimi sınırlı olarak kabul edildiğinden, bu gibi konularda hakeme gidilmesi olanaksızdır ve uygulamada hakemlerin yürürlükteki hukuk düzenine uygun biçimde karar vermeleri sistemi benimsenmemektedir." şeklinde Yargıtay, hukuk aykırılığın sözleşmeyi geçersiz kılacağını belirtmiştir. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-1974-2094.htm> (13.04.2017).

Konuyla ilgili olarak HMK m.408, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın arzularına tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurulmayacağını belirtmektedir. Bu hüküm MTK m.1/4 ile aynıdır. Buna göre, bu hükümlere aykırı olarak yapılan sözleşme hükümsüz olacak ve taraflar için geçerli sonuçlar doğurmayacaktır⁴².

Hukuka aykırılık bakımından özellik arz eden durum, hakem sözleşmesinin hukuka aykırı bir kapsama sahip olup olmayacağı, yani hakem sözleşmesinin kapsamının hukukun objektif bir normuna aykırı olup olmadığı hususunun açıklığa kavuşturulmasıdır⁴³. Bu bağlamda hakem sözleşmesinin içeriğinin objektif hukuk kurallarını ihlal edici nitelikte olması hukuka aykırı olacaktır. Mesela, TBK m.115 uyarınca, ağır kusurdan sorumlu olunmayacağına dair önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüz sayılacaktır. Emredici hukuk kuralı olan bu hükümden hareketle, sözleşmenin hükümsüz sayılacağı söylenebilecektir. Kısmi butlan açısından da TBK m.21 uyarınca, genel işlem koşulları için sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan hususların yazılmamış sayılacağı belirtilmiştir. Buna göre, diğer genel işlem koşulları geçerliliğini koruyacak iken, belirtilen hususlar kısmi butlan olarak algılanacak ve yazılmamış sayılacaktır.

C.İmkânsızlık

Türk Borçlar Kanunu m.27 uyarınca, konusu imkânsız olan sözleşmelerin kesin hükümsüz olacağı belirtilmiştir. Buna göre, tahkim veya hakem sözleşmesi için bir imkânsızlık ortaya çıkmışsa hükümsüzlüklerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu hususta öncelikle sözleşmenin kurulması, zamanında taahhüt edilen ifaların objektif olarak yerine getirilip getirilemeyeceği hususunun, tespit edilebilir bir durum olup olmadığı sorusu gündeme gelebilir⁴⁴. Hakem yargılamasına konu olacak talep, tahkim yargılamasının konusu olmuyorsa ve böylece tahkim yoluna gitmek caiz değilse bu takdirde hakemin ifası objektif olarak yerine getirilemez⁴⁵. Bu durumda hakem sözleşmesi objektif olarak imkânsızdır.

İmkânsızlık konusunda dikkate alınması gereken durum, sözleşmenin hükümsüz sayılabilmesi için

⁴² Mehmet Oğuz VURALOĞLU, "Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkim Hakkındaki Hükümleri", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof.Dr. Erdal ADAL'a Armağan, Cilt:VIII,Sayı:2, Yıl:2012, s.1060.

⁴³ TAŞKIN,s.229.

⁴⁴ TAŞKIN,s.227.

⁴⁵ TAŞKIN,s.227.

başlangıçta bir imkânsızlığın doğuyor olmasıdır. Bir başka deyişle, sözleşmenin kurulduğu sırada edimin yerine getirilmesi objektif olarak mümkün değilse, başlangıçtaki imkânsızlık söz konusu olur⁴⁶. Böyle bir durumda, sözleşme kesin hükümsüz sayılır.

D.Ahlaka Aykırılık

Hakem veya tahkim sözleşmesinin ahlak ve adaba aykırı ifa içerecek şekilde kararlaştırılmış olması halinde, bu sözleşmeler ahlak ve adaba aykırı kabul edilecektir⁴⁷.

Ahlaka aykırılık, usul ve esasa yönelik olmak üzere iki türlü olabilir. Usule dair aykırılık sözleşmenin kurulmasın süresiyle ilgilidir⁴⁸. Sıkı pazarlık metotları, pazarlık gücünün eşitsizliği usule dair ahlaka aykırılık yaratır. Esasa dair aykırılık ise, makul olmayan şekilde bir tarafın lehine olan şartları ifade eder⁴⁹. Maddeyi yazan tarafa taleplerini mahkemeye götürme hakkı verilirken diğer tarafa tahkim şart koşan, maddeyi yazmayan tarafın ücretini yüksek tutan, keşfi fazlasıyla kısıtlayan, cezai tazminat gibi çareleri fazlasıyla kısıtlayan, hakemleri maddeyi yazan tarafla benzer meslekten olmasını şart koşan, hakem seçiminde maddeyi yazan tarafa öncelik veren, tahkim yerini maddeyi yazmayan taraftan çok uzak bir yerde belirleyen durumlar ahlaka aykırılık oluşturacaktır⁵⁰.

Sonuç olarak, hükümsüzlük nedenleri içerisinde ahlaka aykırı olma durumu tahkim ve hakem sözleşmesini geçersiz kılacak, sözleşme taraflar için bir hüküm doğurmayacak ve başlangıçtan itibaren etkisiz olacaktır.

E.Uyuşmazlığın Belirli Olmaması

Taraflar aralarında doğmuş ya da doğabilecek uyşmazlıkların çözümü için tahkime gidilebilir⁵¹. Ancak tahkim sözleşmesine konu edilecek uyşmazlığın belirli olması gerekir. Uyşmazlığın belirlenmesi belli bir ihtilafla ilgili olarak ya da bir hukuki ilişkiden doğacak bütün ihtilafların tahkime götürüleceği şeklinde olabilir⁵².

Taraflar aralarındaki uyşmazlığın bir kısmını tahkime konu edebilecekleri gibi tamamını da konu edebilirler.

⁴⁶ Abdulkerim YILDIRIM, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi,2014,s.321.

⁴⁷ TAŞKIN,s.230.

⁴⁸ KARSLI,s.912.

⁴⁹ KARSLI,s.912.

⁵⁰ KARSLI,s.912.

⁵¹ KARSLI,s.911.

⁵² KARSLI,s.911.

Ancak tarafların belirli bir hukuki ilişki ile bağlı olmaksızın aralarında doğacak olan bütün ihtilaflar için tahkim yoluna başvuracaklarına dair hüküm içeren tahkim sözleşmeleri geçersiz olacaktır⁵³.

Diğer bir önemli nokta, tahkim çözümünün, tahkim anlaşmasının kuşkuyla yer vermeyecek şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Tahkim sözleşmesi veya şartının sadece yazılı olması yetmemekte, uyumsuzluğun çözümünün tahkim yoluyla yapılması konusundaki karşılıklı irade beyanının yanlış anlamaya yol açmayacak şekilde açık ve kesin yazılmış olması gerekmektedir. Tahkim yoluyla çözümün net olarak ifade edilmemiş olması, ilgili anlaşmanın geçersizliği anlamına gelecektir⁵⁴.

F. Kişilik Haklarına Aykırılık

Özel hukukun bir bölümü olarak kişiler hukuku, insan ve insan topluluklarının hukuk düzeni içindeki yerinin ne olduğu sorusuyla ilgilenir. Kişilik hakları ise, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki haklardır. Kişilik hakları, kişisel değerlerin bütünü üzerinde geçerlidir. Bu hakların içine, kişinin yaşam hakkı, beden bütünlüğü, sağlık hakkı, kişinin şeref ve onuru gibi konular girer. Bu çerçevede kişinin şerefi, onuru, insanların gözündeki itibarı, namusu, lekelenmeme hakkı, özel hayatının gizliliği, özel veya mesleki sırları gibi tüm değerleri kişilik hakları kapsamındadır.

Tahkim ve hakem sözleşmesini kişilik haklarına aykırı hükümler içeriyor oluşu, TBK m.27 uyarınca da, sözleşmeyi hükümsüz kılacaktır. Mutlak haklardan da sayılan kişilik hakları sözleşmede taraflara ilişkin kısıtlayıcı veya bu haklara aykırı nitelikte hususlar ihtiva ediyorsa geçersiz olması sonucu ortaya çıkacaktır.

SONUÇ

Türk hukukunda milletlerarası tahkim ve milli tahkim ayrı mevzuatlarda düzenlenmektedir. Hakem kararının iptali bakımından milletlerarası tahkim ve milli tahkim ayrımı önemlidir. MTK'nın kapsamına giren hakem kararlarının iptali MTK madde 15'e tabi iken; yabancılık unsuru içermeyen milli tahkim yargılamaları sonucu verilen hakem kararlarının iptali HMK madde 439'a tabidir.

Tahkim ve hakem sözleşmeleri tarafların uyumsuzluk çözümünde iradelerini ortaya koyan beyanlardır. Bu

sebeple sözleşme niteliği taşıyarak TBK hükümlerine tabiidir. Bu sözleşmelerin ne şekilde hükümsüz olacağı TBK'da yer alan sebeplere göre belirlenecek olup, belirtilen durumlara aykırı olan sözleşmeler geçersiz sayılacaktır. Belirtilen sebeplerden irade sakatlıkları her ne kadar sözleşmeyi baştan itibaren geçersiz kılmasa da, TBK uyarınca iptal davası ile geçmişe etkili olarak hükümsüz kalabilecektir. Diğer nedenler ise, kanunun açık hükümlerinde belirtilen sözleşmenin batıl olması sonucunu doğuran unsurlar olacaktır.

Tahkimin uyumsuzlukların devlet mahkemelerinde çözülmesinenazaranihtisnai bir yol olması bakımından, tarafların tahkime gidileceğine dair beyan edecekleri rızalarının son derece açık ve kesin bir biçimde anlaşılır olması aranmaktadır. Bu çerçevede, tahkim anlaşmasının şekli belirlenmiş olup, bu usule uygun olarak akdedilen tahkim anlaşmalarında tarafların tahkime gitme konusundaki rızalarının şekli bakımdan açıkça beyan edilmiş olacağı varsayılmaktadır. Bu nedenle, tahkim anlaşması için yazılılık bir geçerlilik şartı olup, buna aykırı hareket edilmesi tahkim anlaşmasını geçersiz kılacaktır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndan farklı olarak, HMK bakımından hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir (HMK madde 439/4). Taraflar, tahkim anlaşması ile hakem kararının bağlayıcı olacağını kabul ederler ve karar ancak sınırlı sebeplerle iptal edilebilir. ■

SOSYAL MEDYADA

MİLLİ TAKIM

/millitakimlar

/MilliTakimlar

/millitakimlar

/Milli Takımlar

/Türkiye Futbol Federasyonu

TFF

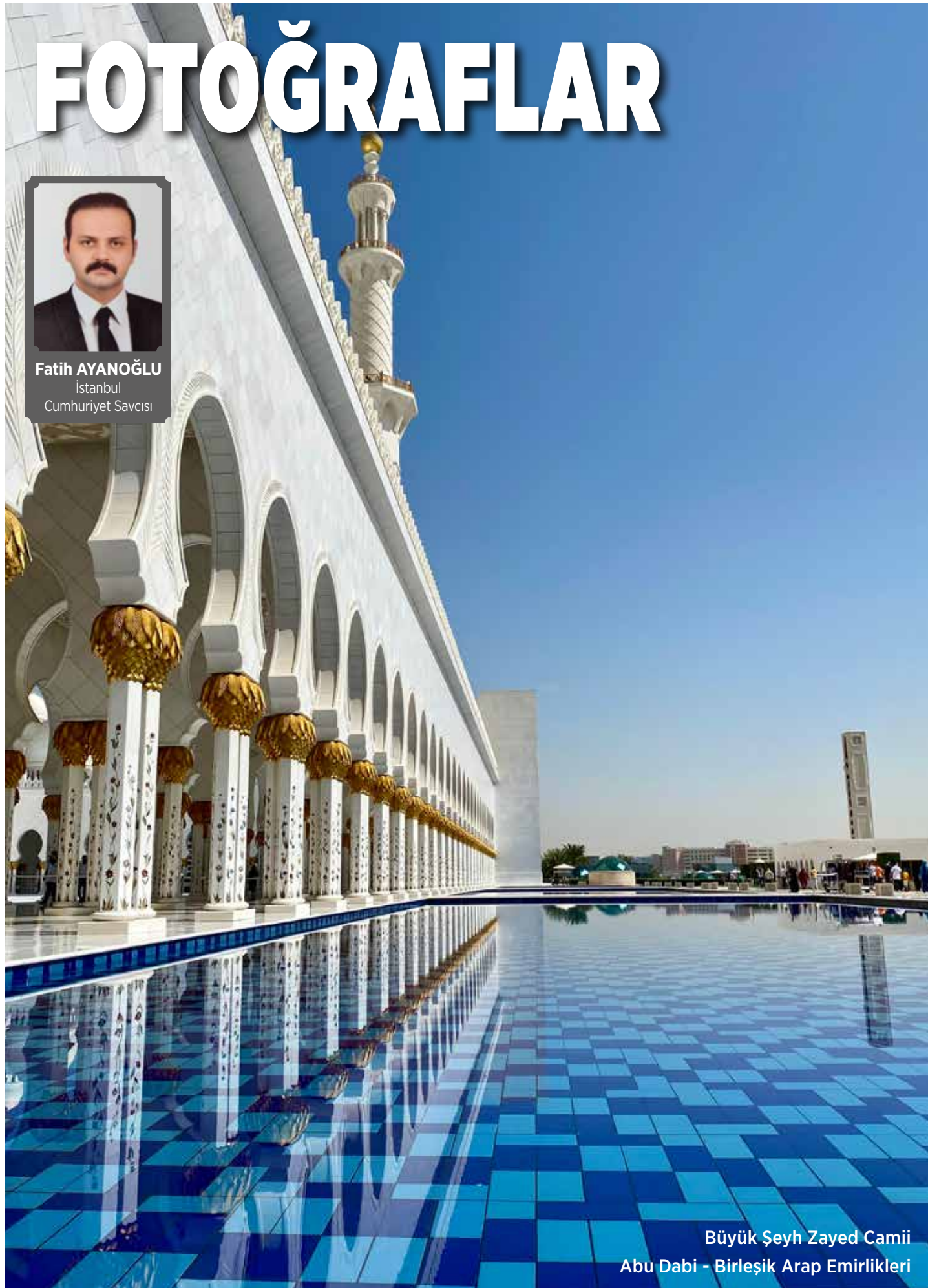
53 KARSLI, s.911.

54 ERSOY, s.35.

FOTOĞRAFLAR

Fatih AYANOĞLU
İstanbul
Cumhuriyet Savcısı

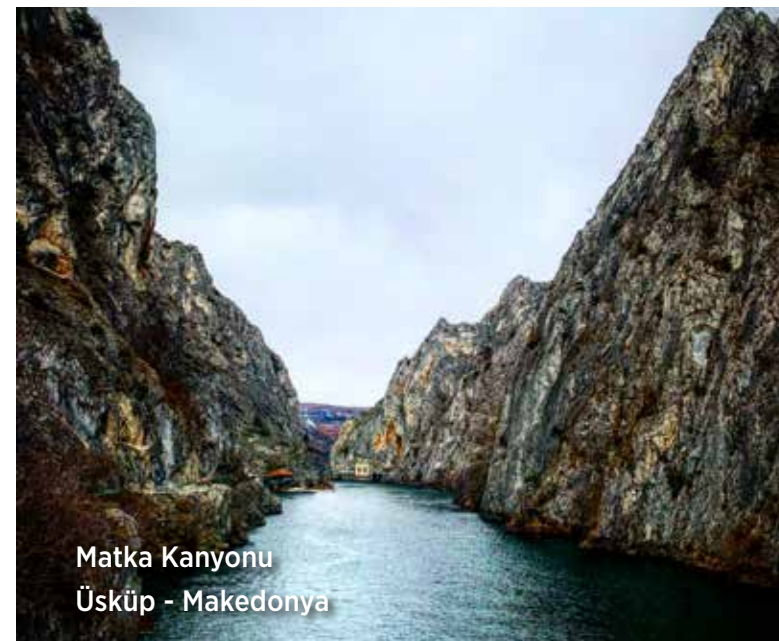
Büyük Şeyh Zayed Camii
Abu Dabi - Birleşik Arap Emirlikleri

Tower Bridge Londra - İngiltere

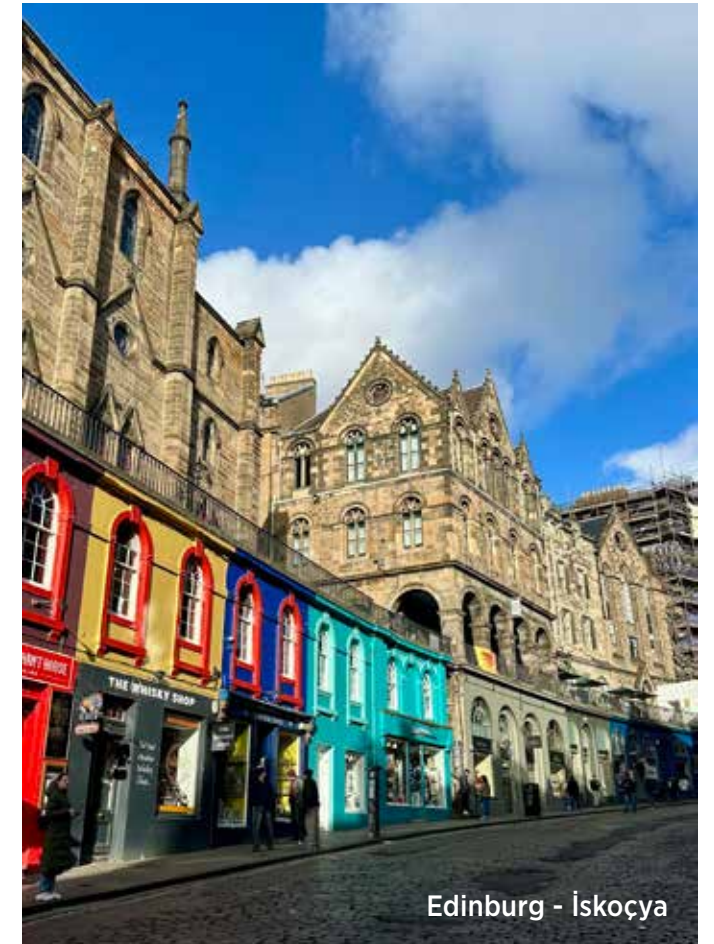
Eyfel Kulesi Paris - Fransa

Matka Kanyonu
Üsküp - Makedonya

Scott Anıtı Edinburgh - İskoçya

Edinburg - İskoçya

KARAYOLU ULUSLARARASI EŞYA TAŞIMACILIĞI ANLAŞMASINA İLİŞKİN SÖZLEŞME (CMR) KAPSAMINDA TAŞIYICININ SORUMLULUKTAN KURTULUŞ HALLERİNİN YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ KARARLARI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Buse Naz ÇİÇEK
İstanbul Hakimi

Taşıyıcının, taşımaya konu yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden sorumluluğu kuraldır. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulduğu haller ise istisnai niteliktedir. Kanaatimizce, istisnalar dar yorumlanır ilkesi ile konunun ele alınması isabetli olacaktır.

Her ne kadar, CMR madde 17 ile taşıyıcı nezdinde sorumluluktan kurtulma halleri düzenlenmiş ise de, taşıyıcının bu kurtuluş sebeplerine dayanması için gerekli dikkat ve özen yükümlülüğünü gösterdiğini ispat etmelidir. Çalışmanın bütününde vurgulandığı üzere, taşıyıcının dikkat ve özen yükümlülüğü kaynağını, basiretli tacir unvanından almaktadır.

GİRİŞ

Karayolu Uluslararası Eşya Taşımacılığı Anlaşmasına İlişkin Sözleşme (CMR), taşıt vasıtasıyla uygun bir karayolu kullanılarak ücret karşılığında eşyanın taşınmasına ilişkindir. Söz konusu taşımanın CMR kapsamında yer alması için, eşyanın teslim ve tesellüm yerlerinin iki ayrı ülke olması ve bu ülkelerden en az birinin akit ülke statüsünde olması gerekir.

1961 yılında Birleşmiş Milletler nezdinde hazırlanan ve yürürlüğe konulan CMR'ye 1995 yılında, Türkiye taraf olmuştur. Taraf olunması ile bağlayıcılık kazanan CMR T.C. Anayasa madde 90 kapsamında incelendiğinde; Türkiye'nin teslim veya tesellüm yeri olması fark etmeksizin, karayolunda taşıt marifetiyle ve ücret dahilinde gerçekleştirilen taşımalara ilişkin esaslar içermektedir. T.C. Anayasa madde 90/son gereği, iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması mümkün olmayan CMR'ye konu taşımalarda; CMR'nin, ilgili iç hukuk kurallarına göre, uygulama önceliği bulunmaktadır. Nitekim Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) madde ½ gereği de CMR, iç hukuk kurallarına göre uygulama önceliğine sahiptir.

CMR'nin uygulama alanı, taraflarca getirilen kayıtlarla genişletilemez. Bir iç taşıma söz konusu ise, taraflarca bu taşımanın CMR'ye tabii kılınması mümkün değildir. Şayet, taraflarca bu yönde bir şerh düşülmüş ise; Türk Borçlar Kanunu (TBK) madde 27 kapsamında, kamu düzeni ve emredici hukuk kuralları sonucunda bu yöndeki kayıt, kesin hükümsüz sayılacaktır.

Taşımanın, CMR'ye tabii olması için, karayolu aracılığıyla gerçekleşmesi şarttır. CMR madde 1'de yer alan söz konusu şart, CMR madde 2 ile karma taşıma yönünde hafifletilmiştir. CMR madde 2'ye göre; taşımanın bir kısmı iç su yolu, deniz yolu, taşıma yolu veya hava yoluyla gerçekleştiği hallerde, yük taşıttan boşaltılmadığı sürece taşıma CMR hükümlerine dahildir. CMR madde 14'te gösterilen durumlar kapsam dışında bırakılmıştır.

CMR madde 1'i, CMR madde 2 ile hafifletilmesinde sebep, konvansiyona taraf olan ve aynı zamanda bir ada ülkesi vafına sahip İngiltere kabul edilir. Zira, İngiltere ülkesinden başka bir ülkeye gerçekleştirilecek bir taşımanın yalnızca karayolu kullanılarak tamamlanması mümkün değildir.

Taşıyıcının, eşyada meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden sorumlu olması kuraldır. Ancak her kuralın istisnası vardır -nulla regula sine excepti-one-. Çalışmamızda, söz konusu istisnai haller incelenecektir.

CMR'de, taşıyıcının sorumluluktan kurtulma halleri madde 17'de düzenlenmektedir. CMR madde 17/2'de, taşıyıcının sorumluluktan kurtulması için genel haller düzenlenirken, madde 17/4'te taşıyıcının sorumluluktan kurtulması için özel şartlara yer verilmiştir. Ne var ki, CMR madde 17/4'te, sorumluluktan kurtulmak için düzenlenen özel riskler; yalnızca eşyanın kayıp veya hasar durumlarına ilişkindir. Türk Ticaret Kanunu (TTK), CMR ve Alman Ticaret Kanunu (HGB) taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin; eşyanın yok olması, hasara uğraması veya teslimde gecikme yaşanması neticesinde beklenen faydanın sağlanmaması hallerine de yer verilmiştir. Kanaatimizce, mehz kanun ve iç hukuk kapsamında değerlendirme gerçekleştirerek, taşıyıcı lehine "teslimde gecikme" halinde de özel risklerin oluştuğunu kabul edilmelidir.

TAŞIYICININ SORUMLULUKTAN KURTULUŞ HALİNİN VARLIĞI

Taşıyıcının sorumluluğu kural olmakla birlikte, mutlak değildir. CMR sistematik açıdan incelenirse, IV. Bölüm altında "Taşıyıcının Sorumluluğu" başlığı ile düzenlenmiş 17. Madde konuya ilişkin düzenleme içermektedir. Taşıyıcı, yük ile ilgili kısmen veya tamamen kayıp hali veya yükün hasara uğraması durumunda söz konusu zararlardan sorumludur. Taşıyıcının yük ile ilgili sorumluluğu, gönderenden yükü teslim aldığı anda başlar,

yükün gönderene teslim anı ile sonlanır¹.

Taşıyıcının sorumluluğu kuralının istisnası, CMR 17/2'de yer alır. CMR madde 17/2'deki düzenleme ile taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasına ilişkin genel bir düzenleme mevcuttur. Hükümde öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde, taşıyıcı sorumluluktan kurtulur.

Yükte meydana gelen hasar, zayi veya teslimde gecikmenin; istek sahibinin (gönderenin) hukuka aykırı davranışından veya ihmalden, taşıyıcının hukuka aykırı davranışından veya ihmalden neticelenmemiş olması kaydıyla gönderenin verdiği talimattan, eşyaya has gizli ayıptan veya taşıyıcının önlemesi ve sonuçlarından kaçınma imkânı bulunmayan bir halden kaynaklanmakta ise, taşıyıcı sorumluluktan kurtulur. Sorumluluktan kurtulma halinin mevcut olduğuna dair ispat yükü, taşıyıcıdadır². Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulmak için iddia konusu durumun ispatı dışında; illiyet bağına da ispatlaması gerekir. Bu illiyet bağı söz konusu hal ile yükte meydana gelen hasar, zayi veya teslimde gecikmenin arasında sebep sonuç ilişkisinin varlığına ilişkindir.

Velev ki, yükte meydana gelen hasara, zayi veya teslimde gecikmeye taşıyıcı kasten sebep olmuş ise, taşıyıcının sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Yükte menfi sonuçlar doğuran eylemin, kasten işlenmesi gerekir³. CMR madde 29'da pozitif kaynağı bulunan bu durumda; sonuçları bilinerek ve istenerek gerçekleştirilen eylemin taşıyıcının vekili veya çalışanları tarafından görevleri sırasında işlenmesi halinde de bu kişilerin sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Taşıyıcının

¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.:2021/265457, K.:2022/6608, T.: 04/10/2022, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.:2021/1538, K.:2022/3743, T.: 11/05/2022, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2016/3487, K.: 2017/5340, T.: 16/10/2017.

² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2012/13469, K.: 2013/10974, T.: 27.05.2013.

³ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.:2021/6457, K.:2022/7575, T.: 31/10/2022.

kasten hareketi neticesinde, yükte meydana gelen hasar, zayi veya teslimde gecikmenin ispatı, karşı taraftadır.

GENEL SORUMLULUKTAN KURTULUŞ SEBEBİ

Taşıyıcının; yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimde gecikmeye ilişkin genel sorumluluktan kurtuluş sebebi, kazadır. Kara taşıması, hava taşıması ve diğer taşıma türlerinde de yer alan kaza kavramının tanımı için genel bir ifadeler kullanılmıştır. Bu tanımlara göre; kaza, tarafları arasında sözleşme kurulurken öngörül-meyen ve sözleşme konusu ifanın yerine getirilmesini engelleyen ani ve beklenmedik olaydır⁴.

Taşıyıcı tarafından; sonuçları engellenemeyen, öngörüle-meyen veya kaçınılamayan olay şeklinde tanımlanan kaza⁵, en nihayetinde “kaçınılmaz olay”⁶ şeklinde çalışmamızda yer alacaktır.

Yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimde gecik-meye ilişkin taşıyıcının sorumluluğuna gidebilmek için, söz konusu durumun yükün taşıyıcının hakimiyetindeyken gerçekleştiğinin ispatı yeterlidir⁷. Yükün taşıyıcı hakimiyetindeyken tazminat talebine konu olayın gerçekleştiğinin ispat yükü, tazminat talep eden taraftadır. Tazminat talep eden tarafça, yükte meydana gelen menfi sonuçların ispatı söz konusu değildir. Kaçınılmaz olayın ispatı ise, taşıyıcıdadır⁸.

Kaçınılmaz Olay

Bir olayın kaçınılmaz olup olmadığına karar verilirken, her sebep kendi dinamiği içerisinde ayrı ayrı ele alınır. Olayın kaçınılmaz şeklinde nitelendirilmesi için, hangi şartları taşıması gerektiğine ilişkin bir düzenleme bulun-

mamaktadır. Kanun uygulayıcı, tazminat talepli bu tür uyuşmazlıklarda güzergâh, teknolojik imkanlar, mevsim değişimleri, otorite boşluğu olan ülkelerden geçiş şeklinde artırabileceğimiz birçok özel riski değerlendirir. Netice olarak; taşıyıcının gerekli tedbir ve özeni göstermiş olmasına rağmen yükün zayı, hasar veya teslimde gecikme sorunu ile karşılaşmış ise bu durumda kaçınılmaz olayın varlığı yönünde kanaat getirilir

Ne var ki; taşıyıcının sorumluluktan kurtuluşu için “fiilen” tedbirli davranış aranır. Taşıyıcı, “fiilen” özen göstermemiş olduğu halde somut olay görünümünde kaçınılmaz olay bulunduğunu iddia ederek, sorumluluktan kurtulamaz. Taşıyıcının genel sorumluluktan kurtulma hallerinde, söz konusu zararın meydana gelmemesi için taşıyıcıdan “fiilen” gerekli tedbir ve önlemleri alması beklenir.

Taşıyıcıdan beklenen kaçınılmaz olayın meydana gelmesini engellemek için gerekli önlem ve tedbirlerin “fiilen” alınması kural olup, istisnaları mevcuttur. Bu istisnaların ilki, ayrı alt başlıkta inceleyeceğimiz CMR madde 17/4’de yer verilen özel riskler; ikincisi ise mücbir sebeptir. Bu hallerin mevcudiyetinde, taşıyıcıdan “fiilen” gerekli tedbir ve özene konu önlemleri yerine getirmesi beklenmez. İstisnai durumlarda taşıyıcı tarafından, “fiilen” gerekli tedbir ve özene konu önlemler sağlanmasa dahi yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimde gecikme sebebiyle oluşan zarar tazmininden sorumlu kılınmaz.

Mücbir Sebep

Mücbir sebep, yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimde gecikme sonuçları ile, taşıyıcının edimi arasındaki illiyet bağıını keser⁹. Kaçınılmaz olay, mücbir sebebi kapsar. O halde; her mücbir sebep bir kaçınılmaz olay iken, her kaçınılmaz olay bir mücbir sebep değildir. Örneğin gümrük memurlarının veya RO-RO gemisindeki gemi adamlarının kanuni grev haklarını kullanmaları ve iş görme edimlerine ara vermeleri kaçınılmaz olay şeklinde değerlendirilirken ama mücbir sebep değildir¹⁰. Nitekim; salgın hastalık, iç savaş, isyan, gibi durumlarda mücbir sebebe örnek gösterilir¹¹.

Örneğin, taşıma esnasında yükün hırsızlık suçuna konu olması halinde, taşıyıcı tarafından gerekli tedbir ve özenin gösterildiğinin, buna rağmen yine hırsızlık suçunu engellenemediği ispatlanmalıdır. Taşıtın açıkta, ted-

birsiz ve özensiz bir şekilde bırakılması sonucu yükün çalınması neticesinde, taşıyıcı mücbir sebep iddiasında bulunamaz.

Kaçınılmaz olayda, taşıyıcı kendisinden beklenen ve somut olaya uygun tedbirli ve özenli davranışları “fiilen” yerine getirmesine rağmen yine yükte zayı, hasar veya teslimde gecikme yaşandığını, yük nezdinde gerçekleşen menfi sonuçları gerekli davranışı göstermiş olmasına rağmen engelleyemediğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulurken, mücbir sebep halinde taşıyıcının bu şekilde bir ispat yükümlülüğü bulunmaz, taşıyıcının ispat yüküne konu engelleyememe ve önüne geçememe hali “varsayılır”.

Taşıyıcının Adamları ve Taşıma Komisyoncusu Filleri Yönünden Değerlendirme

Taşıyıcının, taşıma ifasını bizzat yerine getirme borcu bulunmamaktadır. Taşıyıcı, taşıma işini, çalıştırdığı kişiler veya taşıma hizmetlerini yerine getiren başkaca kişiler aracılığıyla yerine getirebilir¹². Bu hallerde dahi taşıyıcı sıfatına sahip olur. Taşıyıcı sayılan kişinin, yükü bilfiil taşıyan, aracı süren kişi olması şartı bulunmaz.

TTK madde 879’un düzenlenmesinde esas alınan CMR madde 3’e göre; taşıyıcı, taşıma işini bir çalışanı yahut taşıma hizmeti yerine getiren diğer kişi vasıtasıyla gerçekleştirdiği hallerde; bu kişilerin fiillerinden kendi yerine getirmiş gibi sorumlu olur¹³.

Taşıyıcının, sözleşmeye konu edimin yerine getirilmesinde çalışan kişilere yönelik emir ve talimat verme yetkisi bulunmalıdır¹⁴. Taşıyıcının adamının veya fiili taşıyıcının söz konusu ifayı gerçekleştirirken, taşıyıcının kontrol ve denetim mekanizmasına tabi olması gerekir. Şayet, taşımayı gerçekleştiren kişinin kendi kusuru neticesinde, yükte zayı, hasar veya teslimde gecikme gerçekleşmiş ise taşıyıcının sorumluluğu baki olup, fiili taşıyıcı ile arasındaki rücu ilişkisi saklıdır.

Taşıyıcı, adamlarının fiillerinden kendi fiilleri gibi sorumlu olacağından; taşıyıcının yükte meydana gelen zayı, kayıp veya teslimde gecikme hallerinde söz konusu olan tazminat sorumluluğundan kurtulmak için hem kendisinin hem de çalışanının gerekli tedbir ve özeni gösterdiğini ispatlaması gerekir¹⁵. Taşıyıcı, taşıma fiilini yerine getirmek için belirlediği kimselerin seçimi aşamasında da, gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini ispatlamalıdır¹⁶.

Taşıyıcı tarafından seçilen adamın, objektif tedbir ve

özen yükümlülüğüne ilaveten mesleki bilgi ve tecrübesi mevcut ise, taşıyıcı adamından beklenen tedbir yükümlülüğü bu ek niteliklere göre artacaktır. Ne var ki, taşıyıcı adamının özen derecesinin, tedbirli bir taşıyıcının özen yükümlülüğünden daha az olduğu kabul edilemez.

Kusursuz Sorumluluk

Taşıyıcıya; yükte meydana gelen zayı, hasar, teslimde gecikme gibi hallerde sorumluluktan kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır. Bu kapsamda, söz konusu sorumluluğun kusursuz bir sorumluluk hali olduğu açıktır. Kusursuz sorumlulukta, sorumluluğun doğması için, kusur şart değildir¹⁷. Kusursuz sorumlulukta esas unsur, illiyet bağıdır.

Taşıyıcının kusursuz sorumluluğu esas kabul edildiğinden, yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimdeki gecikmeden sorumlu olmamak için taşımanın kusursuz bir şekilde gerçekleştiğini ispatlaması lüzumsuzdur. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtuluş için ispatlaması gereken yegâne hususun, tedbirli davranışlar sergileyerek özen yükümlülüğünü yerine getirmek olduğunu daha öncesinde belirtmiştir.

Taşıyıcının sorumluluğunda kusur aranmadığı için, tazminat miktarında kusura ilişkin bir kıyas yapmak mümkün değildir.

Taşıyıcıdan Beklenen Özen

Taşıyıcının, taşıma borcunu ifa ederken tedbir borcu bulunmaktadır. Taşıyıcının tedbir borcu, yükün taşınma ifası sırasında uğrayacağı zayı, hasar veya teslimdeki gecikmelerden korunmasıdır. Tedbir borcu, özen borcundan kaynaklanır. Tedbirli taşıyıcının göstereceği özen, izafidir. Özen borcu, taşıyıcının taşıma fiilini gerçekleştirdiği her borca konu eyleminde ayrı esaslara ve somut olayın şartlarına göre değerlendirilir.

Taşıma işiyle uğraşan kişiler, Türk Ticaret Kanunu (TTK) madde 850/3’de yer alan atfa göre ticari işletme faaliyeti yerine getirirler. TTK madde 12’ye göre, ticari işletme faaliyeti yürüten şahıslar, tacir unvanına sahiptir. TTK madde 18/2’ye göre ise tacir, bütün faaliyetlerinde basiretli iş adamı şeklinde hareket etmelidir. Özen borcu ile birlikte basiretli iş adamı kavramı birlikte ele alındığında; taşıyıcı, yükün uğrayacağı zayı, hasar veya teslimdeki gecikmeyi engellemek amacıyla ancak basiretli bir iş adamının göstereceği özen yükümlülüğü göstermiş; lakin yine de yükte meydana gelen olumsuz halden kaçamayacağı bir hal meydana gelmiş ise ancak o halde sorumluluktan kurtulabilir.

Dikkat edilirse, hukuki düzenlemeler ile özen borcu taşıyıcı aleyhine ağırlaştırılmıştır. Şayet somut olayda kanun uygulayıcı tarafından, taşıyıcının mesleki bilgi ve tecrübesi objektif tedbirli taşıyıcıya göre daha fazla olduğu

4 Ahmet Kirman, *Hava Yolu ile Yapılan Uluslararası Yolcu Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Ankara 1990, s. 25; Sabih Arkan, *Demiryolu İşletmesinin Eşya Taşımalarından Doğan Sorumluluğu, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşımacılık Sempozyumu: Bildiriler-Tartışmalar, Sigorta Hukuku Türk Derneği*, Ankara 1985, s. 72-75; Sami Aksoy, *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015*, s.210; Süleyman Kiran, *Karayoluyla Eşya Taşımada Taşıma Ücreti*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.214.

5 Uluslararası sözleşmelerde “kaza” (accident) yerine, “olay” (event) kavramı kullanılmaktadır. Olay, kaza tanımlamasını içerisine alan ve devamında her türlü hadiseye kapsayan bir kavramdır. Her kaza bir olay iken, her olay bir kaza değildir.

6 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2006/10571, K.: 2008/2204, T.: 26/02/2008.

7 Ziya Akıncı, *Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşıyıcılığı ve CMR*, Ankara 1999, s.96; Alihan Aydın, *CMR’ye Göre Taşıyıcının Zayı, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu (CMR)*, İkinci Basım, İstanbul 2006, s. 56; Muharrem Gençtürk, *Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul 2005, s. 186; Engin Erdil, *CMR Konvansiyonu Şerhi*, İstanbul 2007, s. 155.

8 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2021/4228, K.: 2022/6027, T: 19/09/2022.

9 İlyas Gölcüklü, *Hava Hukuku*, İstanbul 2021, s. 146; Mücbir sebebin illiyet bağıını kestiği yönündeki benzer düzenleme için havayolu taşımacılığına ilişkin düzenleme olan Montreal Konvansiyonu madde 17/2-c,d’de yer almaktadır.

10 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2012/1378, K.: 2013/2019, T.: 02/07/2013, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2009/1321, K.: 2010/12258, T.: 30.11.2010.

11 Hakan Karan/Özgenur Kara/İzel Varan, *Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi*, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 395; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2012/1378, K.: 2013/2019, T.: 02/07/2013, “Duruşmada dinlenen davalı tanığı sözleşmede kararlaştırılan tarihte Tahrân’da gerçekleşen bir olay nedeni ile sokağa çıkmanın tehlikeli olduğunu beyan etmiştir. Dosyada mevcut deliller itibarıyla sözleşmeyle taahhüt edilen organizasyona bir kısım İran uyruklu müşterilerin katıldığı anlaşıldığına göre anılan tarihte mücbir sebep olarak kabulünü gerektirir bir siyasi krizin ve sokağa çıkma yaşağının bulunup bulunmadığı, böyle bir durum söz konusu olması halinde dahi davalının tüm iş bağlantılarını sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirdiği halde kararlaştırılan tarih ve yerde toplantının imkansız hale geldiğini kanıtlaması gerekir...”

12 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2020/7118, K.: 2022/1495, T.: 03/03/2022.

13 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2007/602, K.: 2008/2082, T.: 25.02.2008.

14 İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi: Madde 420-815*, 3 Cilt, Tümden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, C.II, İstanbul 2004, s.2287.

15 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2021/6072, K.: 2022/5130, T.: 21/06/2022.

16 TTK ve CMR dışındaki düzenlemelerde de, taşıyıcıya yardımcı kişilerin ve fiili taşımacı seçiminde gerekli dikkat ve özeni göstermek yükümlülüğü yüklenmiştir. Örneğin, *Karayolu Taşıma Kanunu madde 7/II incelendiğinde; taşımacının, ilgili mevzuat hükümlerine uygun nitelikli şoför ve hizmetli personeli sefere göndermek, şoförlerin sürücü belgelerinin bulunup bulunmadığını araştırmak, güzergâh mesafesini dikkate alarak yeterli kadar şoför bulundurmamak, hususlarında gerekli özen ve dikkati gösterme yükümlülüğü gösterilmiştir.*

17 Cevdet Yavuz, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Göre ‘Kusursuz Sorumluluk’ Halleri ve İlkeleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 4, 2008, s.35; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Ankara 2015, s. 572.

kanaati getirilirse, taşıyıcının özen yükümlülüğünün bu ilave nitelikteki vasıflar da dahil edilir¹⁸.

Taşıyıcıdan beklenen özen yükümlülüğünün somutlaştırılmasında tereddütlerimiz mevcuttur. Bu endişelerimiz, TTK madde 876'da yer alan, "Taşıyıcının en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınmayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği..." şeklindeki düzenlemeden kaynaklanmaktadır.

Ne var ki, "en yüksek özen" gösterilmesi halinin, taşıyıcı aleyhine ağır ve öngörülemez yükümlülükler yüklediği açıktır. Taşıyıcı nezdinde "en yüksek özen" kelimesi, sübjektif yoruma açıktır. Bu hususta, tacir sayılan taşıyıcının basiretli iş adamından beklenen özen yükümlülüğü şeklindeki objektif esas ihlal edilmektedir.

Kanaatimizce TTK madde 876 amaçsal yorum ile ele alınmalı ve "en yüksek özen" kavramı ile kanun yapıcının iradesi tespit edilmelidir. Kanun yapıcının irade tespit kaynağı, maddenin gerekçesidir¹⁹. TTK madde 876'nın kaynağı, CMR madde 17/2-4 ve Alman Ticaret Kanunu (HGB) madde 426'dır. Hükmün gayesi, taşıyıcının kaçınılmaz ve öngörülemez zayi, hasar veya teslimde gecikmeden sorumlu olmaması halidir. Nitekim, söz konusu durumlar özen eksikliğinden bağımsız cereyan etmelidir. Madde gerekçesinde anlatım, tedbirli bir taşıyıcının göstereceği özen kavramı ile şekillenmektedir. Gerekçe de, tedbirli bir taşıyıcının göstereceği "en yüksek özen" şeklinde bir kriter bulunmamaktadır.

Kaldı ki, CMR madde 17/2-4 orijinal metni incelendiğinde de görüleceği üzere "en yüksek özen" anlamına gelebilecek (superlative) bir anlatım söz konusu değildir²⁰.

Almanya Ticaret Kanunu madde 426'da²¹ yer alan "größter Sorgfalt" kelimesi çeviri neticesinde "en yüksek özen" şeklinde kanun metnine dahil edilmiştir. Superlative bir yapı olan "größter Sorgfalt", en büyük özen anlamına sahiptir. Lakin, ulusal hukuk kaynaklarımızda; özen kavramı ile birlikte nispi ifadeler ile kullanılmamak-

tadır. Gerek uygulamada gerekse de normatif kaynaklarımızda "en büyük özen", "büyük özen" veya "çok/az özen" şeklinde sübjektif yaklaşımlardan kaçınılmıştır. Fakat söz konusu çeviride, TTK'da "größter Sorgfalt" kelimesi uyarlanarak "en yüksek özen" halini almıştır.

Maddenin gerekçesinde de "en yüksek özen" çevirisi yönünden sakıncalar dile getirilmiştir. Buna göre, "en yüksek özen" ibaresi ile madde metninin uygulanamaz hale gelmesi konusunda endişeye yer verilmiş ve kanun uygulayıcısının "tedbirli" kavramını, titiz bir şekilde ele alması gerektiği vurgulanmıştır.

TTK'da, taşıyıcı yönünden yer verilen madde metinleri kendi içerisinde çelişkiye mahal vermemelidir. Taşıyıcının, tacir sayıldığı ve kendisinden basiretli bir iş adamının göstereceği tedbir kapsamında faaliyetlerini yerine getirmesinin beklendiği, ilgili kanuni düzenlemeler ile sabittir. Taşıyıcı nezdinde objektif kriterlere göre özen yükümlülüğü somutlaştırılmıştır. Taşıyıcının, yükte taşıma esnasında meydana gelen zayi, hasar veya gecikmeden sorumlu olması kural, sorumluluktan kurtulması ise istisnadır. Esas olan ise, istisnaların dar yorumudur.

Kanaatimizce, istisnaların değerlendirilmesinde mümkün olduğunca; nispi, sübjektif, öngörülemez ifadelerden kaçınılmalıdır. Bu minvalde TTK madde 876'da yer alan "en yüksek özen" ifadesi "kendisinden beklenen özen" şeklinde okunmalıdır. Taşıyıcı nezdinde "kendisinden beklenen özen" kavramı ise basiretli tacir niteliğindeki taşıyıcının fiili arasındaki uygun illiyet bağı kesilmiştir.

ÖZEL SORUMLULUKTAN KURTULUŞ HALLERİ

CMR madde 17/2 lafzi yorum ile ele alındığında, taşıyıcının sorumluluktan kurtuluş hallerinin özel bir şekilde düzenlendiği görülür. Bu başlık altında yer alan haller, taşıyıcının kontrolü dışında gelişmiştir. Bu kapsamda, yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikme ile taşıyıcının fiili arasındaki uygun illiyet bağı kesilmiştir.

Talep sahibi²², CMR madde 12 kapsamında tanımlanır. Buna göre, yükte tasarruf etme yetkisine haiz kişi, talep sahibidir. Talep sahibi tasarruf yetkisi dahilinde, taşımayı durdurması, teslim adresini değiştirmeyi, sevk mektubunda gösterilmeyen bir alıcıya yükün teslimi sağlayabilir.

CMR madde 3 kapsamında söz konusu tasarruf yetkisi, talep sahibinin adamlarını da kapsar. Taşıyıcının, yükte meydana gelen menfi durumun bir başka üçüncü kişinin talimatından kaynaklandığını iddia ederek, sorumluluktan kurtulması mümkündür. Lakin, üçüncü kişinin, yükte tasarruf yetkisine haiz olması şarttır. Bu sebeple, madde metninde yer alan talep sahibi, yükte tasarruf yetkisine haiz kişi şeklinde okunabilir.

22 İlgili alt başlıklarda yer alan "Talep sahibi" kavramına bu bölümde yer verilmesi tercih edilmiş ve "Talep Sahibinin Hukuka Aykırı Davranışı", "Talep Sahibinin Talimatı" şeklindeki bölümlerde ayrı ayrı değerlendirme gerçekleştirilip, tekrara düşmekten kaçınılmıştır.

Talep Sahibinin Hukuka Aykırı Davranışı

Talep sahibinin iki farklı görünümü mevcuttur. İlki, yüke ilişkin tasarruf yetkisi sonucu taşımaya, adrese, alıcıya, yüke ilişkin yükleme, istifleme, boşaltma gibi talimatlar vermek, refakat belgesi ve ilgili diğer belgeleri düzenlemek iken ikinci görünümün de ise tazminat davasında, tazminat talep eden davacı konumunda yer alır.

Her ne kadar, yükün istiflenmesi, yüklenmesi, işaretlenmesi gönderene ait ise de; yüksek yargı makamlarınca taşıyıcının basiretli tacir kimliğine vurgu yapılarak, taşıyıcıya nezaret etme yükümlülüğü yüklenmiş ve gerekli gördüğü hallerde göndereni hataya ilişkin eyleminde uyarması beklenmiştir²³. Eğer bu bildirimde bulunmaz ise, taşıyıcıyı müterafik kusurlu²⁴ saymıştır. Yüksek derece mahkeme kararlarında, zarar görenin kusuru yerine müterafik kusur kavramı kullanılmaktadır.

Somutlaştırılırsa, talep sahibi; yükte meydana gelen zayi, hasar veya gecikme sebebiyle, taşıyıcıdan tazminat talebinde bulunan kişidir. Taşıyıcının davalı sıfatına sahip olduğu tazminat davasında, taşıyıcı; ancak davalının hukuka aykırı davranışı neticesinde yükte tazmine konu zararın meydana geldiğini ispatlayıp, sorumluluktan kurtulabilir²⁵. Davalı taşıyıcı, davacı tazminat talep eden kişiden başka birisinin hukuka aykırı davranışını dava konusu yapamaz, sorumluluktan kurtuluş kanıtı olarak sunamaz.

Taşıyıcıdan, talep sahibinin söz konusu hukuka aykırı fiilini yönlendirmesi veya etkilemesi beklenemez. Taşıyıcının, talep sahibinin hukuka aykırı davranışından sorumlu kılınması mümkün değildir. Taşıyıcı, yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmenin talep sahibinin hukuka aykırı davranışından meydana geldiğini belirterek, sorumluluktan kurtulur²⁶. İspat yükü, taşıyıcıdadır²⁷.

Talep sahibinin hukuka aykırı fiili, yapma veya yapmama şeklinde gerçekleşebilir. İhmal kapsamında kalan, hukuka aykırı yapmama fiillerinden de talep sahibi sorumludur. Talep sahibi nezdinde kusur aranmaz. Talep sahibi, kusursuz olduğunu belirterek sorumluluktan kurtulamaz. Sorumluluk için, kusur aranmaz.

Talep Sahibinin Talimatı

Taşıyıcı, gönderenin talimatları ile bağlıdır. Taşıma borcuna konu sözleşmenin yapıldığı andan yükün teslimine kadar, taşıyıcı gönderenin talimatlarına göre ifa gerçekleştirir²⁸.

23 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2015/4778, K.: 2015/12895, T.: 02/12/2015.

24 Başak Baysal, Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur), Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 39.

25 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2014/14730, K.: 2015/36, T.: 12.01.2015, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2020/1929, K.: 2021/4732, T.: 03.06.2021.

26 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2016/6417, K.: 2018/239, T.: 15/01/2018.

27 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2015/9451, K.: 2016/2855, T.: 15/03/2016.

28 Alihan Aydın, "TTK Tasarısında Taşıma İşlerine Dair Hükümlerin Değerlendirilmesi" (TTK), Hukuki Perspektifler Dergisi, 2006, Sayı:6, s. 67; Turky Ödemir, Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Zayi ve/veya Hasar Sorumluluğu), İstanbul 2006, s. 214.

Yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeye sebep, talep sahibinin talimatı ise taşıyıcı sorumluluktan kurtulur²⁹. Talep sahibi nezdinde, kusur aranmaz. Esas olan, yükte meydana gelen menfi hal ile talep sahibinin talimatı arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır.

Bir üst bölümde yer verildiği üzere, taşıyıcıya basiretli tacir unvanı doğrultusunda talep sahibinin talimatını sorgulamak ve eğer talimat doğrultusunda taşıma işi gerçekleştirilse yükün zarar göreceği konusunda uyarma yükümlülüğü yüklenmiştir³⁰. Bu yükümlülüğün temeli, Türk Medeni Kanun (TMK) madde 2'de yer alan dürüstlük kuralına dayanmaktadır. Taşıyıcı, gönderenin talimatındaki hatayı fark ettiğinde, göndereni bu konuda uyarmalıdır³¹. Şayet uyardıktan, taşıma edimlerini gerçekleştirir ve tazminat konusu zarar meydana gelirse, taşıyıcı müterafik kusurlu sayılır.

Talep sahibinin, sakıncalı hallere yönelik aydınlatılması karşılık, talimatını yinediği hallerde; taşıyıcı taşıma evrakına izahı yönünde şerh düşmeli akabinde taşıma edimi yerine getirir. Ancak, bu şerh kapsamında taşıyıcıya sorumluluktan kurtulma imkânı tanınır³².

Eşyaya Has Gizli Ayıp

Eşyaya has ayıp, ikiye ayrılır. Olağan bir gözden geçirme sonucu tespit edilecek ayıplar, açık ayıp; olağan gözden geçirme ile fark edilemeyecek ayıplar ise, gizli ayıptır³³.

Sorumluluktan kurtuluş imkânı sunan ayıbın gizli olması, şarttır³⁴. Taşıyıcı, aleni bir ayıba karşı basiretli tacir unvanından dolayı, sorumluluktan kurtulamaz. CMR madde 8 gereği, taşıyıcı görünürde yüke ve ambalajlamaya ilişkin gerekli kontrol ve denetim yükümlülüğünü yerine getirmelidir.

Şayet, taşıyıcıda; yüke ilişkin görünürde bir sakınca bulunmuş kanaati hasıl olur ise, bu sakıncanın giderilmesini gönderenden talep eder. Yüke ilişkin ayıbın gideril-

29 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2021/1538, K.: 2022/3743, T.: 11/05/2022.

30 Sami Akıncı, Deniz Hukuku Navlun Mukaveleleri, İstanbul 1968, s. 98.

31 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2006/8260, K.: 2006/11337, T.: 07.11.2006.

32 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2020/5776, K.: 2021/4701, T.: 02.06.2021.

33 Cevdet Yavuz/Faruk Acar/Burak Özen, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2014, s.136; Berk Kapancı, Satış Hukukunda Ayrıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri, İstanbul 2012, s.17.

34 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2002/9078, K.: 2003/1098, T.: 17/02/2003.

18 Karan/Kara/Varan, s. 390.

19 Madde 876 - Maddenin kaynakları CMR m. 17 (2)-(4) ile Alman Ticaret Kanunu 426'ncı paragrafıdır.

Hükmün ana kuralı, zayi, hasar veya gecikmenin kaçınılmaz veya umulmadık olması halinde sorumluluğun doğmayacağıdır. Her üç halde de özene bağlanabilecek bir aksaklık yoktur. Tedbirli bir taşıyıcının gösterebileceği özen gösterilmiş olsaydı bile zayi, hasar veya gecikme gene oluşacaksa, bu taşıyıcı tarafından kanıtlanırsa, sorumluluk doğmaz. Bu şart edilmiş bir sorumsuzluk değil, esyanın doğasından kaynaklanan sorumsuzluktur. "Tedbirli taşıyıcının özeni" ibaresi kaynak Alman Ticaret Kanunu 426 ncı paragrafında "büyük bir özen gösterilmesi" şeklinde ifade edilmiştir. Bu ölçünün kanunumuzdaki ölçüden daha sert olduğu söylenebilir. "Büyük özen" hukukumuzda da kullanılmayan, hatta bilinmeyen bir ölçüdür. Bu sebeple anılan ölçünün kanunumuza yansıtılması uygun görülmemiştir. "Tedbirli" yerine "çok tedbirli" ibaresi kullanılabilir. Ancak "en üstün"ün (superlative) kullanılmasından kaçınılmış, böyle bir ibarenin hükmü uygulanamaz hale getireceğinden endişe edilmiştir. Yargıcın "tedbirli" kavramını titiz bir anlayışla yorumlaması hükmün amacına uygun düşer. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877be1e9f-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=6102#step-2> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2023).

20 <https://www.unidroit.org/instruments/transport/cmr-1956/> (Erişim Tarihi:02/06/2025)

21 "Der Frachtführer ist von der Haftung befreit, soweit der Verlust, die Beschädigung oder die Überschreitung der Lieferfrist auf Umständen beruht, die der Frachtführer auch bei größter Sorgfalt nicht vermeiden und deren Folgen er nicht abwenden konnte."

memesi halinde taşıma edimine başlamayacağı belirtilir. Taşıyıcı, sakıncasına ilişkin kaydı sevk mektubuna işler.

CMR madde 17/2'de yer alan, eşyaya has gizli ayıp kavramı, TTK madde 1182 kapsamında değerlendirilmelidir. Buna göre, eşyaya has gizli ayıp taşıyıcının uhdesinde veya gözetiminde gerçekleşmeyen, taşıyıcının etki edebileceği veya fark edebileceği bir ayıp değildir. Taşıyıcının, CMR madde 8 gereği yükün yalnızca görünürdeki durumu kontrol etme yükümlülüğü mevcuttur. Yüksek yargı makamlarınca eşyaya has gizli ayıp kavramı yerine, yüke has bir kusur tabiri tercih edilmektedir³⁵.

Eşyaya has ayıp, yükün tabiatından kaynaklanır. Eşyanın taşıyıcıya tesliminden önce, yani henüz gönderende iken eşyaya has gizli ayıp mevcuttur. Ne var ki, gizli niteliği gereği taşıyıcının gönderenden teslim aldığı anda görünür değildir.

UYGUN İLLİYET BAĞI

Taşıyıcının taşıma edimi ile yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimde gecikme gibi sonuçların arasında illiyet bağının kurulamaması, taşıyıcıyı sorumluluktan kurtarır³⁶. Yükte meydana gelen menfi durumun taşıma sırasında, taşıyıcının eylemi neticesinde gerçekleşmediğinin ispatlanması gerekir³⁷. İspat yükü, taşıyıcıdadır.

TAŞITIN ELVERİŞSİZLİĞİ

Taşıyıcı, eşyayı uygun taşıtla taşımak yükümlülüğü altındadır. Taşıt hem yüke hem de sefere uygun olmalıdır. Şayet, taşıtın yüke elverişsiz olması neticesinde yükte meydana gelen zararın tazminine konu sorumluluktan, taşıyıcı kurtulamaz³⁸. Bakımları eksik ve uzun mesafeye uygun olmayan taşıtı kullanan taşıyıcının, sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Taşıyıcı, taşıtın elverişsizliği üzerinde kontrol ve denetim yetkisine sahiptir. Bu konudaki yetki, taşıyıcı aleyhine bir yükümlülüktür.

Taşıyıcı, taşıttaki elverişsizliğin kaçınılmaz olduğu ispatlasa dahi, sorumluluktan kurtulamaz. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulmasının yegâne yolu, uygun illiyet bağı-

nın kesilmesidir. Taşıyıcı, taşıttaki elverişsizlik ile yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimdeki gecikme sonuçları arasında bir sebep sonuç ilişkisi kurulamadığını ispatlar ise sorumluluktan kurtulur.

ÖZEL RİSKLER

TTK madde 878 ile paralel hükümler içeren CMR madde 17/4'de, taşıyıcıyı sorumluluktan kurtaran özel riskler düzenlenmiştir. CMR madde 17/4 için; CMR madde 18/2-5'de yer alan hükümlerin tespiti önemlidir. Zira, CMR madde 17/4; “Madde 18 paragraf 2 ila 5'e uygun olmak üzere...” şeklinde başlamaktadır.

CMR madde 18, ispat yüküne ilişkin düzenlemeler içerir. İlk fıkrasında, yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimdeki gecikmenin CMR madde 17/2'de yer alan sebeplerden hasıl olduğuna yönelik ispat yükünün, taşıyıcıya ait olduğu belirtilir. Devamında ise, taşıyıcı tarafından yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimdeki gecikmenin, CMR madde 17/4'de yer alan özel risklerden kaynaklandığı belirtiliyor ise, zararın bu sebeplerden oluştuğunun varsayılacağı belirtilerek, varsayım kavramı vurgulanmıştır. Varsayımın aksinin ispat yükü ise talep sahibine yüklenmiştir. Talep sahibi, taşıyıcının özel riskin varlığı yönündeki iddiasının aksini savunarak, yük nezdinde özel risklerin oluşmadığını ispatlamakla yükümlüdür.

CMR madde 18'in incelenmesine konu özelinde devam edirse, CMR madde 17/4'teki atfa konu beşinci fıkra incelenmelidir. CMR madde 18/5'te, “kanıtlamak” fiili yönünden anlamda düşme mevcuttur. Amaçsal yorum sonucu madde metninde yer alan “kanıtladıkça” eylemi, “kanıtlamadıkça” şeklinde okunmalıdır. Bu şekilde devam edildiğinde; taşıyıcının CMR madde 17/4'de yer alan özel risklerin varsayılması ile sorumluluktan kurtulması için ancak gerekli önlemleri aldığını ve verilen talimatlara uyduğunu kanıtlaması gerekir. İspat yükü, taşıyıcıdadır.

Özel risklerin meydana gelmesinde, taşıyıcının kontrol ve hakimiyet alanı bulunmamaktadır. CMR madde 17/4'teki düzenleme ile taşıyıcının gerekli dikkat ve özeni gösterdiği halde dahi zararın doğduğu, karine olarak kabul edilir³⁹. Zira, taşıyıcının özel risklerin oluşmasında etkisi bulunmamaktadır. CMR madde 17/2'deki kaçınılmazlık esası bu hükümde de mevcuttur. Lakin CMR madde 17/4'te taşıyıcı lehine, kaçınılmazlık esasına ilave gerçekleştirilerek, uygun illiyet bağı eklenmiştir. Taşıyıcı, yükte meydana gelen zayı, hasar ve teslimde gecikme halleri ile CMR madde 17/4'te yer alan özel risklerin arasında uygun bir illiyet bağı bulunmadığını belirterek sorumluluktan kurtulabilir. Uygun illiyet bağının bulunmadığı yönündeki ispat yükü, talep sahibindedir⁴⁰. Talep

sahibi, yükte meydana gelen zayı, hasar veya teslimdeki gecikmenin özel risklerden değil, taşıyıcının gerekli dikkat ve özeni göstermemesi sonucu oluştuğunu ispatlamalıdır. Benzer şekilde, yükte meydana gelen menfi halin oluşumunda, özel risklerin yanında taşıyıcının da ihlali bulunduğunu ispatlayan talep sahibi, taşıyıcının müterafik sorumluluğuna dayanabilecektir.

Örtülmemiş Açık Taşıtta Taşınma

Yükün taşındığı bölümün dört tarafının da kapalı olması, üstü kapalı taşıt tanımı için kullanılır⁴¹. Örtülmemiş açık taşıt ise, yükün bulunduğu bölümün üst veya yan kısımlarının dış etkenlere karşı korumasız olduğu araçtır⁴². Bu tanıma, taşıtta yalnızca yükün bulunduğu kısmın bir tarafı olan üstünün veya sadece üç tarafından birini ifade eden etrafının örtülü olması hali de dahildir. Netice itibarıyla, örtülmemiş açık taşıt tanımı için; yükün bulunduğu bölümdeki yüzeylerin yalnızca bir tarafının dahi açık olması hususu yeterlidir⁴³.

Taşıyıcı, yükü üstü kapalı taşıt ile taşımak borcu altındadır. Ne var ki, gönderenin talimatı ile yük, örtülmemiş açık taşıtta taşınabilir. Gönderenin bu yöndeki talimatı, sevk mektubuna şerh düşülür. Gönderenin bu konudaki örtülü rızası, yeterli değildir.

Gönderenin, yükün örtülmemiş açık taşıtta taşınmasına yönelik iradesi sonucunda, yükün hava şartları gibi dış etkenlere karşı savunmasız kalmasına rıza gösterdiği anlaşılır. Gönderen; yağmur, dolu, kar, doğrudan aşırı güneş ışığı, toz, kum gibi riskleri üstlenir. Taşıyıcı, yükün örtülmemiş açık taşıtta taşınması sonucunda ortaya çıkan; zayı, hasar veya teslimdeki gecikmeden dolayı sorumlu değildir.

Taşıyıcının gerekli dikkat ve özeni göstermemesi sebebiyle örtülmemiş açık taşıtta bulunan yükün çalınması halinde, taşıyıcı sorumluluktan kurtulmak için bu özel riski kullanamaz. Hırsızlık suçuna elverişli bir şekilde yükü taşıdığı için, sorumluluğu sabittir. Taşıyıcının sorumluluğunu devam ettiği bir başka hal ise, örtülmemiş açık taşıtta taşınan yükün gerektiği gibi taşıta sabitlenmemesi sonucu, taşıma sırasında yükün zarar görmesi hali örnek verilebilir. Bu durumda da, yükte meydana gelen zarar; örtülmemiş açık taşıtta taşınması sebebiyle değil, yükün taşıta uygun sabitlenmemesi sebebiyle oluşmuştur. Taşıyıcının, sorumluluğu sabittir.

Yetersiz Ambalajlama

Yükü gerektiği gibi ambalajlama CMR madde 10 gereği, gönderene aittir. Ambalajlamadaki gaye, yükün yüklenme, taşınma ve boşaltma aşamalarında dış etkenlerden korunmasıdır.

CMR madde 10 gereği, ambalajlamadaki eksikliğin veya

hatanın açık ve anlaşılabilir olduğu hallerde, taşıyıcı CMR 17/4 kapsamında sorumluluktan kurtulamaz. İlgili bölümlerde de yer verdiğimiz üzere, taşıyıcının sorumluluktan kurtulamamasının sebebi basiretli tacir unvanı ve TMK madde 2'den kaynaklanmaktadır. Yükün ambalajlanmasının, sefer ve taşınmaya uygun olmadığını bilebilecek durumdaki taşıyıcının, anlatıma konu özel riski göstererek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Bu durumda taşıyıcı, müterafik kusurlu sayılacaktır.

Taşımada, konteynerin gönderen tarafından tahsis edildiği hallerde; konteynerin yükü dış etkenlerden korumayacak şekilde olması hali de, ambalajlamadaki eksiklik ile açıklanır. Taşıyıcı, konteynerdeki eksiklikten dolayı sorumlu tutulmaz⁴⁴.

Teamül gereği, ambalajlanmadan taşınan yüklerde; taşıyıcının bu özel riske dayanarak, sorumluluktan kurtulması mümkün değildir⁴⁵. Ayrıca, yükün ambalajlanmasının gönderen tarafından gerçekleştirildiği hallerde taşıyıcıya sorumluluktan kurtulma imkânı tanınırken⁴⁶, taraflar arasında ambalajlamanın taşıyıcı tarafından gerçekleştirileceği kararlaştırılmış ise, taşıyıcının özel riski sebep göstererek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir.

Yükün Gönderen veya Alıcı Tarafından Elden Geçirilmesi

Yükün gönderen veya alıcı tarafından elden geçirilmesinde; gönderen veya alıcı unvanlarına sahip kişiler CMR madde 3 ile birlikte tespit edilmelidir. Buna göre; gönderen veya alıcı dışında, bu kişilerin yanında çalışanlar ile taşıma işinde hizmetlerinden yararlanan kimseler de dahildir.

Bölüm başlığında bulunan “elden geçirmek” fiili; yükün taşınması, yüklenmesi, istiflenmesi ve boşaltılması edimlerini kapsamaktadır. TTK madde 1178/1 gereği, taşıyıcı; yükün taşıta yüklenmesi, istiflenmesi, elden geçirilmesi, korunması, gözetimi, boşaltılmasından sorumludur⁴⁷. Bu halde, taşıyıcının kendi eyleminden kaynaklanan zarar tazmininden kurtulması mümkün değildir. Ne var ki, bu kuralın istisnaları mevcuttur.

Taraflarca kararlaştıran INCOTERMS kaydına göre, yükün taşıta yüklenmesi, istiflenmesi, elden geçirilmesi, korunması, gözetimi, boşaltılması edimleri gönderene yüklenebilir. Şöyle ki; FI(Yükleme masrafsız), FO(Boşaltma masrafsız), FIO(Yükleme ve boşaltma masrafsız), FIOS(Yükleme, boşaltma, istifleme masrafsız) şeklindeki kayıtlar ile yükün taşıta yüklenmesi, istiflenmesi, elden geçirilmesi, korunması, gözetimi, boşaltılması edimleri gönderen veya gönderenin çalışanlarına yükle-

35 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2019/236, K.: 2020/3732, T.: 01.10.2020.

36 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2016/6169, K.: 2017/6479, T.: 23/11/2017, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2014/19161, K.: 2015/2850, T.: 03/03/2015.

37 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2021/3634, K.: 2022/8204, T.: 22/11/2022.

38 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2016/5855, K.: 2017/4982, T.: 03/10/2017, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2009/6090, K.: 2010/12108, T.: 29.11.2010, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2007/10679, K.: 2008/13629, T.: 01.12.2008.

39 Hakan Karan, Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, Ankara 2011, s. 337.

40 Burak Adıgüzel, “Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler”, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken, 10-11-12 Mayıs 2012, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, Cilt: 18, Sayı: 2, 2012, s. 774.

41 Karan, s.337; Karan/Kara/Varan, s. 409.

42 Aydın Alper Yüce, “Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zayı, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, 2019, s. 365.

43 Aydın, CMR, s.72; Adıgüzel, s. 184; Yüce, s. 365.

44 Karan/Kara/Varan, s. 411.

45 Örneğin, araç taşınmasında, araçların ambalajlanmadan taşınması genel kabuldür.

46 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2014/12084, K.: 2014/18648, T.: 01.12.2014.

47 Yükün ambalajlanması ve işaretleme için ayrı düzenlemeler bulunduğundan, bu kapsamda yer almaz.

nebilir. Bu gibi durumlarda, taşıyıcının özel risk varlığını iddia ederek sorumluluktan kurtulması mümkündür.

Dikkat edilmesi gereken husus; INCOTERMS kaydının satış sözleşmesinde yer aldığı, buna karşılık taşıma sözleşmesinde yükün elden geçirilmesi sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme bulunmadığı halidir. Satış sözleşmesindeki INCOTERMS kaydı, taşıma sözleşmesi için geçerli değildir. Zira, satış sözleşmesi ile taşıma sözleşmesinin tarafları farklı olabilir. Bu durumda; sorumluluktan kurtulmak isteyen taşıyıcı tarafından yükün gönderen veya gönderenin adamları tarafından elden geçirildiğini ispatlaması şarttır. Satış sözleşmesindeki INCOTERMS kaydı, ancak kanaat oluşturma işlevine sahiptir, ispat mahiyetinde kabul edilmez.

Anlatımda yer alan, yükün elden geçirilmesine konu edimler arasında, yükün sefere uygun halde bulundurma halinin mevcut olmadığı açıktır. Zira, yükü sefere uygun halde bulundurma, taşıyıcıya ait bir yükümlülüktür. Taşıyıcı, yükün yüklenmesi, istiflenmesi, elden geçirilmesi veya boşaltılması aşamalarına nezaret etmelidir⁴⁸. Taşıtın dengesini bozacak veya sefere uygun olmayacak şekilde elden geçirilen yükün yüklenmesi aşamasında göndereni muhtemel kayba karşı uyarmayan taşıyıcı müterafik sorumlu kabul edilir⁴⁹. Taşıyıcının, nezaret yükümlülüğü basiretli tacir unvanı ve TMK madde 2'den kaynaklanır.

Yükün Hassas Özelliği

Taşıyıcının, yükün hassas özelliğine müdahalede bulunması veya kontrol etmesi beklenemez. TTK madde 878/1-d ile paralel düzenlemeye konu bu özel riskte; yükün paslanması, sızması, bozulması, kuruması veya olağan fireye maruz kalması, taşıyıcı nezdinde sorumluluk kaydına sebep olmaz. Bu hükümde yer alan durumlar örnek teşkil etmekle, tahdidi şekilde yer almamaktadır⁵⁰.

Et, süt, su ürünleri, taze meyve/sebze gibi ürünlerde, yükün hassas özelliğine konu riskler söz konusudur.

Yüke has gizli ayıp ile yükün hassas özelliği kavramları karıştırılmaya müsaittir. Yükün hassas özelliği bir ayıp olarak nitelendirilemez. Zira, yükün hassas özelliğinde, benzer ve aynı nitelikteki tüm ürünlerde aynı hassasiyetin olduğu kabul edilir. Yüke has gizli ayıpta ise bu yönünde bir genelleme yapılması mümkün değildir. Yüke has gizli ayıpta, yükün taşıyıcı tarafından teslim alınmadan önceki süreçte de mevcut olan bir ayıp söz konusu olup, bu ayıbın aynı türdeki her yükte olması beklenmemekle birlikte, yükün doğal özelliğinden meydana gelmez⁵¹.

Örneğin, olağan fire; yükün, taşındığı mevsimden, güzergaha kadar birçok dış etkenden etkilenmesi ile ortaya çıkar. Taşıyıcının etki etmesi mümkün değildir. Olağan firenin tespitinde, kanun uygulayıcı ilgili meslek kuruluşlarının görüşü dahilinde kanaat belirtir.

Kolilerin Yetersiz Etiketlenmesi

Günümüz lojistik gelişmeleri kapsamında, yük transferi için en sık kullanılan yöntemler arasında kara yolu taşıyıcılığı yer almaktadır. Gerek güvenlik gerekse de maliyet açısından değerlendirildiğinde kara yolu taşıyıcılığı ilk sıralara çıkmaktadır. Transfer için kullanılan taşıtın, yalnızca bir gönderen veya bir teslimat noktasına hareket etmesi beklenmemelidir. Yük taşımaya konu taşıtta, birçok farklı adrese teslim edilecek ve farklı gönderenler tarafından yüklenen eşyalar bulunabilir. Bu durumda, gönderen tarafından taşıyıcının aracına yüklenen yükün ayırt edici vafına sahip olacak şekilde işaretlenmesi ve benzerlerinden ayrılması gerekir. Doğru ve yeterli bir etiketleme gerçekleştirme yükümlülüğü, gönderenin üzerindedir.

Gönderenin kolilerin yetersiz etiketlenmesi içerisinde, kolilerin hiç etiketlenmemesi veya rakam ve yazının anlaşılması durumları da bulunur. Etiketleme, taşıyıcı nezdinde yükün ayırt edilebilmesi ve somutlaştırılmasını sağlar.

CMR madde 17/4'te yer alan bu özel risk, aslına bakılırsa taşıyıcının sorumluluktan kurtulması için genel durumların arz edildiği CMR madde 17/2'de yer alan gönderenin hukuka aykırı veya ihmali hareketlerine ilişkin düzenlemenin adeta bir tekrarı niteliğindedir. Aralarındaki fark, özel risk kapsamında düzenlenen kolilerin yetersiz etiketlenmesi hali, taşıyıcının sorumluluktan kurtulması için kaçınılmazlık olgusu yanında, taşıyıcı lehine uygun illiyet bağı karinesi sunmaktadır.

Yüke konu kolilerin yetersiz veya hatalı etiketlenmesi neticesinde, yükün tesliminde problem yaşanması, belirtilen adrese teslim edilememesi, yükün karışması gibi birçok menfi sonuçtan taşıyıcı sorumlu tutulamaz

Canlı Hayvan Nakli

Canlı hayvan, beşerî bir varlık olup, duyu ve hareket kabiliyetine sahiptir⁵². Canlı hayvan nakli sırasında oluşan

zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden kaynaklanan zarara ilişkin sorumluluktan, taşıyıcı kurtulabilir. Özel risk, canlı hayvanın doğasından kaynaklanmaktadır. Canlı hayvanın hassas özelliği sonucu, taşıma sırasında hastalanabilir, salgın hastalık bulaşabilir, birbirlerine zarar verebilir, sefer şartlarına uyum sağlayamayabilir, hava şartlarından olumsuz etkilenebilir, kaçabilir veya aç susuz kalabilirler⁵³. Bu gibi durumlarda, taşıyıcının sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir. Zira, taşıyıcının kontrol ve etki edebileceği bir husus söz konusu değildir.

Söz konusu özel riske ilişkin düzenleme ilk bakışta; yükün hassas özelliği şeklinde düzenlemenin bir tekrarı izlenimi bıraksa da, aralarında önemli bir fark vardır. CMR madde 17/4'te yer alan özel risklerin, CMR madde 18/2-5 düzenlemelerinden ayrı düşünülmemesi gerekir. CMR madde 18/5'teki düzenlemeye göre, taşıyıcı canlı hayvan naklinde sorumsuzluk karinesi ile korunmamaktadır. Taşıyıcı; canlı hayvan nakli sırasında oluşan zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden kaynaklanan zararın meydana gelmesini engellemek için üzerine düşen özen ve dikkat yükümlülüğünü yerine getirip gerekli tedbirleri aldığını ispatlamalıdır. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulması ancak bu ispat ile mümkündür⁵⁴.

SONUÇ

Taşıyıcının, taşımaya konu yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden sorumluluğu kuraldır. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulduğu haller ise istisnai niteliktedir. Kanaatimizce, istisnalar dar yorumlanır ilkesi ile konunun ele alınması isabetli olacaktır.

Her ne kadar, CMR madde 17 ile taşıyıcı nezdinde sorumluluktan kurtulma halleri düzenlenmiş ise de, taşıyıcının bu kurtuluş sebeplerine dayanması için gerekli dikkat ve özen yükümlülüğünü gösterdiğini ispat etmelidir. Çalışmanın bütününde vurgulandığı üzere, taşıyıcının dikkat ve özen yükümlülüğü kaynağını, basiretli tacir unvanından almaktadır.

Uluslararası lojistik imkanlarının geliştiği ve taşımaya konu eşyaların değerinin gün ve gün arttığı ticari düzende, taşıyıcının yükte meydana gelen menfi hallerden sorumlu tutulmaması için istisnai düzenlemeler gerçekleştirilmesinin hakkaniyete uygun olduğunu düşünmekteyiz.

Şayet; gönderenin veya gönderilen ülkesinin CMR'ye taraf olmadığı, taşıyıcının yükte meydana gelen zayi, hasar veya teslimdeki gecikmeden sorumluluğunun esas kabul edildiği durumlarda, taşıyıcının sigorta ile muhtemel risklere karşı kendisini koruması gerekmektedir. Pek tabi, taşımanın CMR'ye dahil olduğu hallerde de, taşıyıcı taşımanın rizikosunu, gerçekleştireceği bir sigorta sözleşmesi ile güvence altına alabilir. ■

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Burak; "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler", 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken, 10-11-12 Mayıs 2012, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, Cilt: 18, Sayı: 2, 2012, 769-792.
- Akinci, Sami; Deniz Hukuku Navlun Mukaveleleri, İstanbul 1968.
- Akinci, Ziya Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşıyıcılığı ve CMR, Ankara 1999.
- Aksoy, Sami; Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı, İstanbul 2015.
- Arkan, Sabih; Demiryolu İşletmesinin Eşya Taşımalarından Doğan Sorumluluğu, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşmacılık Sempozyumu: Bildiriler-Tartışmalar, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara 1985, 43-95.
- Aydın, Alihan; CMR'ye Göre Taşıyıcının Zayi, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu (CMR), İkinci Basım, İstanbul 2006.
- Aydın, Alihan; "TTK Tasarısında Taşıma İşlerine Dair Hükümlerin Değerlendirilmesi"(TTK), Hukuki Perspektifler Dergisi, 2006, Sayı:6, 67-73.
- Baysal, Başak; Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur), İstanbul 2012.
- Doğanay, İsmail; Türk Ticaret Kanunu Şerhi: Madde 420-815, 3 Cilt, Tümünden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, C.II İstanbul 2004.
- Eren, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara 2015
- Erdil, Engin; CMR Konvansiyonu Şerhi, İstanbul 2007.
- Gençtürk, Muharrem; Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, İstanbul 2005.
- Gölcüklü, İlyas; Hava Hukuku, İstanbul 2021.
- Karan, Hakan/ Kara, Özgenur/Varan, İzel; Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, 2. Baskı, Ankara, 2020.
- Karan, Hakan Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, Ankara 2011.
- Kapancı, Berk Satış Hukukunda Ayrıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri, İstanbul 2012.
- Kıran, Süleyman Karayoluyla Eşya Taşımasında Taşıma Ücreti, Ankara 2018.
- Kırman, Ahmet Hava Yolu ile Yapılan Uluslararası Yolcu Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1990.
- Özdemir, Turkuay Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Zayi ve/veya Hasar Sorumluluğu), İstanbul 2006.
- Yavuz, Cevdet "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre 'Kusursuz Sorumluluk' Halleri ve İlkeleri", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, 2008, 29-61.
- Yavuz, Cevdet / Acar, Faruk / Özen, Burak Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2014.
- Yüce, Aydın Alper "Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zayi, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, 2019, 360-387

48 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2019/753, K.: 2019/7590, T.: 27/11/2019.

49 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2022/467, K.: 2023/539, T.: 25.01.2023, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2018/2361, K.: 2019/8135, T.: 12/12/2019.

50 Karan, s. 343; Adıgüzel, s. 174; Yüce, s. 376, Karan/Kara/Varan, s. 416.

51 Karan, s. 344; Adıgüzel, s. 174; Yüce, s. 379.

52 Karan, s. 346

53 Karan/Kara/Varan, s. 418; Yüce, s. 380.

54 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.: 2004/6428, K.: 2005/4714, T.: 05.05.2005.

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA TRAFİK KAZALARINDAN DOĞAN TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI

Sezgin TURAN
İstanbul Anadolu
Hakimi

Zaman aşımının duracağı haller TBK madde 153 de velayet, vesayet, evlilik, ev hizmetleri, intifa hakkı, Türk mahkemelerinde yargı hakkı, alacaklı ve borçlu hakkının aynı kişide birleşmesi gibi durumlarda geçecek süre için sınırlı sayıda düzenlenmiştir, ancak bunlar dışında COVID ve arabuluculukta geçen süreler durmaya tabidir.

1. Zaman aşımının Niteliği;

Zamanaşımı bir defidir, cevap dilekçesi ile ileri sürülmelidir. Cevap dilekçesinde zamanaşımı defi ileri sürülmemiş ya da süresi içinde cevap dilekçesi verilmemişse ilerleyen aşamalarda HMK'nın 141/2 maddesi uyarınca zamanaşımı defi davacının açık muvafakati ile yapılabilir. Zaman aşımı defi ileri sürülmemişse hakimce resen nazara alınmaz.¹

Zamanaşımı defi, kişisel bir defidir. Bu nedenle ancak, bunu ileri süren taraf yönünden sonuç doğurur.

¹ Dosya kapsamından, dava dilekçesinin davalıya 23.10.2020 tarihinde tebliğ edildiği, davalı tarafca cevap dilekçesinin 17.11.2020 tarihinde yani süresinden sonra verildiği ve aynı zamanda cevap dilekçesi ile zamanaşımı def'inde bulunulmadığı, daha sonra verilen beyan dilekçesi ile zamanaşımı def'inde bulunulduğu, dolayısıyla davalının zamanaşımı def'inin süresinde olmadığı ve davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesinin hatalı olduğu anlaşılmaktadır. (Yargıtay 4.HD 2023/13187 E, 2024/430 K)

Zaman aşımı define rağmen, mahkeme bu hususta bir karar vermeden yargılamayı sonuçlandırarak karar verirse sırf bu sebeple kararlar Yargıtayca bozulmaktadır.²

2. Trafik Kazalarından Doğan Tazminat Davalarında Zamanaşımı Süresi;

Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinde haksız fiil tanımlanmış, 72. maddesinde de haksız fiilden zarar görenin bundan kaynaklanan maddi ve manevi zararın tazmini istemi ile açacağı davaların bağlı olduğu zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. TBK madde 72'ye göre fiil ve zararın öğrenilmesinden itibaren 2 yıl, herhalde 10 yılda alacak zamanaşımına uğrar. Trafik kazalarından doğan tazminat davaları yönünden 2918 Sayılı KTK'da özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanun özel hüküm olduğundan trafik kazalarında bu kanun hükümlerinin uygulanması gerekir. 2918 sayılı KTK'nun 109.maddesine göre, motorlu araç kazalarından doğan zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir. Trafik Sigortası Genel Şartları C.8 maddesi 2.fıkrasında (KTK'nun 109.maddesi 2.fıkrasına ve TBK'nun 72.maddesine koşut olarak) ölüm ve yaralanmalarda sigortacının sorumluluğu yönünden uzamış (ceza) zamanaşımı sürelerinin uygulanır. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Yasası'nın yürürlüğe 01.06.2005 tarihinde girmesinden sonra anılan yasanın 66. maddesine göre, bir veya birden fazla ölü varsa (15) yıl, bir veya birden fazla yaralı varsa (8) yıl, ölüm yanı sıra yaralılar da varsa, yaralılar içinde (15) yıllık zamanaşımı süresi uygulanır, ancak buradaki süreler ilk 2 yıllık zaman aşımı süresini uzatır. Her halde kaza anından itibaren işleyecek olan 10 yıllık zaman aşımı süresini uzatmaz.³

Trafik kazalarından doğan tazminat davalarında ceza

² Davalı Groupama Sigorta A.Ş. vekili, süresinde zamanaşımı def'inde bulunmuştur. Mahkemece, davalı şirket vekilinin zamanaşımı itirazı hakkında olumlu ya da olumsuz hiçbir karar verilmeden yazılı olduğu biçimde hüküm tesisi doğru görülmemiştir. O halde mahkemece, davalı Groupama Sigorta A.Ş. vekilinin süresinde yaptığı zamanaşımı def'i yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı olduğu biçimde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. (Yargıtay (Kapatılan) 17.HD 2015/17538 E, 2018/9470 K)

³ Buna karşılık, özel bir kanun hükmünün, özel olarak zamanaşımı süresi öngördüğü tehlike sorumluluklarında BK m. 72 uygulanmaz. 2918 sayılı KTK'nın 109/1. maddesinde "Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak 2 yıl ve her halde, kaza gününden başlayarak 10 yıl içinde zamanaşımına uğrar" hükmüne, yine aynı kanunun 109/1. maddesinde ise, "dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve Ceza Kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş ise, bu süre maddi tazminat talepleri için de geçerlidir" hükmüne yer verilmiştir. (Konya BAM 3.HD 2020/1139 E, 2020/1330 K)

kanununda öngörülen daha uzun zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için eylemin bir suç oluşturması yeterlidir, bunun dışında fail hakkında mahkumiyet kararıyla sonuçlanmış bir ceza davasının varlığı hatta böyle bir ceza davasının açılması ya da zarar görenin o davada tazminat yönünden bir talepte bulunmuş olması koşulu aranmamaktadır.

3. Zaman aşımı Süresinin Başlangıcı;

Haksız fiile dayanan tazminat isteminde zamanaşımının işlemeye başlayacağı tarih, zararın ve zarar sorumlusunun öğrenildiği andır. Zararın öğrenilmesi kavramıyla kastedilen ise, haksız fiil nedeniyle oluşan bedensel zararın kapsamının öğrenilmesi olup, bu bedensel zararın sebep olacağı maluliyet oranının belirlendiği tarihin, zararın öğrenilmesi kavramına bir etkisi yoktur. Bedensel zararın (yaralanmanın) gerçekleşmesi ve bu yaralanmayla ilgili tedavinin tamamlanması ile zararın kapsamının belli olduğu kabul edilmelidir. Tıbbi iyileşme süresinin sağlık raporunda, hangi aya kadar uzayabileceği belirtilmişse, o süre sonu zaman aşımı başlangıç tarihidir.⁴

Gelişen durumun varlığı halinde, gelişen durumun durduğu diğer bir ifadeyle ortadan kalktığı öğrenilmesiyle birlikte zaman aşımı işlemeye başlar. Gelişen durum; olay sonucu meydana geldiği halde, başlangıçta bilinen yaralanmalar dışında, sonradan ortaya çıkan veya gelişen, olaya bağlı vücut bütünlüğünü bozan sonuçlar olarak tanımlanabilir. Gelişen durum olup olmadığı ise her olaya özgü olarak kanıtlara göre değerlendirilir. Gelişen durum olup olmadığına ilişkin mahkemece bu cihette rapor almalıdır. Gelişen durum halinde öğrenmeden itibaren

⁴ Dava konusu trafik kazasının 18.11.2011 tarihinde meydana geldiği, eylemin 5237 sayılı TCK'nın 89 uncu maddesi uyarınca taksirle yaralama suçunu oluşturduğu, aynı Kanun'un 66 ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 8 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu, davacının zararını mahkemece Adli Tıp Kurumu Başkanlığı 2. İhtisas Kurulu'ndan en son alınan 14.09.2020 tarihli maluliyet raporu ile öğrendiği, bu tarihten itibaren 2 yıllık kısa zamanaşımı süresi dolmadan 24.02.2021 tarihinde birleşen davanın açıldığı gözetildiğinde; zararın öğrenildiği tarihten itibaren 2 yıl ve herhalde kazanın meydana geldiği tarihten itibaren de 10 yıllık zamanaşımı sürelerinin dolmadığı gözetilerek davalı Axa Sigorta A.Ş. yönünden işin esası incelenerek karar verilmesi gerekirken birleşen davanın adı geçen davalı Axa Sigorta A.Ş. yönünden zamanaşımı nedeniyle reddi karar verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir. (Yargıtay 4.HD 2021/18154 E, 2023/14263 K)

cari olan 2 yıllık zaman aşımı süresi yeniden işlemeye başlar, ancak burada sınır 10 yıllık zaman aşımı süresidir. Gelişen durumun varlığı halinde açılacak tazminat davalarının bu 10 yıllık tavan zamanaşımı içinde açılması gerekir. ⁵

4. Zaman aşımı Süresinin Kesilmesi;

Kısmi dava açılması hâlinde zamanaşımı yalnız alacağın kısmi dava konusu yapılan miktarı için kesilir. Örneğin 100 TL dava değeri ile kısmi dava açılırsa, yargılama sırasında ıslah ile dava değeri 10.000,00 TL'ye yükseltilmişse, 9.900,00 yönünden zaman aşımı ıslah tarihi itibari ile değerlendirilmelidir.

Belirsiz alacak davası açılması hâlinde zamanaşımı dava konusu edilmeyen alacak yönünden de dava tarihi itibari ile kesilir. Diğer bir ifadeyle belirsiz alacak davasında zamanaşımının yalnızca dava açılan kısım için değil, tüm dava için kesilir. HMK 107/1 inci maddesi hükmüne göre bilirkişi raporu ile tam ve kesin olarak belirlendiği anda dava değerinin arttırılması mümkündür, HMK'nın 107/2 maddesi gereğince yapılacak bu artırım bir ıslah değildir, bu artırım nedeniyle zamanaşımının da gerçekleştiğinden söz edilemez.

6098 sayılı Kanun'un 155 inci maddesinde "Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur, şeklinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda zaman aşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.

Dava açılmadan önce sigorta şirketine başvurulması zaman aşımını kesen sebeplerden değildir.

5. Zaman aşımı Süresinin Durması ;

Zaman aşımının duracağı haller TBK madde 153 de velayet, vesayet, evlilik, ev hizmetleri, intifa hakkı, Türk mahkemelerinde yargı hakkı, alacaklı ve borçlu hakkının aynı kişide birleşmesi gibi durumlarda geçecek süre için sınırlı sayıda düzenlenmiştir, ancak bunlar dışında COVID ve arabuluculukta geçen süreler durmaya tabidir.

COVID döneminde zaman aşımı süreleri 7226 sayılı kanunla durdurulmuştur. Bu süreçte geçen süreler, zaman aşımı süresi sonuna eklenmesi gerekir. Covid-19 salgını sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla yargılama süreleri 13 mart 2020 ile 15 haziran 2020 tarihleri arasında 95 gün durdurulduğundan, zaman aşımı süresi içinde bu sürede varsa, bu süre zaman aşımı süresi sonuna eklenmelidir. ⁶

6325 sayılı Arabuluculuk Kanun'un 16/2.maddesine göre arabuluculuk döneminde (başvuru tarihi ile sürecin sonlandırılma tarihi arası) zaman aşımı süreleri durur, işlemmez. Bu süreçte geçen süre, zaman aşımı süresine eklenir.

6. Zaman aşımı Hesaplaması Örnek Olay;

01.01.2015 tarihinde (A)'nın aracı ile çarpması sonucu (X) yaralanmıştır. 02.01.2015 tarihli hastane rapor ile (X)'in % 5 malul kaldığı, iyileşmesinin 6 aya kadar uzayabileceği belirtilmiştir. Somut olayda;

Olay da zaman aşımı süresi başlangıç tarihi: Olay tarihine iyileşme tamamlandığı 6. ay eklendiğinde bulunan 01.07.2015 tarihidir.

Olayda zaman aşımı süresi ise; Eylem aynı zamanda suç olduğundan, taksirle zaman aşımı suçundaki ceza zaman aşımı süresi olan 8 yıldır.

Zaman aşımının dolduğu tarih; 8. yıl sonudur, ancak zaman aşımı durma sebepleri olan Covid (95 gün) ve arabuluculuk (30 gün) da geçen süreler 8 yıllık zaman aşımı süresine eklendiğinde, zaman aşımı süresinin dolacağı süre 8 yıl 4 ay 5 gündür. Zaman aşımı süresinin başlangıç tarihinden itibaren bu süre işletildiğinde, 06.05.2024 tarihi son davanın açılabilmesi tarihtir. ■

⁵ Ortaya çıkan zarar, kendi özel yapısı içerisinde, sonradan değişme eğilimi gösteriyor, kısaca, zararı doğuran eylem veya işlemin doğurduğu sonuçlarda (zararın nitelik veya kapsamında) bir değişiklik ortaya çıkıyor ise artık "gelişen durum" ve dolayısıyla, gelişen bu durumun zararın nitelik ve kapsamı üzerinde ortaya çıkardığı değişiklikler (zarardaki değişme) söz konusu olacaktır. Böyle hallerde, zararın kapsamını belirleyecek husus, gelişmekte olan bu durumdur ve bu gelişme sona ermedikçe zarar henüz tamamen gerçekleşmiş olamayacağı için zamanaşımı süresi bu gelişen durumun durduğunun veya ortadan kalktığından öğrenilmesiyle birlikte işlemeye başlayacaktır (Yargıtay 4.HD 2022/10438 E, 2024/6166 K). Davalı taraf, davaya konu alacağın zamanaşımına uğradığı savunmasında bulunmuş olmasına rağmen İtiraz Hakem Heyeti, davacının zararını 11.06.2021 tarihli maluliyet raporuyla öğrendiğini ve bu tarihten sonraki 2 yıl içinde davanın açıldığı gerekçesiyle zamanaşımı savunmasına itibar etmemiştir. Oysa; davacının tedavi belgeleri incelenerek düzenlenen maluliyet raporunda, maluliyet belirlenmesine yol açan rahatsızlığın, son muayene ile tespit edildiği ortaya konulmuş olup, sonraki tarihlerde tedavi gördüğü ya da maluliyetine neden olan rahatsızlığı ile ilgili bir artış olduğu da davacı yanca iddia edilmemiştir. Açıklanan nedenlerle; zararın kapsamının belli olduğu (davacı tarafından öğrenildiği) tarihin 30.11.2011 (son muayene tarihi) olduğu ve bu tarihten sonraki 2 yıl içinde dava açılmadığı gibi, KTK'nın 109/2 nci maddesindeki uzamış ceza zamanaşımı süresi içinde de davanın açılmadığı gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirilmeyle karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir (Yargıtay 4.HD 2023/13089 E, 2024/3383 K).

⁶ Somut olayda; 15.06.2013 tarihli trafik kazası sonucu davacı yaralanmış, eldeki dava ise 19.08.2021 tarihinde açılmıştır. Kaza tarihinde yürürlükte olan 5237 sayılı TCK'ya göre zamanaşımı süresi sekiz yıldır. İlk Derece Mahkemesince davanın sekiz yıllık zamanaşımı süresi dolduktan sonra açıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddedilmiştir. Yukarıda açıklanan Kanun hükmü ile Cumhurbaşkanlığı Kararı uyarınca durma süresinin 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmış olması karşısında, dava açma süresinin son günü 15.06.2021 tarihi olup durma süresi olan 95 günün bu tarihe eklenmesi gerektiği gözetildiğinde, davacı tarafından 19.08.2021 tarihinde açılmış olan davanın süresinde olduğunun kabulü gerekir. (Yargıtay 4.HD 2023/9218 E, 2024/5887 K)

Avukat, hakim ve savcılara özel ayrıcılıklar Akbank'ta

Size özel "Avukat, Hakim ve Savcılara Özel Fırsatlar Paketi" ile ücretsiz para transferi, kiralık kasa kullanımında %50 indirim ve 1e1 Bankacılık müşterisi olma kolaylığı gibi pek çok ayrıcalıktan yararlanmak için sizi Akbank'a bekliyoruz.

Hemen Akbanklı Ol

Kampanya yalnızca avukat, hakim ve savcı olan müşterilerimiz için geçerlidir. Kampanyadan faydalanabilmek için Akbank Mobil'de yer alan Kampanyalar menüsündeki "Tam Senlik Fırsatlar" programı altındaki "Avukat, Hakim ve Savcılara Özel Fırsatlar" a tıklayıp programa katılmalıdır. Yeni Akbank müşterisi olanlara, 1 ay içerisinde programa uygunluk tanımlanacaktır. Programa uygunluk tanımlandıktan sonra "Programa Katıl" diyerek kampanyalardan faydalanılabilir. Bu kampanya başka kampanyalarla birleştirilebilir. Akbank T.A.Ş. kampanyayı durdurma ve kampanya şartlarında değişiklik yapma hakkına sahiptir. Detaylı bilgi için: akbank.com/AvukatPaketi

Güveninizin eseri

AİLE KONUTUNUN TAHLİYE TAAHHÜDÜNE ETKİSİ

Semih SOYKAN
İstanbul
Hakimi

Bir yeri aile konutu olarak tanımlayabilmemiz için Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından bazı kıstaslar ifade edilmiştir. Buna göre, “Bir yerin aile konutu sayılabilmesi için eşlerin aile konutunu beraberce seçmeleri ve burada ortak bir yaşam merkezi oluşturmaları; aile konutunun kullanımının hukuka uygun olması ve nihayet eşlerin bir yeri aile konutu haline getirmeye yönelik iradelerinin üçüncü kişiler tarafından da anlaşılabilir olmasıdır; Aile konutu tek bir konuttur.

Türk Medeni Kanunu m. 194, eşlerden birinin, diğer eşin açık rızası olmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemeyeceğini ya da aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamayacağını düzenlemektedir. Bunun yanı sıra konut ve çatılı işyeri kira sözleşmelerine ilişkin hükümler altında TBK m. 349, aile konutu olarak kullanma amacıyla kiralanan taşınmazlarda, kiracının kira sözleşmesini yalnızca diğer eşin açık rızası ile feshedebileceğini düzenlemiştir. Esasen TBK m. 349, TMK m. 194 hükmünün tekrarı mahiyetindedir. Gerçekten TMK m. 194 bağlamında aile konutu, eşlerin düzenli ikamet için kullandıkları bir ev, bir apartman dairesi, bir apartman dairesindeki oda olabileceği gibi bir karavan, tekne ev ve benzeri yerler de olabilir. TBK m. 349 kapsamında da kiralanan şey konut ya da çatılı işyeridir. Bu bağlamda konut, bir kimsenin barınma ihtiyacını karşılayan ve onu çevresel etkilere karşı koruyan taşınır ya da taşınmaz eşyadır. TMK m. 194’e paralel şekilde tekne evler ya da bir baraka veya konteyner konut olarak kira sözleşmesine konu edilebilir.

Aile Konutuna ilişkin düzenlemelere hukukumuzda, Türk Medeni Kanunu’nun 194’üncü maddesi ile Türk Borçlar Kanunu’nun 349’uncu maddesinde yer verilmiştir. Bir konuta aile konutu denebilmesi için eşlerden birisinin mülkiyetinde olması ya da eşlerin

birlikte mülkiyetinde olması, oturma ya da intifa hakkına sahip olmaları ya da kira sözleşmesi ile var olan bir konutun varlığı gereklidir. Aile yaşamının kutsallığı nedeniyle ailenin yaşam alanı olan aile konutunun korunması için yasa koyucu, kira akdinin sonlandırılması açısından aile konutuna özel bir koruma sağlamıştır. Bu doğrultuda Türk Borçlar Kanunu (TBK) madde (m.) 349 doğrultusunda kiralananın sonradan ya da baştan itibaren aile konutu olarak kullanılma nedeniyle kiralanan taşınmazlarda kiracı, eşinin açık rızası olmadan kira akdini feshedemez. Bu düzenleme yalnızca fesih özelinde düşünülmememli diğer olumsuz düzenlemeleri de bu düzenleme doğrultusunda düşünebilmek mümkündür. Diğer bir deyişle Kanunun lafzı fesihten bahsetse de fesih anlamını taşıyan tahliye taahhüdü de bu doğrultuda mülahaza edilmelidir. Tahliye taahhüdü nedeniyle İcra ve İflas Kanunu m. 272 ve devamında düzenlenen hükümler doğrultusunda başlatılan icra takiplerinde kiralanan taşınmazın aile konutu olması ve tahliye taahhüdünün geçerli olup olmadığına dair problemler icra takibini direkt olarak etkilemektedir.

Aile konutu kavramı TMK ve TBK’nın farklı maddelerinde düzenlenmesine rağmen tanımı yapılmamıştır. Medeni kanunumuza kaynak İsviçre Medeni Kanunu (İMK) da aile konutuna ilişkin bir tanıma maddelerinde yer vermemiştir. Aile konutunun

tanımına ilişkin - TMK md. 194’ün hüküm gerekçesinde düzenleme yapılmıştır. Bu tanıma göre “Aile konutu eşlerin bütün yaşam faaliyetlerini gerçekleştirdiği, yaşantısına buna göre yön verdiği, acı ve tatlı günleri içinde yaşadığı, anılarla dolu bir alandır TMK md. 194 ile aile konutunda yapılacak işlemlere yönelik olarak eşlere farklı sınırlamalar getirmektedir. Bu doğrultuda malik eş, diğer eşin açık rızası olmaksızın aile konutunu devredemez, aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz ve aile konutu kira sözleşmesiyle temin edilmişse kira sözleşmesini feshedemez.

Bir yeri aile konutu olarak tanımlayabilmemiz için Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından bazı kıstaslar ifade edilmiştir. Buna göre, “Bir yerin aile konutu sayılabilmesi için eşlerin aile konutunu beraberce seçmeleri ve burada ortak bir yaşam merkezi oluşturmaları; aile konutunun kullanımının hukuka uygun olması ve nihayet eşlerin bir yeri aile konutu haline getirmeye yönelik iradelerinin üçüncü kişiler tarafından da anlaşılabilir olmasıdır; Aile konutu tek bir konuttur. Eşlerden birinin meslekî faaliyeti veya çocukların sağlık veya eğitim durumu sebebiyle ailenin yaşam faaliyeti yılın belirli dönemlerinde farklı konutlarda odaklanıyorsa ailenin yaşam faaliyetinin yoğunlaştığı konut aile konutu sayılmalıdır. Aile konutu, ailenin barınma ihtiyacını karşılayan ve eşlerin yaşam merkezi olan konuttur.

Ailelerin sosyal ve ekonomik hayatı için son derece önemli bir yere sahip olan aile konutu, eşlerin mutlulukları ve çocukların geleceği için adeta bir güvence olarak görülmektedir”

Aile konutundan bahsedebilmemiz için çiftler arasında nikah akdinin olması gerekmektedir. Evlilik birliği dışında kalan birliktelikler açısından aile konutu korumasından bahsedilemeyeceği gibi; evliliğin boşanma, ölüm gibi nedenlerle son bulması halinde de bu korumadan bahsedilemez. Ancak tarafların arasında boşanma davasının mevcudiyeti halinde ya da, terk halinde, ayrılık kararında ya da birlikte yaşamaya ara verilmesi gibi durumlarda konut aile konutu niteliğine haiz olmaya devam edecektir. Kiralanan taşınmazın aile konutu olmasının önemi konut kiralarda açığa çıkacaktır. Diğer bir ifadeyle işyeri kirası, taşınır kirası, ürün kirası vb. diğer dava şartı kira ilişkileri bu çalışmanın konusu olmaktan çıkmaktadır. Devamlılık arz etmeyecek biçimde eşlerin beraber ikamet ettiği köy evi, yazlık ev, devre mülk gibi yerler aile konutu olarak nitelendirilemez. Bu nedenle söz konusu yerler açısından TMK md. 194 ve TBK md. 349 koruması söz konusu olmayacaktır.

Özellikle son yıllarda gündeme gelen Home ofis olarak kullanılan taşınmazlar yönünden bir değerlendirme yapmak gerekirse: Konutun bir bölümünde mesleki

faaliyetin ifa ediliyor olması halinde evin diğer kısmında eş ve çocukların yaşamını ikame ediyor olması durumunda yine taşınmazın aile konutu olduğunun kabulü gerekmektedir.

Öncesinde ifade ettiğimiz üzere kira sözleşmesi diğer eşin rızası olmadan feshedilemez. Yine Fesih gibi benzer sonuçları taşıyan ikale, tahliye davasını kabul ve tahliye taahhüdü gibi olumsuz hükümler içeren düzenlemeler de diğer eşin rızası olmaksızın geçerli hale gelmeyecektir. Kira akdinin tarafı olmayan eşin rızası alınmaksızın sözleşmenin feshedilmesi ya da tahliyenin taahhüt edilmesi durumunda kiraya veren tahliyeyi talep edemez. Ancak son yıllarda Yargıtay ve Bölge Adliye mahkemesi kararlarında, bu rızanın kiraya veren tarafından yapılan kiralananın tahliye taahhüdüne ilişkin icra takibi ya da açılacak tahliye davasından önce sözleşmenin tarafı olmayan eş tarafından ihtar çekilerek sözleşmenin tarafı haline gelmeyi aramaktadır. Kira akdinin tarafı olmayan eşin sözleşmenin feshine ilişkin göstereceği rıza açık olmalıdır. Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında sözleşmede Aile ikametgahı yazılmasını ve sözleşmenin tarafı olmayan Eşin kiralayana WhatsApp üzerinden yaptığı bildirimini geçerli bir bildirim olarak kabul etmemiştir. Lakin eşin rızasının açık olması şart ise de yazılı olması şart değildir. Eğer sözleşmenin tarafı olmayan eş geçerli bir tek taraflı bir bildirimle kira sözleşmesinin tarafı haline geldiyse, bu halde fesih taraf olan eş tarafından da gerçekleştirilmeli; tahliye taahhüdü bu eşten de alınmalıdır.

Kanun eşin rıza gösteremeyecek durumda olmasını ya da geçerli bir neden olmaksızın rıza göstermemesini da hüküm altına alarak; TMK md. 194/II ve TBK md. 349/II gereği eşin rıza gösteremeyecek durumda olması nedeniyle rızasının alınamaması; haksız yere rıza vermemesi halinde hakim müdahalesi istenebilir, şeklinde düzenleme getirmiştir. Fakat arabulucuya resen bu olguları değerlendirme yetki ve yükümlülüğü yüklenemeyecektir

Kiralananın aile konutu olduğunun gündeme gelebilmesi için kira sözleşmesinin mevcudiyeti gerekmektedir. Ancak eşlerin kira sözleşmesinin imzalandığı anda evli olmaları zorunluluk olmayıp kira sözleşmesinin yapılmasından sonra evlenme durumunda da konut, aile konutu vasfına haiz olacaktır. Bu anlatımdan sonra kiraya verenin kiracının evli olup olmadığı ya da konutun aileye tahsis edildiği noktasındaki bilgisizliği, kiralananın aile konutu olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmeyecektir.

Diğer bir anlatımla kiracının TBK m. 349'da düzenlenen korumadan faydalanabilmesi için kira akdinin feshedilmek istendiği anda kiralananın aile konutu olarak kullanılması kafi olmaktadır. Bu

anlatımla kira sözleşmesinin imzalandığı esnada evlilik birliği içerisindeki eşlerden birisi ya da her ikisi tarafından imzalanmış olması elzem değildir. Bunun yanı sıra uygulamada kira sözleşmesine taraf olmayan eşin kiralayana karşı bildirimde bulunmasını şart koşturur. Örnek kararda, Antalya BAM, 6. HD, E. 2022/1054 K. 2022/1010 T.

24.5.2022 ilamında icra takibinde aile konutu savunmasının dinlenebilmesi için kira sözleşmesine taraf olmayan eşin icra takibi başlamadan önce kiraya verene kira sözleşmesinin tarafı haline geldiğine dair bir bildirim yapmış olması şeklinde bir şart aranmıştır.

Doktrindeki Bazı görüşe göre aile konutunun TBK m. 349/1'de öngörülen korumadan yararlanabilmesi için kira sözleşmesine taraf olmayan eşin kira sözleşmesinin tarafı haline gelmiş olması şeklinde bir şartın aranması, TBK m. 349/1'in anlamını yitirmesine neden olacağı görüşünü savunmaktadır.

T.M.K'nın 194. maddesinde, konut eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmış ise sözleşmenin tarafı olmayan eşin, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline geleceği düzenlenmiştir. Bu durumda dava konusu kiralananın aile konutu olması halinde dahi dava dışı eş takip tarihine kadar kiralayana bir bildirimde bulunmadığından (dava dışı eşin bildirimini takip tarihinden sonra) kira sözleşmesinin tarafı haline gelmez. İcra takibinde haklılık durumunun takip tarihi itibarıyla değerlendirilmesi gerektiğinden mahkemece açılan davanın bekletici mesele yapılmaması da yerindedir.” (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) Söz konusu kararda atıfta bulunulan Yar. 8. HD, E.2017/4794, K.2018/11923, 2/5/2018 kararı da aynı yöndedir.

Yar. 12. HD, E.2016/30367, K.2018/3319, 18/4/2018; “Alacaklı tarafından borçlu aleyhine kiralanan taşınmazın tahliyesi talebiyle başlatılan takipte, şikâyetçinin icra mahkemesine başvurusunda; takibe konu taşınmazın aile konutu olduğunu, TMK'nın 194. maddesi gereği alacaklıya gerekli ihtar yaparak kira sözleşmesinin tarafı haline geldiğini, mecburi takip arkadaşı olması ve TMK'nın 194. maddesi gereğince tahliye taahhüdünün geçersiz bulunması nedeniyle takibin iptalini talep ettiği, mahkemece, şikâyetin reddine karar verildiği görülmektedir. TMK'nın 194. maddesinin son fıkrasında; “Aile konutu eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmışsa, sözleşmenin tarafı olmayan eş, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline gelir ve bildirimde bulunan eş diğeri ile müteselsilen sorumlu olur” düzenlemesine yer verilmiştir. Somut olayda; taşınmazla ilgili olarak hakkında takip yapılan borçlunun eşi olan şikâyetçinin, taşınmazın aile konutu olduğunu alacaklıya ihtar ettiği ve dolayısıyla sözleşmenin tarafı haline geldiği görülmektedir. Şikâyetçi, yasa gereğince kira

sözleşmesinde kiracı olarak taraf olup, alacaklının takip talebinde ileri sürdüğü taşınmazdan tahliye isteminin, bölünemez borç olması nedeniyle, kiracılar arasında zorunlu takip arkadaşılığı bulunmaktadır.

Tahliye Taahhüdü;

TBK m. 352/1'e göre “kiracı, kiralananın teslim edilmesinden sonra, kiraya verene karşı, kiralananı belli bir tarihte boşaltmayı yazılı olarak üstlendiği hâlde boşaltmamışsa kiraya veren, kira sözleşmesini bu tarihten başlayarak bir ay içinde icraya başvurmak veya dava açmak suretiyle sona erdirebilir.” Konut ve çatılı işyeri kiralaları bakımından uygulama alanı bulacak olan bu düzenleme uyarınca, kiracı tarafından kiralananın muayyen bir tarihte boşaltılacağına dair verilen yazılı taahhüt, yazılı tahliye taahhüdü olarak ifade edilmektedir.

Tahliye taahhüdüne dayalı Sulh hukuk mahkemelerinde açılacak olan tahliye davalarında, HMK m. 362/1 uyarınca tahliye davalarında 3 aylık kira bedeli, temyiz sınırının üzerinde ise bu konuda verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmektedir.

Kiracının, kiralananın aile konutu olduğuna dair yapmış olduğu tahliye taahhüdünün geçersiz olduğu itirazı, tahliye taahhüdünün inkârı olarak değerlendirilmelidir. Bu itirazın bertaraf edilmesi iki yolla mümkündür. İlk yol icra mahkemesinden itirazın kaldırılması davası açılabilir ya da sulh hukuk mahkemesinde itirazın iptali davası açılmalıdır. Ancak alacaklı tarafından icra mahkemesinden itirazın kaldırılması davası açılabilmesi için tahliye taahhüdü noter tarafından düzenleme ya da onaylama şeklinde hazırlanmış olmalı ya da tahliye taahhüdündeki imzası borçlu tarafından ikrar edilmiş olmalıdır. İlk m. 275 kapsamında yalnızca tahliye taahhüdünün noterlikçe düzenleme veya onaylama şeklinde ya da imzası ikrar edilmiş bir adi senetle düzenlendiği durumlarda, kiracı aynı kuvvette bir belge ile kiranın yenilendiğini veya uzatıldığını gösteremezse itiraz kabul edilerek kaldırılır. Aslında icra mahkemesinin inceleyeceği husus, tahliye taahhüdünün niteliği ve aynı nitelikte bir belge ile kira süresinin yenilenip yenilenmediğini incelemekten ibarettir. Örnek vermek gerekirse, taraflardan birisi adi yazılı tahliye taahhüdü altındaki imzaya itiraz ederse, icra mahkemesi imza incelemesi yaparak tahliye taahhüdünün geçerliliği hakkında bir inceleme yapamaz. Bu durumda mahkeme, itirazın kaldırılması talebini reddeder. Bu bağlamda şekli bir inceleme yapmakla yetkilendirilmiş icra mahkemesinin tahliye taahhüdünün diğer eşin rızası sebebiyle geçersiz olduğunu inceleyip inceleyemeyeceği tartışılmalıdır. İtirazın iptali davasında icra inkar tazminatına hükmedilmeyeceği çeşitli yargıtay

kararlarında ifade edilmiştir. Buna dair örnek vermek gerekirse; Yar. 6. HD, E.2009/10449, K.2009/9259, 2.11.2009; “Davalının süresinde takibe itiraz etmesi üzerine davacı genel mahkemeye müracaat ederek itirazın iptalini istemiştir. Mahkemece itirazın iptaline kiralananın tahliyesine ve yıllık kira miktarı üzerinden % 40 icra inkâr tazminatına karar verilmiştir. İlk 272 ve devamı maddelerinde tazminat öngörülmediği gibi İlk 68. maddesinin uygulanacağı da belirtilmediğinden alacaklı yararına yıllık kira miktarı üzerinden inkâr tazminatı hükmedilmesi doğru olmadığından hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.” Aynı yönde Yar. 6. HD, E.2008/214, K.2009/345, 23.11.2009; Yar. 6. HD, E.2012/17411, K.2013/1332, 30.1.2013. (Lexpera). 111

Yar. 6. HD, E.2015/1897, K.2016/41, 18.1.2016; “İ.İ.K'nın 67. maddesinde düzenlenen inkâr tazminatına ilişkin düzenleme alacağın tahsilini geciktirmeye yönelik haksız itirazları önleme amacı taşımaktadır. Takibin konusu kira alacağı olmayıp dayanağı tahliye taahhüdüdür. Bu nedenle davalı aleyhine icra inkâr tazminatına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” Benzer değerlendirmeler için bkz. Yar. 6. HD, E.2013/7709, K.2013/17307, 25.12.2013; Yar. 6. HD, E.2009/14119, K.2009/2390, 23.03.2009

Şikâyet

Tahliye taahhüdü sebebiyle yapılan icra takibine şikâyet yolu işletilebilir. Tahliye taahhüdüne dayalı icra takibi başlatılmadan önce, kiracının eşi tarafından kiralayana bir bildirimde bulunulmuş olması halinde icra mahkemesine şikâyet yoluna gidebilir. Kiracının eşi tarafından kiralananın aile konutu olduğu yönünde ispata elverişli bir şekil ile kiralayana bildirimde bulunulmuş olup da söz konusu bildirim takip dosyasına sunulursa icra müdürlüğü takibi kendiliğinden durdurmalıdır. Bunun nedeni artık takibin dayanağı olan tahliye taahhüdü kesin hükümsüz hale gelmiştir. Bir diğer anlatımla takibe eklenmesi gereken tahliye taahhüdü geçerliliğini kaybettiği için İlk m. 272/1'de yer alan koşul gerçekleşmemiştir. Buna karşın icra

müdürlüğü takibi durdurmaz ise takibin iptali için icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurulabilir. Bununla birlikte söz konusu davanın İİK hükümlerine göre itirazın iptali davası olarak kabul edilmesi halinde TBK m. 352'de öngörülen 1 aylık sürenin icra takibi ile sağlandığı ve icra takibinden sonra (itirazın iptali davası olarak) sulh hukuk mahkemesinde açılan davanın da süresinde açıldığı kabul edilmelidir.

Menfi Tespit Davası Yönünden:

Tahliye taahhüdünün geçerli olmadığına tespiti açısından görevli mahkeme HMK m. 4/1,a doğrultusunda sulh hukuk mahkemesidir. Bunun yanı sıra kiralanın taşınmazın aile konutu olduğu yönündeki itirazın aile mahkemesinin görevine giriyor olmasının, tahliye taahhüdünün geçersiz olduğuna dair tespiti açısından görevli mahkemenin tespitine etkisi olup olmadığı tartışılması gereken bir sorundur. Öğretide görevli mahkemenin tespitinin, ön sorunlar göz önüne alınarak değil temel soruna göre belirlenir başka bir anlatımla davada ileri sürülen talebe göre görevli mahkemenin belirleneceği ifade edilmektedir. Şahsi kanaatim kiralanın aile konutu olduğu ve diğer eşin rızasının bulunmadığı nedeniyle açılacak olan tahliye taahhüdünün geçersizliği talebine ilişkin davalarda görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesi olmalıdır. Söz konusu davanın konusu, tahliye taahhüdünün geçersizliğinin tespiti. Tahliye taahhüdünün geçersizliğinin tespiti talebi, HMK m. 4/1,a uyarınca kira ilişkisinden kaynaklanan bir uyuşmazlıktır. Bu uyuşmazlıkta HMK m. 4/1,a uyarınca sulh hukuk mahkemesi görevlidir.

Tahliye Davalarında Aile Konutu İddiasına İlişkin Ön Sorun

Hukuk Muhakemeleri Kanununda bekletici mesele yapılması zorunlu tutulmamıştır (HMK m. 165). Bu sebeple davayı gören mahkemenin, kendisine yöneltilen talep hakkında karar verirken, kendisinin

görevli olmadığı bir ön sorun hakkında da karar vermesinin mümkün olduğu söylenebilir. Türk öğretisinde davaya bakan mahkemenin, görev alanı dışında kalan hususlar da karar vermeye yetkili olduğu genel olarak kabul edilmektedir. İsviçre öğretisinde de dava mahkemesinin ön sorunlar hakkında karar verirken de görev kuralları bakımından bir sınırlamaya tabi olmadığı, hatta davalı tarafından ayrı bir davada ileri sürülmesi halinde farklı bir mahkemenin görev alanına girebilecek uyuşmazlıkların, davacı tarafından açılan görevli mahkemede ileri sürülmesi halinde, mahkemece bunların incelenmesinin de mümkün olduğu ifade edilmektedir. Alman hukukunda da bekletici mesele yapılması konusunda hâkime takdir yetkisi verilmiştir.

Dolayısıyla kiraya veren tarafından açılan itirazın iptali davasında, kiralanın aile konutu olduğuna yönelik iddianın sulh hukuk mahkemesi tarafından incelenmesi pekâlâ mümkündür.

Sulh hukuk mahkemesinin taahhüdün geçersizliği konusunda bir karar verebilmesi için konutun aile konutu olduğuna yönelik aile mahkemesinin bir kararına ihtiyacı yoktur, bu hususu kendisi de tespit edebilmelidir. Ayrıca yukarıda anılan itirazlar üzerine açılan itirazın iptali davalarında taraflar arasındaki çekişmeli olan vakia diğer bir ifade ile uyuşmazlığın çözümü bakımından tespiti gerekli olan vakia, taahhütnameye diğer eşin rızasının bulunup bulunmadığıdır. Zira uygulamada söz konusu durumlarda çoğunlukla kiraya veren tarafından da kiralanın aile konutu niteliğine itiraz edilmemekte veya karşı çıkılmamaktadır. Hatta ülkemizde çoğu kiraya veren tarafından kiralanın ailelerce kiralanması tercih edilmektedir. Bu nedenle itirazın iptali davalarında kiralanın aile konutu olarak kullanılıp kullanılmadığına yönelik bir çekişme genellikle bulunmamaktadır. Ek olarak itirazın iptali davası açılırken, davacı kiraya veren tarafından kiralanın aile konutu niteliğine yönelik bir itiraz ileri sürülmediği müddetçe, sulh hukuk mahkemesinin bu konuda ayrıca bir araştırma yapmasına veya başka bir mahkemenin tespit kararına ihtiyacı yoktur. Zira söz konusu durum hakkında taraflar arasında bir çekişme bulunmadığından kiralanın aile konutu olduğu başka bir araştırma yapılmaksızın kabul edilmelidir.

Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararları

Yargıtay 2. Hukuk dairesi 2024/4158 Esas, 2024/7836 sayılı ilamında; aile konutu tespiti davası eşler arasında görülebilecek davalardan olup bu tür davalarda üçüncü kişilere husumet düşmediği gerekçesiyle 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 115 inci maddesinin

ikinci fıkrası uyarınca davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle usulden reddine karar verilmiştir.usul ve yasaya uygun kararın onanmasına

Yargıtay 2. Hukuk dairesi, 2024/3094 Esas, 2024/7787 Karar sayılı ilamında; İlk Derece Mahkemesinin yukarıdaki başlıkta tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; “ 4721 sayılı Kanun'un 194 üncü maddesinde, konutun eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmış ise sözleşmenin tarafı olmayan eşin, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline geleceği düzenlenmiştir. Davacı eş, takip tarihine kadar, kiralayan diğer davalı Leyla'ya bir bildirimde bulunmadığından kira sözleşmesinin tarafı haline gelmemiştir. İcra takibinde haklılık durumunun takip tarihi itibarıyla değerlendirilmesi (davacının kira sözleşmesinin tarafı haline gelip gelmediği) gerektiğinden mahkemece açılan davanın (aile konutunun tespitine yönelik) bekletici mesele yapılmaması da yerindedir. (Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 02/05/2018 tarih 2017/4794 esas 2018/11923 kararı) Bir davada, hukuki yarar ilkesinin dava şartı olarak gözetilmesinin, yargılamanın amacına ve usul ekonomisi ilkesine uygun olarak yargılama yapılmasına yarar sağlayacağı, her türlü duraksamadan uzaktır. Davacının hukuki ilişkisinin derhal tespitinde menfaatinin (hukuki yararının) varlığı için öncelikle, davacının bir hakkı veya hukuki durumu güncel (halihazır) ve ciddi bir tehlike ile tehdit edilmelidir. Somut olayda davacı taraf kira sözleşmesine TMK'nun 194/4 maddesine göre taraf olmadığından, taşınmazın aile konutu olduğunun tespitinde hukuki yararı bulunmamakta ayrıca taşınmazın taraflar arasında aile konutu olduğuna dair bir çekişmede bulunmadığı” gerekçesiyle davanın usulden reddine karar vermek gerekmiştir. Şeklindeki hükmün usul ve yasaya uygun olması nedeniyle kararın onanmasına

Yargıtay 2. Hukuk dairesi 2024/497 Esas, 2024/6020 Karar sayılı ilamında; 4721 sayılı Kanun'un 194 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında, konutun eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmış ise sözleşmenin tarafı olmayan eşin, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline geleceği düzenlenmiştir. Davacı eş, takip tarihine kadar, kiralayan davalı Meltem'e bir bildirimde bulunmadığından kira sözleşmesinin tarafı haline gelmemiştir.

Bir davada, hukuki yarar ilkesinin dava şartı olarak gözetilmesinin, yargılamanın amacına ve usul ekonomisi ilkesine uygun olarak yargılama yapılmasına yarar sağlayacağı, her türlü duraksamadan uzaktır. Davacının hukuki ilişkisinin derhal tespitinde hukuki yararının varlığı için öncelikle, davacının bir hakkı veya hukuki durumu halihazır ve ciddi bir tehlike ile tehdit edilmelidir. Somut olayda davacı taraf kira sözleşmesine

4721 sayılı Kanun'un 194 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre taraf olmadığından, davalı ev sahibine karşı açılan dava konusu taşınmazın aile konutu olduğunun tespitine ilişkin davada hukuki yararı bulunmamaktadır. Kaldı ki bu davada davalının pasif husumetinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu halde davanın usulden reddine karar vermek gerekirken yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir. Diyerek ilk derece ve bamın kabul kararını kaldırmıştır.

Yargıtay 2. Hukuk dairesi 2023/10148 Esas, 2024/2643 Karar sayılı ilamında; İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile 4721 sayılı Kanun'un 194 üncü maddesinin son fıkrasında bulunan yasal düzenleme ile aile konutu ile ilgili hakkın, kira sözleşmesinin tarafı olmayan eşe tanındığını, kira sözleşmesinin tarafı olan davacının davacı sıfatına sahip olmadığı gerekçesi ile davanın aktif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir. Şeklindeki ilk derece ve bam kararının yerinde görülerek onanmasına karar verilmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk dairesi 2023/5231 Esas, 2023/4846 Sayılı ilamında; fiili ayrılık döneminde ise, kiracı olarak oturlan ortak konut hakkında tahliye taahhüdü verip aleyhine takip başlatarak kadını ortak konutu tahliye etmeye zorlayan erkeğin, boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tam kusurlu olduğu şeklindeki BAM kararının onaylayarak erkeğin fiili ayrılık döneminde tahliye taahhüdü vermesini kusur olarak kabul etmiştir.

Yargıtay 12. Hukuk dairesinin 2016/30367 Esas 2018/3319 Karar sayılı ilamında; Somut olayda; taşınmazla ilgili olarak hakkında takip yapılan borçlunun eşi olan şikayetçinin, taşınmazın aile konutu olduğunu alacaklıya ihtar ettiği ve dolayısıyla sözleşmenin tarafı haline geldiği görülmektedir.

Şikayetçi, yasa gereğince kira sözleşmesinde kiracı olarak taraf olup, alacaklının takip talebinde ileri sürdüğü taşınmazdan tahliye isteminin, bölünemez borç olması nedeniyle, kiracılar arasında zorunlu takip arkadaşlığı bulunmaktadır.

Bu nedenle, mahkemece, takip alacaklısına süre verilmek suretiyle şikayetçiyi, borçlu sıfatı ile takibe dahil etmesi istenerek, bu husus yerine getirildiğinde şikayetin reddine, aksi halde, takibin, zorunlu takip arkadaşlarının tamamına yöneltilmemesi nedeni ile şikayetin kabulüne karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 2013/11579 Esas, 2013/18318 sayılı ilamında; Bu hükümler göstermektedir ki, aile konutu özel bir konuma ve

öneme sahip kılınmış ve üzerindeki tasarruf yetkisi yasa ile sınırlandırılmıştır. Takibe ve tahliye konu taşınmazın aile konutu olduğunun belirlenmesi halinde bu yasal gereklerin yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması gerekecektir.

Şikayetçi tarafından Bakırköy 4. Aile Mahkemesinin 2012/ 25 E. sayılı dosyası ile dava açıldığına göre, anılan davanın, tahliyesi istenen yerin “aile konutu” olduğunun tespitine yönelik olarak açıldığının belirlenmesi halinde, bu dava bekletici mesele yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir (Hukuk Genel Kurulu’nun 26.10.2005 tarih ve 2005/12-676 E. 2005/600 K. sayılı ve 19.10.2005 tarih ve 2005/12-652 E. 2005/583 K. sayılı kararları)

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2010/20730 Esas, 2011/9844 Karar sayılı ilamında; Davacının eşi davalı Ramazan, konutu 15.12.2005 tarihinde diğer davalı Mesut’a satış suretiyle devretmiş, bundan sonra konutu devralan Mesut’la 18.08.2006 tarihinde 01.09.2006 başlangıç tarihli kira sözleşmesi yapmıştır. Bu halde “aile konutu” kira sözleşmesiyle temin edilmiş durumdadır. Davacı ve eşi Ramazan, 1.11.2006 tarihinde konutu kiraya veren Mesut’a birlikte tahliye taahhüdü vermişler, bununla konutu “01.08.2008 tarihinde tahliye edeceklerini” kabul ve taahhüt etmişlerdir. Davacının tahliye taahhüdünü imzalamış olması, konutun 15.12.2005 tarihinde Mesut’a devredilmesinde rızasının varlığını ve kira sözleşmesinin feshine açık muvafakatini gösterir. Bu halde, konutun kira sözleşmesinden önceki mülkiyetinin devri işlemi, başından itibaren geçerlilik kazanır. Öyleyse Mesut üzerindeki tapu kaydının iptaline ve davalı Ramazan adına tescile karar verilemez. Başkasına ait konutun tapu kaydına da malikin temlik hakkını yasaklayıcı şekilde “ aile konutu şerhi” verilemez. Açıklanan sebeplerle davanın reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamıştır.

SONUÇ: Temyiz edilen hükmün yukarıda gösterilen sebeple BOZULMASINA,

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 23. hukuk dairesi 2024/613 Esas, 2024/2643 Karar sayılı ilamında; Dava tarihinden önce davalının eşi tarafından kiralananın aile konutu olarak kullanılacağına dair kiraya verene bildirimde bulunulduğu iddia ve ispat edilmemiştir.

Davalının eşi sözleşmede kiracı olarak taraf haline gelmediğinden, taahhütnamede rızası aranmaz. Mahkemece verilen kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle davalının istinaf kanun yolu başvurusunun esastan reddine karar vermek gerekmiştir.

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesinin 2024/1211 Esas, 2024/3306 Karar Sayılı ilamında;

Davacının iddiasına, dayandığı belgelere, TMK’nun 194. maddesindeki yasal düzenlemeye, kiracı borçlu Hakan Güngör Güzel’in eşi Simge Karakuş Güzel tarafından takip tarihinden önce kiralayan davacıya ihtarname gönderilmek suretiyle kira sözleşmesinin tarafı haline gelmesine, tahliyenin bölünmezliği ilkesi gereğince takip borçlusu ve eşinin arasında zorunlu takip arkadaşlığı bulunmasına, bu itibarla takibe borçlu sıfatıyla eklenmesi gerektiğinden icra müdürlüğünün şikayete konu 15/04/2024 tarihli işleminin usul ve yasaya aykırı olmasına, mahkemece şikayetin kabulü yerine dosya kapsamına uygun olmayan gerekçelerle şikayetin reddine karar verilmesinin isabetsiz olmasına göre davacı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile HMK’nun 353/1-b (2) maddesi uyarınca kararın kaldırılmasına, şikayetin kabulüne karar verilmesi gerekmiştir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 59. Hukuk Dairesi 2024/1073 Esas, 2024/1404 Karar Sayılı ilamında;

Davalı tarafça takip tarihinden önce davacı kiralayana TMK’nın 194. maddesi kapsamında bir bildirimde bulunulduğu iddia ve ispat edilmemiştir. Diğer bir ifade ile davalının eşi 3. kişi tarafından TMK 194/son maddesi doğrultusunda bildirimde bulunulduğu yazılı belge ile ispat edilmediğinden, 3. kişi olan eşi kira sözleşmesinin tarafı haline gelmemiştir. Bu nedenle davalı tarafın bu yöndeki istinaf itirazları da yerinde değildir.

Davalının ne kira sözleşmesinin imzalanmasında ne de tahliye taahhütnamesinin imzalanması sırasında kiralananın aile konutu olduğuna dair bir bildirimin, bir tespit yapılmadığı, ancak davacı kiraya veren davalı kiracı ile kira bedeli konusunda ve kiralananın tahliyesi konusunda ihtilafa düşüp kira sözleşmesinin ve davanın tarafları arasında sorun ve uyuşmazlık çıkması üzerine kiralananın aile konutu olduğu hususunda itirazda bulunması yargılamayı sekteye uğratma niteliğinde olup, TMK’nın 2. Maddesindeki hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin iyiniyet kuralı ile bağdaşmadığından, mahkemece verilen kararda usul ve yasaya uymayan bir yön bulunmamaktadır.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi 2023/2694 Esas, 2024/3649 Karar Sayılı ilamında;

Alacaklı tarafından borçlu aleyhine kiralanan taşınmazın tahliyesi talebiyle başlatılan takipte, şikayetçinin icra mahkemesine başvurusunda; takibe konu taşınmazın aile konutu olduğunu, TMK’nın 194. maddesi gereği alacaklıya gerekli ihtar yaparak (whatsapp bildirimi) kira sözleşmesinin tarafı haline geldiğini, mecburi takip arkadaşı olması ve TMK’nun 194. maddesi gereğince

tahliye taahhüdünün geçersiz bulunması nedeniyle takibin iptalini talep ettiği, mahkemece, şikayetin reddine karar verildiği görülmektedir.

TMK’nın 194. maddesinin son fıkrasında; “Aile konutu eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmışsa, sözleşmenin tarafı olmayan eş, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline gelir ve bildirimde bulunan eş diğeri ile müteselsilen sorumlu olur” düzenlemesine yer verilmiştir.

Davacı tarafından takip tarihinden önce davalı kiralayana TMK’nın 194. maddesi kapsamında bir bildirimde bulunulduğu ispat edilmemiştir. Davacının dosyaya sunduğu whatsapp yazışmaları bildirim yerine geçmeyeceği gibi, taraflar arasında devam ettiği bildirilen Küçükçekmece 5. Aile Mahkemesinin 2022/898 Esas sayılı aile konutu şerhi konulması istemli davasında verilecek karar davanın tarafı olmayan davalı alacaklıyı bağlamaz. Yine kira sözleşmesinde “aile ikametgahı” yazması da TMK 194. Maddede belirtilen bildirim niteliğinde kabul edilemez.

Tüm bu nedenlerle Mahkemece aynı doğrultuda gerekçe ile verilen karar usul ve yasaya uygun olup, davacının istinaf başvurusunun HMK’nın 353/1-b.1. maddesi uyarınca esastan reddine karar verilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesi 2024/1877 Esas, 2024/2384 Karar sayılı ilamında;

Bu nedenle davalı taahhütname tarihinde her ne kadar yurt dışında olduğunu ileri sürmüş olsa da kiraya verene istediği tarihi yazma yetkisi vermiş olduğundan bunun sonucuna katlanmak zorundadır. Ayrıca dava açılmasından önce dava konusu taşınmazın aile konutu olarak özgülendiğine ilişkin bir belge ya da kayıt da bulunmamaktadır. İmza inkârında bulunulmadığına ve taahhütnamenin iptali için TBK’nın 30, 36 ve 37. maddelerine göre TBK’nın 39. maddesi uyarınca bir dava da açılmadığına göre davanın kabulüne karar verilmiş olmasında usul ve yasaya aykırı bir durum bulunmadığından, davalı vekilinin istinaf kanun yolu başvuru isteminin esastan reddine ilişkin aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 2022/3228 Esas, 2024/2963 Karar Sayılı ilamında;

Davalının kiralananın aile konutu olduğu ve TMK’nun 194. maddesi uyarınca tahliye taahhütnamesinin geçersiz olduğu savunması yönünden; tahliye davalarında tahliye davadan önce ileri sürülmesi, eşin kiraya verene yapacağı her türlü bildirim ile kira sözleşmesinin tarafı haline gelmesi gerekir. Aksi halde bu yöne ilişkin itirazlar dinlenmez. Kiracı olmayan eş en geç icra takibine kadar TBK’nun 349/3. maddesi

uyarınca kiraya verene kiralananın aile konutu olarak kullanıldığını bildirdiği takdirde kira sözleşmesinin tarafı haline geleceğinden, icra takibinin her iki eş hakkında birlikte yapılması gerekir.

Tekirdağ Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 2024/121 Esas, 2024/133 Karar,

Davalı dava konusu konutun aile konutu olarak kullanıldığını ve davacının bunu bildiğini belirterek istinaf talebinde bulunmuş ise de; TMK’nın 194/son maddesinde “aile konutu eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmışsa, sözleşmenin tarafı olmayan eş, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı haline gelir ve bildirimde bulunan eş diğeri ile müteselsilen sorumlu olur” düzenlemesine yer verilmiştir. Davalı tarafça takip tarihinden önce davacı kiralayana TMK’nın 194. maddesi kapsamında bir bildirimde bulunulduğu ispat edilmemiştir. Diğer bir ifade ile davalının eşi 3. kişi tarafından TMK 194/son maddesi doğrultusunda bildirimde bulunulduğu yazılı belge ile ispat edilmediğinden, 3. kişi olan eşi kira sözleşmesinin tarafı haline gelmemiştir. Söz konusu mecurda evli olarak yaşamak ve bunun davacı tarafından biliniyor olması mecra aile konutu niteliğini kazandırmayacağı gibi eşi sözleşmenin tarafı haline getirmez. Davalı kiracının eşinin en geç tahliye taahhüdüne dayalı icra takibi başlatılmadan önce kiraya verene, kiralananın aile konutu olduğu bildiriminde bulunarak kira sözleşmesinin tarafı haline gelmiş olması gerekir. Bildirim yapılmamış ise davalı kiracının aile konutu itirazı dinlenmez. Mesaj kaydı bildirim sayılamayacağından ve bildirimde bulunulmadığından, davalı tarafın bu yöndeki istinaf itirazları da yerinde değildir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 55. Hukuk Dairesi 2023/4213 Esas, 2024/2801 Karar Sayılı ilamında;

davalının eşinin TMK’nın 194. maddesine göre kiralayana bildirimde bulunmadığı, bu nedenle kira sözleşmesinin tarafı olmadığı, tahliye taahhütnamesinin, belirlenen tarihte kayıtsız ve şartsız tahliye taahhüdünü içerdiği, istinaf sebeplerinin yerinde olmadığı, anlaşılmıştır. ■

HÂKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI MÜESSESESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Alişir KAYA

Cumhuriyet Savcısı
Yardımcısı

Bedirhan ORAL

Cumhuriyet Savcısı
Yardımcısı

Bünyamin NART

Cumhuriyet Savcısı
Yardımcısı

Haşim TEKİN

Cumhuriyet Savcısı
Yardımcısı

Onur ATALAY

Cumhuriyet Savcısı
Yardımcısı

Türk yargı sistemine kazandırılan Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesi, hâkim ve savcıların mesleğe daha etkin ve donanımlı şekilde hazırlanmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş önemli bir reform niteliğindedir.

1. Karşılaştırmalı Olarak Hâkim/Savcı Adaylığı ve Hâkim/Savcı Yardımcılığı

Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesi, 23 Haziran 2022 tarihli ve 7413 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda yapılan değişiklikle Türk hukuk sistemine kazandırılmış ve bu yeni sistemin usul ve esasları 7 Mayıs 2024 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Hâkim ve Savcı Yardımcılığı Yönetmeliği ile ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme, klasik adaylık sisteminin yerine getirilen yapısal bir reform niteliği taşımakta olup, hâkimlik ve savcılık mesleğine hazırlık sürecini daha sistematik, denetimli ve uygulama odaklı bir hâle getirmiştir.

Önceki sistemde hâkim ve savcı adaylığı süresi iki yıl olarak öngörülmekteydi. Ancak yeni düzenleme ile bu süre üç yıla çıkarılmış ve bu sürecin her bir aşaması planlı ve kademeli bir biçimde yapılandırılmıştır. Sürenin uzatılmasındaki temel amaç, adayların mesleğe kabul

edilmeden önce hem Türkiye Adalet Akademisi'nde alacakları teorik eğitimlerin hem de adliyelerde geçirecekleri uygulamalı görev dönemlerinin daha nitelikli, derinlikli ve verimli bir şekilde geçmesini sağlamaktır.

Eğitim yapısı açısından da önemli farklar getirilmiştir. Önceki sistemde adaylar yalnızca Akademi'nin sonunda yapılan tek bir yazılı sınava tabi tutulurken, hâkim ve savcı yardımcılarını yeni sistemde çok aşamalı bir sınav sürecinden geçmektedir. Bu kapsamda, temel eğitim sonunda bir sınav, görev döneminde iki ayrı ara eğitim sınavı ve son eğitim döneminin bitiminde bir final sınavı olmak üzere toplam dört yazılı sınav uygulanmaktadır. Bu sistem, yardımcılarının bilgi düzeyinin yalnızca son aşamada değil, süreç boyunca ölçülmesini ve gelişimlerinin sürekli izlenmesini mümkün kılmaktadır.

Bir diğer önemli fark, eğitim ve staj sırasına ilişkindir. Önceki dönemde yazılı ve sözlü sınavları başarıyla geçen adaylar doğrudan adliye stajına başlarken, yeni sistemde başarılı olan adaylar ilk olarak Türkiye Adalet Akademisi'nde temel eğitime tabi tutulurlar. Temel eğitim sonunda gerçekleştirilen sınavdan elde edilen başarı puanlarına göre, hâkim ve savcı yardımcılarının görev dönemlerini geçirecekleri yargı mercileri belirlenmekte ve bu doğrultuda atamaları yapılmaktadır. Böylece görev yerlerinin belirlenmesinde objektif başarı ölçütleri esas alınmaktadır.

Görev ayrımı uygulamasında da önemli bir değişiklik gerçekleştirilmiştir. Önceki sistemde, hâkimlik ve savcılık mesleklerine ayırım, başvuruların kontenjanı aşması durumunda kura yöntemiyle yapılmaktaydı. Yeni sistemde ise kontenjan üzerinde bir talep olması halinde öncelik, ÖSYM tarafından yapılan hâkim ve savcı yardımcılığı yazılı yarışma sınavı puanı yüksek olanlara verilmektedir. Puanların eşitliği durumunda ancak kura yöntemine başvurulmakta; böylece meslek dağılımı sürecine liyakat ilkesine dayalı bir yaklaşım kazandırılmıştır.

Genel çerçevede değerlendirildiğinde, yeni müessese yalnızca süre ve sınav düzenlemeleriyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda eğitimde niteliği ve pratiğe dayalı öğrenmeyi önceleyen bir yaklaşımı benimsemiş, mentorluk (usta-çırak) sistemini öne çıkarmıştır. Bu yönüyle hâkim ve savcı yardımcılığı, klasik adaylık modeline göre daha sistemli, ölçülebilir ve denetlenebilir bir yapı sunmaktadır.

2. Yeni Müessesenin Amacı

Mecelle'de hâkim kavramı, yalnızca bir mesleki sıfat değil, aynı zamanda karakter, ahlâk ve yetkinliğin bir bileşkesi olarak tanımlanmıştır. "Hâkim; hâkim, fehim, müstakim, emin, mekin ve metindir" ifadesiyle ortaya konulan bu tanım, hâkimin sahip olması gereken nitelikleri altı temel vasıfla özetlemektedir. Günümüz Türkçesiyle bu kavramlar, sırasıyla bilge, anlayışlı, doğru ve güvenilir bir kişiliği işaret eder. Hâkim ve savcılardan beklenen

yüksek karakter profili, yalnızca teorik bilgi ile değil; uzun süreli bir gözlem, rehberlik ve tecrübe aktarımı yoluyla şekillenen bir sürecin sonunda tam anlamıyla oluşur.

İşte bu temel yaklaşımdan hareketle, 7413 sayılı Kanun ile hukuk sistemimize kazandırılan Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesi, klasik adaylık sisteminin sınırlarını aşan ve mesleğe geçiş sürecini daha güçlü temellere oturtmayı hedefleyen köklü bir reformdur. Yeni sistemle birlikte yargı meslek mensubu adaylarının daha uzun soluklu ve uygulama odaklı bir hazırlık sürecinden geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda yardımcılarının sadece bilgi sahibi değil, aynı zamanda bilgiyle birlikte sorumluluk, etik değerler, tarafsızlık bilinci ve adalet duygusunu da içselleştirmiş bireyler olarak yetişmesi hedeflenmektedir.

Nitekim Hâkim ve Savcı Yardımcılığı Yönetmeliği'nin 1. maddesinde bu hedefler açıkça ortaya konulmuştur. Yönetmeliğe göre bu sistemin amacı;

"mesleğin ifası için gereken bilgi ve beceriye sahip, tarafsızlık duygusu ve meslek onuru ile adalet anlayışı gelişmiş, mesleğin etik ilkelerine bağlı, araştırma ve inceleme yeteneğini kazanmış, temel hukuk ilkelerini kavramış, hukuki uyumazlıkları yorumlayıp çözüm üretebilen kişiler olarak hâkimliğe ve Cumhuriyet savcılığına hazırlamaktır".

Bu amaç doğrultusunda Hâkim ve Savcı Yardımcıları, üç yıllık meslek öncesi hazırlık süresince yalnızca teorik bilgilerle değil, uygulamaya dönük görevlerle de donatılmaktadır. Eğitim süreci; temel eğitim, görev dönemi ve son eğitim olmak üzere üç aşamadan oluşmakta olup, bu aşamaların her biri bilgi-tecrübe-etik üçgeninde gelişimi esas almaktadır. Yardımcılar ilk olarak Türkiye Adalet Akademisi'nde temel eğitime tabi tutulmakta, ardından mahkemelerde ve Cumhuriyet başsavcılıklarında mentor hâkim ve savcılarının gözetiminde görev yaparak aktif uygulama becerileri kazanmaktadır.

Yardımcılar, ilk derece mahkemelerinden Yargıtay'a kadar olan yargı kademelerinde görev alarak her aşamada yargılamanın işleyişini yakından gözlemleme ve katılma şansı elde etmektedir. Ayrıca Savcı Yardımcıları için ceza infaz kurumları, soruşturma işlemleri ve adli süreçlerde aktif sorumluluklar öngörülmüş; bu sayede mesleki reflekslerin yerinde kazanılması sağlanmıştır.

Bu sistemin temel yeniliklerinden biri de, tecrübenin sadece teorik bilgiye ek bir unsur değil, sistemin merkezine yerleştirilmiş olmasıdır. Usta-çırak ilişkisi, yani eğitici hâkim ve savcılar ile birebir temas içinde sürdürülen bir model öngörülerek; sadece meslekî tekniklerin değil, aynı zamanda etik ilke ve meslekî duruşun da doğrudan örneklenerek aktarılması sağlanmıştır. Bu çerçevede eğitici hâkim ve savcılarının görevi, sadece denetlemek değil; aktif olarak yönlendirmek, rehberlik etmek, geri bildirim sağlamak ve gelişim sürecini belgelerle desteklemektir.

Hâkim ve savcı yardımcılığı sisteminin bu çok boyutlu yapısı, aynı zamanda yargının kalite güvencesi anlamında da ileriye dönük büyük bir katkı sunmaktadır. Nitekim bu sayede, bilgiyle donanmış, etik değerlere sahip, tarafsızlık ve adalet ilkesini içselleştirmiş yargı mensuplarının yetiştirilmesi mümkün hâle gelecektir. Hukukun üstünlüğünü esas alan bir sistemde bu niteliklere sahip hâkim ve savcılarının varlığı, yargıya güvenin tesisi ve devamlılığı açısından hayati bir öneme sahiptir.

3. Yardımcıların Değerlendirilme Süreci

Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesinde, yardımcılarının asil hâkimlik ve savcılık statüsüne geçebilmeleri için çok aşamalı bir değerlendirme sistemi öngörülmüştür. Bu sistem, yalnızca yazılı sınav başarısına dayalı olmayıp; sözlü performans, görev ve eğitim sürecindeki mesleki tutumları da içeren çok yönlü bir yaklaşım benimsemektedir.

Yardımcılık statüsünden çıkarak asli yargı mensubu sıfatını kazanmak isteyen bir adayın, üç yıllık eğitim sürecinin sonunda yapılacak yazılı ve sözlü sınavlar ile uygulama dönemindeki performans puanlarından oluşan nihai başarı değerlendirmesinde en az 70 puanı sağlaması gerekmektedir. Bu puan, aşağıdaki oranlar dikkate alınarak hesaplanır:

Yazılı sınavlar toplamının **%50'si**, bu da kendi içinde;

Temel eğitim dönemi sınav puanının **%10'u**,

Ara eğitim sınav ortalamasının **%30'u** ve

Son yazılı sınavın **%60'ı** esas alınarak belirlenir.

Sözlü sınav puanının **%25'i**,

Görev ve eğitim dönemlerinde eğitici hâkim ve savcılar ile Akademi tarafından verilen değerlendirme puanlarının aritmetik ortalamasının %25'i.

Bu üç unsurun toplamı, en az 70 puan olduğu takdirde yardımcılar asli hâkim ya da savcı olarak atanma hakkını elde ederler.

Ancak, bu başarı kriterini sağlayamayan yardımcılar bakımından belli koşullar dâhilinde bir telafi imkânı tanınmaktadır. Nihai sonuçların tebliğinden itibaren bir ay içinde başvurmaları, devlet memurluğuna engel bir durumlarının bulunmaması ve uygun boş kadro bulunması hâlinde, bu kişiler Adalet Bakanlığı merkez veya taşra teşkilatında, genel idare hizmetleri sınıfına uygun pozisyonlara atanabilirler. Aksi hâlde, yani başvuru yapılmaması, şartların sağlanmaması veya kadro bulunamaması durumunda ilgili kişilerin hâkim ve savcı yardımcılığı statüsü Bakanlıkça sonlandırılır.

Ayrıca, değerlendirme sürecinde yardımcılarının yazılı sınav başarılarının düzeyi de dikkate alınarak bazı özel durumlar için yeniden sınava girme fırsatı öngörülmüştür. Şöyle ki:

Son yazılı sınav puanı ile yazılı sınavların genel ortalaması 70'in altında kalan yardımcılar, Türkiye Adalet Akademisi

tarafından en geç iki ay içinde tekrar son yazılı sınava alınırlar.

Ancak, bazı istisnai durumlarda yardımcı, son yazılı sınavda tam puan almış olsa bile, yazılı sınavlar genel ortalaması 70'e ulaşamayacak ise, bu durumda doğrudan tekrar son yazılı sınava alınmak yerine, ikinci ara eğitim yazılı sınavına yeniden tabi tutulur.

Bu sınav sonucunda da genel ortalama 70'e ulaşamazsa, Adalet Akademisi tarafından

durum Bakanlığa bildirilir ve ilgili yardımcılarının yardımcılık statüleri sona erdirilir. Bu kişilere artık genel idare hizmetlerine atanma hakkı da tanınmaz.

Değerlendirme sürecinin önemli bir diğer bileşeni ise eğitim ve görev dönemleri boyunca düzenli olarak doldurulan değerlendirme formlarıdır. Bu formlar, eğitici ve gözetici konumundaki hâkim ve savcılar tarafından hazırlanmakta olup, yardımcılarının mesleki ve kişisel yeterliliklerini ölçmeye yöneliktir.

4. Yardımcıların Görevleri ve Yetkileri

Hâkim ve savcı yardımcılarının görev ve yetkileri, mesleğe hazırlık sürecinde hem teorik hem de uygulamalı eğitimi kapsayacak şekilde kapsamlı olarak düzenlenmiştir.

Bu süreçte yardımcılar, ilk olarak teorik bilgiyle donatıldıktan sonra, adliyelerde görev alarak uygulamalı eğitime tabi tutulurlar. Mahkemelerde ve savcılıklarda aktif olarak görev üstlenen yardımcılar, bu sayede hukuk pratiğine dair tecrübe kazanma imkânı bulurlar.

Görevleri sırasında deneyimli mentor Hâkim ve savcılarının gözetiminde çalışırlar; bu çerçevede duruşmalara katılır, dava ve soruşturma dosyalarını tetkik eder, karar ve tutanak taslakları hazırlarlar. Ayrıca bilirkişi raporları ile iddianame taslaklarını da inceleyerek değerlendirme ve hazırlama süreçlerine katkıda bulunurlar.

Eğitim boyunca aldıkları görevler ve gerçekleştirdikleri çalışmalar, düzenli olarak izlenir ve performanslarına ilişkin geri bildirimlerle desteklenir. Bununla birlikte, eğitim süreci tamamlanmadan bağımsız biçimde nihai karar verme yetkileri bulunmamaktadır; tüm faaliyetlerini mentor Hâkim ve savcılarının denetiminde sürdürürler.

Ayrıca, yardımcılar eğitimlerinin sonunda yazılı ve sözlü sınavlara tabi tutularak bilgi ve yetkinlik düzeyleri ölçülür, bu değerlendirmeler sonucunda mesleğe kabul süreçleri şekillenir. Bu yönüyle Hâkim ve savcı yardımcılığı, yalnızca teorik bilgiye değil, aynı zamanda uygulama becerisine dayalı çok yönlü bir hazırlık süreci olarak hayata geçirilmiştir.

5. Hâkim/Savcı Yardımcıları Perspektifinden Müesseseye Dair Beklentiler ve Müessesenin Sunduğu İmkanlar

Elbette sistem, önceki uygulamalarla belirli benzerlikler

taşımaktadır. Ancak esas beklenti, mesleki yeterliliği esas alan, yargının niteliğini ve toplum nezdindeki güvenilirliğini artıran bir yapı tesis edilmesidir. Bu bağlamda, müesseseye dair hem teorik beklentiler hem de sahadaki yansımalar dikkatle değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Sistemden temel beklenti, genç hukukçuların mesleğe yalnızca hukuki bilgiyle değil, aynı zamanda deneyim ve uygulama becerisiyle donanmış bir şekilde başlamalarının sağlanmasıdır. Nitekim üç yıl gibi uzun ve planlı bir süreç boyunca, teorik eğitimlerin yanı sıra uygulamalı stajlar, mentorluk sistemi ve sürekli performans değerlendirmesiyle mesleki olgunluk kazandırılmaktadır.

Özellikle Türkiye Adalet Akademisi bünyesinde sunulan yedi aylık teorik ve pratik eğitim süreci, Hâkim ve savcı yardımcılarının hukuk nosyonlarını derinleştirme, bilgi eksikliklerini giderme ve görev dönemine etkin biçimde hazırlanma noktasında son derece değerli bir aşama olarak öne çıkmaktadır. Bu yoğun akademik sürecin ardından, yardımcılar görev yerlerine atanmakta ve mentor Hâkim ya da savcılarının nezaretinde kürsü tecrübesine doğrudan adım atma imkânı bulmaktadır.

Görev dönemlerinin daha ilk günlerinden itibaren, olay yeri incelemelerine katılım, ölü muayene ve otopsi tutanaklarının düzenlenmesi, müşteki ve şüpheli ifadelerinin alınması, ilgili kurumlara müzekkere yazımı, noter denetimleri ve duruşmalara iştirak gibi uygulamalarla karşı karşıya kalan yardımcılar, teorik bilgilerini sahada birebir pratiğe dönüştürme fırsatını elde etmektedir. Bununla birlikte, mütalaa hazırlanması, iddianame ve kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar taslaklarının oluşturulması gibi işlemler, ilerleyen yıllarda doğrudan sorumluluğunu üstlenecekleri görevlerin adeta birer ön provasını teşkil etmektedir. Bu sayede, mesleğin ilk yıllarında karşılaşılması muhtemel acemiliklerin ve tecrübe eksikliklerinin önemli ölçüde azaltılması hedeflenmektedir.

Tecrübenin çoğu zaman hatalar yoluyla edinildiği kabul edilmekle birlikte, Hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesi, bu hataların yargı sistemine zarar vermeden, kontrollü bir ortamda giderilmesini ve öğrenilmesini mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle sistem, sadece meslek öncesi bir hazırlık süreci değil; aynı zamanda yargı mensubu kimliğinin sağlam temeller üzerine inşa edilmesini sağlayan yapısal bir kazanımdır.

Sistemin en dikkat çeken yönlerinden biri de mentorluk modelidir. Deneyimli meslek mensuplarının doğrudan rehberliğinde geçirilen bu süreç, yalnızca teknik bilgi aktarımı ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda mesleki etik, dosya yönetimi, duruşma disiplini gibi alanlarda da örnek alınabilecek davranış modellerinin gözlemlenmesine olanak tanımaktadır.

Sonuç olarak, Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesi; teoride arzu edilen birçok kazanımı bünyesinde barındıran, uygulamada ise hâlâ gelişime açık yönleri

bulunan bir sistemdir. Bu yapının gerçek anlamda işlevsel, verimli ve adil bir form kazanabilmesi; sadece eğitim ve denetim süreçlerinin değil, aynı zamanda mesleki güvencelerin de güçlendirilmesine bağlıdır. Geleceğin yargı mensuplarının daha donanımlı, daha dirençli ve daha ilkeli bireyler olarak yetişmesini hedefleyen bu müessesenin, sağlıklı bir zeminde ilerlemesi, Türk yargısının istikbali açısından büyük önem taşımaktadır.

6. Sonuç

Türk yargı sistemine kazandırılan Hâkim ve Savcı Yardımcılığı müessesesi, hâkim ve savcılarının mesleğe daha etkin ve donanımlı şekilde hazırlanmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş önemli bir reform niteliğindedir.

Önceki adaylık sistemiyle kıyaslandığında, yeni sistemde eğitim süresi iki yıldan üç yıla çıkarılmış, teorik eğitimler ile adliye uygulamaları daha dengeli bir şekilde yapılandırılmış ve değerlendirme mekanizmaları çok aşamalı hale getirilmiştir.

Yardımcılar, Türkiye Adalet Akademisi'nde temel eğitim ile başlayıp, mahkemelerde ve savcılıklarda rehber hâkim ve savcılar eşliğinde uygulamalı çalışmalar yaparak mesleki tecrübelerini artırmakta; dosya tetkiki, karar taslağı hazırlama, hukuki çözüm üretme gibi yetkinlikler edinmektedir.

Ayrıca, yardımcılarının bilgi, beceri, etik anlayış ve stres yönetimi gibi çok yönlü yetkinlikleri de düzenli olarak formlar ve sınavlar aracılığıyla ölçülmektedir. Başarı kriterlerinin yükseltilmesi ve tecrübeye dayalı eğitim anlayışının benimsenmesi, gelecekte yargı organlarında görev alacak kişilerin daha güvenilir, bilgili ve mesleki olgunluğa sahip bireyler olmasını hedeflemektedir. Böylece adalet hizmetlerinin kalitesinin artırılması, vatandaşların yargıya olan güveninin pekiştirilmesi ve hukuk devleti ilkesinin daha sağlam temellere oturtulması amaçlanmaktadır.

Yalnızca mesleki bilgi aktarımı değil, aynı zamanda hukuk kültürü ve meslek etiğinin içselleştirilmesi bakımından da önemli bir işlev görmektedir. Bu bağlamda yeni sistem, geleceğin hâkim ve savcılarının daha bilinçli, sorumluluk sahibi ve adalet duygusu gelişmiş bir şekilde yetişmesini sağlayarak, Türk yargı sisteminin geleceğine güçlü bir katkı sunmaktadır. ■

ŞEHADETİNİN 10. YILINDA CUMHURİYET SAVCISI MEHMET SELİM KİRAZ ANILDI

Şehadetinin 10. Yılında İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ adına Adalet Bakanımız Sayın Yılmaz TUNÇ'un teşrifleriyle Adliyemiz Atrium alanında anma töreni düzenlendi. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK ve İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR'in ev sahipliğinde düzenlenen anma töreni; Şehidimizin Babası Sayın Hakkı KİRAZ, Adalet Bakan Yardımcılarımız Sayın Hurşit YILDIRIM ve Sayın Mehmet YILMAZ, İstanbul Valisi Sayın Davut GÜL, İstanbul İl Jandarma Komutanı Tümgeneral Sayın Yusuf Kenan TOPÇU, Sahil Güvenlik Komutanı Tuğamiral Sayın Serkan TEZEL, İstanbul Yargı Teşkilatının Değerli Cumhuriyet Başsavcıları ve Adalet Komisyonu Başkanları, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri, Cumhuriyet Savcıları, Hâkimler, Avukatlar, Basın Mensupları ve Adliye Personelinin katılımı ile gerçekleştirildi.

Adalet Bakanı Sayın Yılmaz TUNÇ günün anlam ve önemine binaen yaptığı konuşmasında;

“Sayın Valimiz,

Şehidimizin Çok Kıymetli Babası, Kıymetli Ailesi,

Bakan Yardımcılarımız, İstanbul Protokolümüzün Çok Kıymetli Mensupları,

Başsavcılarımız, Komisyon Başkanlarımız,

Baro Başkanlarımız,

Kıymetli Hâkim ve Savcılarımız,

Savunmanın temsilcisi değerli avukatlarımız,

Kıymetli yargı mensuplarımız,

Değerli basın mensuplarımız, kıymetli misafirler, hanımefendiler, beyefendiler, sizleri sevgi, saygı, hürmetle selamlıyorum.

Bugün yüreğimizi hala sızlatan, içimizde derin izler bırakan bir kaybın, Cumhuriyet Savcımız Mehmet Selim KİRAZ'ın şehadetinin 10. yıl dönümünde, onun aziz hatırasını yad etmek üzere sizlerle bir aradayız.

2015 yılının 31 Mart'ında bu ülkenin adaletine ve istikbaline kasteden terör örgütü mensuplarınca, kallesçe şehit edilen Cumhuriyet Savcımıza Allah'tan rahmet, başta kıymetli ailesi olmak üzere yargı teşkilatımıza ve aziz milletimize sabır ve başsağlığı diliyorum.

Kıymetli misafirler, merhum savcımız bu adliyede adaletin tesisi, milletimizin hukukunun korunması ve devletimizin bekası için görevini yerine getirirken kalles bir saldırının hedefi oldu.

Görevine olan sadakati, adaleti üstün tutan duruşu ve millet adına hesap sormaktaki kararlılığı, terör örgütlerini ve onların karanlık uzantılarını rahatsız

etti ve ne yazık ki bu alçak yapılar kendisini bizden kopardılar. Ülkemiz üzerinde karanlık planlar yapanlar bu milleti yıldırma isteyenler bilsinler ki bugün Şehit Cumhuriyet Savcımız Mehmet Selim KİRAZ'ın izinden giden onun gibi vatanına aşkla bağlı görevini layıkıyla yapan binlerce Hâkim, Cumhuriyet Savcımız var. Şehit Savcımızın mirasına sonuna kadar sahip çıkacak vatan ve millet düşmanlarına geçit vermeyecek, hainlerin kirli amaçlarına asla müsaade etmeyecek yargı mensuplarımız var.

Bu ülkenin Mehmet Selim KİRAZ'ları, Mehmet Selim Savcıları, Kahraman Mehmetçiği, Fethi SEKİN'leri, Ömer HALİSDEMİR'leriyle hiçbir hain yapı, hiçbir terör örgütü baş edemeyecek.

Her zaman olduğu gibi bugünkü anma programında da bizleri onurlandıran merhum şehidimizin muhterem

babası Hakkı KİRAZ amcamızın biraz önce de ifade ettiği gibi bir Mehmet gider, bin Mehmet gelir. Bu vatanın kahramanları asla tükenmez. Hakkı amcamızın bu anlamlı sözü bu milletin dirayetini, vatan sevgisini, adalet sevdasını ve terör karşısındaki eğilmeyen duruşunu göstermektedir.

Biz bu kahramanlarımızdan aldığımız güç ve ilhamla teröre ve terör örgütlerine karşı mücadelemizi kararlılıkla sürdürmeye devam edeceğiz. Devletimizin ve milletimizin birliğini, ülkemizin bölünmez bütünlüğünü hedef alan hiçbir şer odağına bugüne kadar geçit vermedik. Bundan sonra da asla geçit vermeyeceğiz.

Değerli misafirler, toplumsal barış ve huzurun teminatı adalettir. Yakarak, yıkarak, cana kıyarak, adaletsizliği ve hukuksuzluğu hakim kılmak isteyenlerle hukuk

meşru gerekçesi asla olamaz. Terör bir insanlık suçudur ve bu suçu işleyenler insanlığın ortak düşmanıdır. Ne yazık ki Türkiye uzun yıllardır terörün ağır bedellerini ödeyen, nice canlarını bu uğurda toprağa veren bir ülkedir. Varlığımıza, birliğimize, kardeşliğimize kastedenler, toplumsal bütünlüğümüzü bozmak isteyenler, her dönemde, her şartta terör örgütlerini bir maşa olarak kullanmışlardır.

Bundan bir yıl önce, geçen yıl Şubat ayında yine içinde bulunduğumuz Adalet Sarayı'nı hedef alan menfur terör saldırısı emniyet güçlerimizin canları pahasına gösterdikleri kahramanca mücadele sayesinde engellenmiştir. İki terör örgütü mensubunun etkisiz hale getirildiği o kalleş saldırıda yaralanan kahraman polislerimize bir kez daha geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum.

Onlara müteşekkirimiz. Kıymetli misafirler bu toprakların insanı tarih boyunca nice badireleri birlik ve beraberlik içinde aşmayı başarmış milletine ve devletine yönelen her tehdidi aklıyla, inancıyla ve cesaretiyle bertaraf etmiştir. Karanlık tuzaklar kuranlar, milletin huzurunu bozmak isteyenler, kamu düzenini sabote etmeye çalışanlar her defasında karşılarında bu milletin çelikten iradesini bulmuşlardır. Bu millet vatani söz konusu olduğunda tek yürek, tek bilek olmayı bilmiş devletine, demokrasisine ve hukukuna sahip çıkmıştır.

15 Temmuz hain darbe kalkışmasında bu aziz millet gözünü kırpmadan şehadete yürürken bu ülkenin yargı mensupları da darbecilere karşı hukukun üstünlüğüne olan inançla milletimizle omuz omuza darbeye karşı en net duruşu sergilemiştir.

Bugün kabullenmek istemeyen bazı çevreler olsa da vesayetçi anlayıştan arınan Türk yargısı, demokratik hukuk devletinin ve milli iradenin yanında durmaya, her

ve adalet içerisinde gereken cevabın verileceğinden hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Hem milletimizin hukukunu hem de adalet teşkilatımızın her bir mensubunun hakkını korumak adına gereken her türlü adımı atmakta sonuna kadar kararlıyız. Şunu açıkça ifade etmek isterim. Kim olursa olsun hangi karanlık odağın mensubu olursa olsun hangi kılığa bürünürse bürünsün bu milleti bu devleti bu adalet teşkilatını hedef alan her kimse hukuk karşısında mutlaka hesap verecektir. Masum bir insanın yaşam hakkını elinden almak hiç kuşkusuz bu dünyada işlenebilecek en ağır suçlardandır.

Bu suçu işleyenler, yalnızca bir insanın değil, insanlığın vicdanına da kastetmiş olurlar.

Terör örgütleri, hakka, adalet ve insanlık onuruna düşman oldukları için bu tür suçları işlemekte tereddüt etmemektedirler. Her nerede, hangi sahihte ve kim tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin terörün

daim milletin hak ve hukukunu korumaya kararlılıkla devam edecektir. Unutulmamalıdır ki bu topraklarda adaleti hedef alan, milletin iradesine kasteden hiçbir yapı amacına ulaşamayacak, hukuk önünde hesap vermekten kaçamayacaktır. Bu aziz millet, her bir ferdiyle Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ'ın emanetine sonuna kadar sahip çıkacak, Türkiye Yüzyılında terörsüz Türkiye'yi inşa edecektir.

Şehit Cumhuriyet Savcımız Mehmet Selim KİRAZ, işte bugün olduğu gibi, evladı olarak bu milletin gönlünde hayırla rahmetle anılmaya devam edecektir.

Sözlerime son verirken adalet mücadelesinde şehadete yürüyen başta Şehit Cumhuriyet Savcımız Mehmet Selim KİRAZ olmak üzere tüm yargı mensuplarını ve vatan uğruna canlarını feda eden tüm şehit ve gazilerimizi rahmet ve minnetle anıyorum. Bu kahraman evladı yetiştiren çok kıymetli Hakkı amcamıza ve Saadet teyzemize şükranlarımı arz ediyorum. Tekrar şehidimizi rahmetle anıyor. Bu törene katıldığınız için sizlere de teşekkür ediyor. Hepinizi sevgiyle, saygıyla, muhabbetle selamlıyorum. Sağ olun, var olun." dedi.

Anma töreninde konuşan İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK yapmış olduğu konuşmasında;

"Aziz Şehidimizin Babası Sayın Hakkı KİRAZ ve Ailesi, Sayın Bakanım,

Sayın Valim, Kıymetli Meslektaşlarım, Mesai Arkadaşlarım,

Kıymetli İstanbul Protokolünün değerli üyeleri,

Avukatlarımız ve Değerli Basın Mensupları,

Bugün burada Adalet uğruna canını feda eden Kahraman Şehidimiz Mehmet Selim KİRAZ'ın

şehadetinin 10. yılında aziz hatırasını anmak ve aziz ruhunu yad etmek için bir araya geldik. Ne yazık ki 31 Mart 2015 günü İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ görevinin başındayken menfur ve hain terör saldırısında şehit edilerek adaletin ve hukukun üstünlüğü hedef alınmıştır. Aradan geçen yıllara rağmen acımız ilk günkü tazeliğini korumaktadır. Merhum Savcımız hayatı boyunca hukukun adil bir şekilde işlemesi ve milletin vicdanında yer bulan adaletin sağlanması için büyük bir özveriyle çalışmıştır. Onun bu kutsal görevi, görev aşkı ve kararlılığı hiçbir tehdit, hiçbir hain girişimle yok edilemez. Şehit Cumhuriyet Savcımız Mehmet Selim KİRAZ dürüstlüğü, çalışkanlığı ve adalet duygusuyla örnek bir insandı. Görevine olan bağlılığı ve cesaretiyle hukuk camiasında daima anılmaya devam edecektir.

Terör ne kadar karanlık ve acımasız olursa olsun hukukun üstünlüğüne ve milletimizin adaletle olan inancına zarar veremeyecektir. Onun aziz hatırası bizlere hukuk ve adalet mücadelesinde rehber olacak, yüreklerimizde daima yaşayacaktır.

Onun dürüstlüğü, vatan sevgisi ve adaletle olan bağlılığı terörün karanlık yüzüne vurulmuş en güçlü tokattır. Hainlerin alçakça saldırısı ne onun onurlu mücadelesine ne de adaletle olan inancımızı sarsmıştır. Aksine mücadelemizi daha da güçlendirmiştir. Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ hukukun üstünlüğüne inananlar için bir simge, genç hukukçularımız için tavizsiz bir rehberdir.

Anısını yaşatmak; onun, uğruna can verdiği değerlere sahip çıkmak hepimizin ortak sorumluluğudur. Bugün aziz hatırası önünde saygıyla eğilirken, böylesi bir kahramanı yetiştiren muhterem anne ve babası, Hakkı amcamız ve Saadet teyzemizin ellerinden saygı ile öpüyoruz. Evlat acısını yüreklerinde sonsuza

dek taşıyacaklarını biliyor. Onların vakur duruşları karşısında hürmetle eğiliyoruz. Acıları bizim acımızdır. Onların yanında dimdik durmak milletçe borcumuzdur. Mehmet Selim KIRAZ'ın bizlere emaneti olan ailesini asla yalnız bırakmayacağız. Her daim yanlarında olacağız. Bu vesileyle başta Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KIRAZ olmak üzere bütün şehitlerimizi rahmet, minnet ve duayla anıyorum.” dedi.

Şehit İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KIRAZ'ın Kıymetli Babası Sayın Hakkı KIRAZ yaptığı konuşmasında;

“Sayın Bakanım,
Kıymetli Valim,

Çok Muhterem Sayın Başsavcım,
Kıymetli Başsavcılarım, Komisyon Üyelerim,
İstanbul Protokolü'nün Çok Saygın Üyeleri,
Sayın Komutanım,

Her birinizi en kalbi duygularımla, hürmetle, saygıyla, muhabbetle selamlıyorum. Allah hepinizden razı olsun. Sağ olun, var olun.

Sayın Bakanım 31 Mart gününün bizim hayatımızda çok önemli bir yeri vardır. Birincisi ben hüznü asla kullanmayacağım, hiç de hüznülü değilim. O benim sadece olsa olsa bir özlemim olacak. Ama diğer ikincisi de benim onur günüm. Benim gurur duyduğum bir gün böyle bir milletin uğruna evladımı feda ettim. Tabii ki bu biraz acı verse bile asla acı kelimesini kullanmıyorum. Çünkü bu millet uğruna bir can değil bin canımız feda olsun. Biliyorsunuz ki tabii o gün çok zor bir gündü. Ama gururlu bir günümüzdü. O gün beraberdik. Hep böyle toplu halde beraberdik. Bugün yine beraberiz. Allah bu birlik ve beraberliğimizi bozmasın.

Ben hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Başta Sayın Cumhurbaşkanımıza ve bütün devlet büyüklerimize ve siz değerli meslektaşlarına da en kalbi duygularımla selam, hürmet ve saygılarımı sunuyorum. Sayın Cumhurbaşkanımız her platformda adliye ile ilgili olan hemen hemen her konuda evladımın adını anmakta ve yâd etmektedir.

Tabii ki bizim de amacımız sizin bizi unutmamanız. Sayın Başsavcım buyurdunuz, bizi asla yalnız bırakmadınız. Ben de hiçbir zaman için kendimi yalnız görmüyorum.

Bu millet benimle beraber olduktan sonra böyle bir millet olduktan sonra bir canımız değil, bin canımız feda olsun. Bir Mehmet Selim'imiz gider. Evet gitti. O zamana kadar, o tarihe kadar Mehmet Selim benimle eşimin, Saadet Hanım'ın evladıydı. Ama 31 Mart 2015 tarihinden bu yana büyük Türk milletinin evladı oldu.

Allah evlatlarınızı bağışlasın. Hepinize bu davete icabet ettiğiniz için, bizi yalnız bırakmadığınız için

hürmetlerimi, saygılarımı sunuyorum. Hepinize teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun. Allah'ın emanetinde olun.” dedi.

Konuşmaların ardından protokol Şehit İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KIRAZ'ın makam odasını ziyaret etti. İstanbul Adalet Sarayı meclisinde yapılan mevlit programında okunan Kur'an tilaveti ve dualarla anma töreni sona erdi. ■

İSTANBUL ADALET KOMİSYONU BAŞKANI OLARAK ATANAN SAYIN SAİT ÖZDEMİR GÖREVE BAŞLADI

Hâkimler ve Savcılar Kurulunun kararı ile İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı olarak atanan Sayın Sait ÖZDEMİR göreve başladı. Adliyemiz protokol kapısında İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR ve Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri tarafından karşılanan Sayın Sait ÖZDEMİR'e çiçek takdiminde bulunuldu. İlk olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK tarafından makamında ağırlanan Sayın Sait ÖZDEMİR daha sonra yeni makamına geçti. Burada yapılan devir teslim töreninde Adalet Akademisi Başkanlığına atanan Sayın Bekir ALTUN tarafından çiçek takdim edilerek devir teslim gerçekleştirildi. Makamında tebrikleri kabul eden Sayın Sait ÖZDEMİR, Sayın Bekir ALTUN'a yeni görevinde başarılar diledi. ■

HSK ÜYESİ PROF. DR. SAYIN ÇETİN ARSLAN'IN İSTANBUL ADLİYESİ ZİYARETİ

İstanbul Adliyesine bir ziyaret gerçekleştiren Hâkimler ve Savcılar Kurulu Üyesi Prof. Dr. Sayın Çetin ARSLAN, İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR tarafından makamında ağırlandı. Sıcak ve samimi bir ortamda geçen ziyaretin ardından Prof. Dr. Sayın Çetin ARSLAN yeni görevinde Sait ÖZDEMİR'e başarı dileklerini ileterek adliyemizden ayrıldı. ■

İSTANBUL BÖLGE İDARE MAHKEMESİ BAŞKANI SAYIN RECEP KORKMAZ'IN HAYIRLI OLSUN ZİYARETİ

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Recep KORKMAZ, İstanbul Adalet Komisyon Başkanı olarak atanan Sayın Sait ÖZDEMİR'e hayırlı olsun ziyaretinde bulundu. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Recep KORKMAZ, Sayın Sait ÖZDEMİR'e plaket takdiminde bulundu. ■

İSTANBUL BAM BAŞKANI SAYIN HAZAR TURAN ALİM VE İSTANBUL BAM BAŞSAVCISI SAYIN METİN SARIHAN'IN HAYIRLI OLSUN ZİYARETİ

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı Sayın Hazar Turan ALİM ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Metin SARIHAN, İstanbul Adalet Komisyon Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR'e hayırlı olsun ziyaretinde bulundu. Yapılan samimi sohbetin ardından ziyaret anısı olarak Sayın Sait ÖZDEMİR'e plaket takdim edildi. ■

BAKIRKÖY ADALET KOMİSYONU BAŞKANI SAYIN ARİF TIRIL'IN HAYIRLI OLSUN ZİYARETİ

Bakırköy Adalet Komisyon Başkanı Sayın Arif TIRIL, İstanbul Adalet Komisyon Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR'e hayırlı olsun ziyaretinde bulundu. ■

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ BAŞKANI OLARAK ATANAN SAYIN BEKİR ALTUN İÇİN VEDA YEMEĞİ DÜZENLENDİ

İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı iken 15 Ocak 2025 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan atama kararıyla Türkiye Adalet Akademisi Başkanı olarak atanan Sayın Bekir ALTUN için veda yemeği düzenlendi. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK ve İstanbul Adalet Komisyon Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR'in ev sahipliğinde düzenlenen yemeğe İstanbul Adli Yargı Protokolünün değerli üyeleri katıldı. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, Sayın Bekir ALTUN'a yeni görevinde başarı dileklerini ileterek plaket takdiminde bulundu. ■

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ BAŞKANI OLARAK ATANAN SAYIN BEKİR ALTUN İÇİN UĞURLAMA TÖRENİ DÜZENLENDİ

Türkiye Adalet Akademisi Başkanı olarak atanan Sayın Bekir ALTUN için adliyemizde uğurlama töreni düzenlendi. Düzenlenen törene İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı olarak atanan Sayın Sait ÖZDEMİR, İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri, Cumhuriyet Savcıları, Hâkimler, ve İstanbul Adliyesi personelleri katıldı. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK Türkiye Adalet Akademisi Başkanı olarak atanan Sayın Bekir ALTUN'a adliyemize bugüne kadar yaptığı katkılar için teşekkür edip, yeni görev yerinde başarı dileklerinde bulundu. Yapılan vedalaşmanın ardından Sayın Bekir ALTUN adliyeden ayrıldı. ■

"ÇOCUK ADALET SİSTEMİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: DİVERSİYON VE ONARICI ADALET UYGULAMALARININ MERKEZE ALINMASI" KONFERANSI DÜZENLENDİ

Adalet Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliğinde düzenlenen "Çocuk Adalet Sistemini Yeniden Düşünmek: Diversiyon ve Onarıcı Adalet Uygulamalarının Merkezi Alınması" konulu bölgesel konferans, İstanbul'da gerçekleştirildi. Açılıшта Adalet Bakan Yardımcısı Sayın Niyazi ACAR, BM Genel Sekreteri Çocuklara Karşı Şiddet Özel Temsilcisi Sayın Dr. Najat Maalla M'jid ve UNICEF Türkiye Temsilcisi Sayın Paolo Marchi, çocukların yargı sistemiyle doğrudan temasını en aza indiren yönlendirme ve onarıcı adalet yaklaşımlarının önemini vurguladı. On altı ülkeden Adalet Bakanlığı temsilcileri, TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonu üyeleri, Cumhuriyet Başsavcıları, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları katılım sağladı. Türkiye'de çocuk mahkemeleri ve adli destek uygulamalarının ele alındığı konferans, deneyim paylaşımı ve politika önerileriyle sona erdi. ■

KURA SONUCU ATAMASI YAPILAN HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARINA VEDA TOPLANTISI

İstanbul Adalet Sarayı Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ Konferans Salonunda yeni görev yerlerine ataması yapılan Hakim ve Cumhuriyet Savcılara yönelik veda toplantısı düzenlendi. Toplantıya İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR, İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR, İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Sayın Kemal AKTAŞ ve Basın Suçları Cumhuriyet Savcısı Sayın Hakan AKSOY katıldı. Ataması gerçekleşen Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına yeni görev yerlerinde yapacakları çalışmalarla ilgili tavsiyeler ve başarı dileklerinde bulunuldu. Toplu olarak çekilen aile fotoğrafının ardından program sona erdi. ■

BİRİNCİ SINIFA AYRILAN HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARINA PLAKET TAKDİMİ

Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından Birinci Sınıfa ayrılmasına karar verilen Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları için yapılan törende İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR ve İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR'in katılımıyla gerçekleşen törende birinci sınıfa ayrılan Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına plaket takdiminde bulunuldu. ■

HÂKİM VE SAVCI YARDIMCILIĞI SİSTEMİNDE EĞİTİCİ HÂKİM VE SAVCILARIN EĞİTİMİ PROGRAMI İSTANBUL'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Türkiye Adalet Akademisi tarafından yürütülen "Hâkim ve Savcı Yardımcılığı Sisteminde Eğitici Hâkim ve Savcıların Eğitimi" programı, İstanbul Adalet Sarayı Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ Konferans Salonunda gerçekleştirildi.

Programı; Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Sayın Bekir ALTUN, Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürü Sayın Turan KULOĞLU, Adalet

Akademisi ile Personel Genel Müdürlüğünün değerli bürokratları, İstanbul'da bulunan adliyelerde görevli Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri ile Eğitici Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları katıldı. Adalet Akademisi Başkanı Sayın Bekir ALTUN, Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürü Sayın Turan KULOĞLU ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Sayın Kemal AKTAŞ'ın açılış konuşmalarını yaptığı programda, 225 eğitici

Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına yönelik olarak; Hâkim ve Savcı Yardımcılığı sisteminin hedefleri, yenilikleri, eğitici rolünün sorumlulukları ve UYAP entegrasyonu gibi başlıklar ele alındı.

Program kapsamında yapılan sunum ve değerlendirmelerde, eğitici Hâkim ve Cumhuriyet Savcıların mesleğe yeni adım atan Hâkim ve Cumhuriyet Savcı Yardımcıları için rehberlik görevini üstleneceği, bu süreçte usta-çırak ilişkisi temelinde bilgi ve tecrübelerini aktararak adaletin daha hızlı, adil ve güvenilir bir şekilde tecellisine katkı sağlayacakları vurgulandı. Eğitimlerin, Hâkim ve Savcı Yardımcılığı sisteminin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde uygulanmasına yönelik önemli bir aşama olduğu belirtildi. ■

2025 YILI GENEL İŞLEYİŞ VE DEĞERLENDİRME TOPLANTISI YAPILDI

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK'in başkanlığında, İstanbul Adalet Sarayı Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KIRAZ Konferans Salonu'nda düzenlenen toplantıya İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri ile Cumhuriyet Savcılarının görev alanlarına ilişkin genel işleyiş, mevcut sorunlar ve çözüm önerileri ele alındı. ■

İSTANBUL TİCARET BORSASI GENEL SEKRETERLİĞİNE ATANAN SAYIN İBRAHİM EROĞLU İÇİN VEDA YEMEĞİ DÜZENLENDİ

İstanbul Adliyesinde Sulh Ceza Hâkimi olarak görev yapmakta iken İstanbul Ticaret Borsası Genel Sekreterliğine atanan Sayın İbrahim EROĞLU için veda yemeği düzenlendi. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK ve İstanbul Adalet Komisyon Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR'in ev sahipliği yaptığı yemeğe İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri ve Sulh Ceza Hâkimleri katıldı. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK tarafından Sayın İbrahim EROĞLU'na plaket takdim edildi. ■

İSTANBUL ADALET SARAYINDA RAMAZAN BAYRAMI VESİLESİYLE BAYRAMLAŞMA TÖRENİ DÜZENLENDİ

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR ve İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADİMİR'in ev sahipliğinde Ramazan Bayramı vesilesiyle düzenlenen bayramlaşma törenine İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri, Cumhuriyet Savcıları, Hâkimler ve adliye personeli katılım sağladı. ■

ADALET BAKANLIĞI İCRA İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANI SAYIN HASAN ÖZÇELİK İSTANBUL İCRA DAİRELERİNİ ZİYARET ETTİ

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanı Hasan ÖZÇELİK, İcra İşleri Dairesi Başkanlığı Tetkik Hâkimi Koray ADIGÜZEL ve beraberindeki heyet İstanbul İcra Daireleri ve İcra Daireleri Başkanlığına ziyarette bulundular.

Ziyaret kapsamında, Başkan Hasan Özçelik öncelikle icra ve iflas dairelerinde incelemelerde bulunduktan sonra İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Üyesi Ahmet Önder KOCADİMİR' in katılımıyla İstanbul İcra Daireleri Başkanlığı Başmüdürü ve icra daireleri müdürleriyle bir toplantı gerçekleştirdiler. ■

MOĞOLİSTAN YÜKSEK YARGI HEYETİNİN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Hâkimler ve Savcılar Kurulunun davetlisi olarak ülkemizde bulunan Moğolistan Yüksek Yargı Genel Konseyi üyeleri Sayın Ononchimeg RYENCHİNDORJ, Sayın Zumberellkham DORJDAMBA, Sayın Baasanjav NAVAGCHAMBA, Sayın Nasandelger AMGALAN ve Eğitim ve Araştırma Merkezinde görevli Sayın Baatar BATBAYAR'dan oluşan Moğolistan Yüksek Yargı Heyeti, İstanbul Adalet Sarayını ziyaret etti. İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK ve İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR tarafından makamında ağırlanan heyete daha sonra adliyemiz gezdirilmiş olup burada yapılan görüşmelerde, adalet hizmetleri üzerine karşılıklı bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Başta UYAP sisteminin işleyişi olmak üzere mahkeme ve savcılık sisteminin işleyişine dair canlı uygulama örneklerinin tecrübe edilmesi sağlanmıştır. ■

İSTANBUL ADLİYESİNDE KABEV PROJESİ ÇALIŞMALARI BAŞLADI

İstanbul Adalet Sarayında enerji tasarrufu hedefiyle hayata geçirilen KABEV (Kamu Binalarında Enerji Verimliliği) Projesi etüt aşamasını tamamlayarak sahadaki uygulamalarına başlandı. Ön hazırlık sürecinde binanın kazan verimleri, pompa-motor-fan sistemleri, iklimlendirme-havalandırma ekipmanları, elektrik dağıtım altyapısı, aydınlatma armatürleri, iç hava kalitesi ve yapı elemanları ayrıntılı ölçümlerle incelendi; baca gazı analizleri, termal kamera taramaları, TS 825 ısı kaybı hesaplamaları, aydınlık seviyesi ve nem-hava hızı ölçümleri gibi testler gerçekleştirildi.

Bu veriler ışığında ısıtma sisteminin otomasyonunun yenilenerek brülör modernizasyonu ile birlikte CO/O₂ trim yakma kontrolünün devreye alınması, sıcak kullanım suyu kazanına ekonomizer ve rekuperatör eklenmesi, mevcut soğutma gruplarında COP ve talep odaklı otomasyon kurgulanması, klima santrallerine CO₂ sensörlü taze hava yönetimi ile kullanım dışı dönemlerde set-back kontrolü uygulanması, 2 157 fan-coil ünitesinde programlanabilir termostat montajı, ısıtma-soğutma tesisatının kimyasal temizliği, 109 klima santraline değişken hızlı sürücü eklenerek talep bazlı çalışma imkânı sağlanması, enerji izleme sistemi (EnYS) ile bina yönetim sisteminin (BMS) kurulması, 46 203 armatürün LED teknolojisine dönüştürülmesi ve 585,65 kWp kapasiteli çatı tipi güneş enerjisi santralinin kurulması planlandı. Adalet hizmetlerini aksatmayacak şekilde, ağırlıklı olarak mesai dışı saatlerde yürütülmesi hedeflenirken, proje sonucunda binanın yıllık enerji tüketiminde ciddi miktarda tasarruf, karbon salımında kayda değer azalma ve işletme-bakım maliyetlerinde düşüş öngörülmüyor. ■

ADLİYE PERSONELİNE İLK YARDIM EĞİTİMİ VERİLDİ

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Sivil Savunma ve Acil Afet Yönetim Bürosu kordinasyonunda, İstanbul Adalet Sarayı toplantı salonunda adliye personeline yönelik "İlk Yardım Eğitimi" düzenlendi. Eğitim programı kapsamında, katılımcılara acil durumlarda etkili müdahale edebilme becerileri kazandırılması hedeflendi. Teorik ve uygulamalı olarak gerçekleştirilen eğitimde, temel ilk yardım bilgileri, yaşam kurtarıcı müdahaleler ve olay yeri yönetimi gibi konular ele alındı. Eğitim sonunda katılımcılar, edindikleri bilgileri değerlendirmek amacıyla sınava tabi tutuldu. ■

ŞEHİT İSTANBUL CUMHURİYET SAVCISI MEHMET SELİM KİRAZ, ŞEHADETİNİN 10. YILINDA KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ'NDE ANILDI

Şehit İstanbul Cumhuriyet Savcısı Sayın Mehmet Selim KİRAZ, şehadetinin 10. yılında Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde düzenlenen anlamlı bir törenle anıldı. Ata Hukuk Topluluğu tarafından organize edilen programa, şehidimizin kıymetli babası Sayın Hakkı KİRAZ'ın yanı sıra yargı camiasının ve üniversite yönetiminin üst düzey isimleri katıldı. Törene; Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın ÇETİN, Kırıkkale Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Sayın İsmail SEZGİN, Kırıkkale İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Erkan CEYLAN, Rektör Prof. Dr. Ersan ASLAN, Rektör Yardımcıları Prof. Dr. Mehmet BAŞALAN ve Prof. Dr. Erol YILMAZ, Genel Sekreter Dr. Öğr. Üyesi Şevket EVCİ, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mustafa AVCI, Kırıkkale 2. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Sayın Özgür YALÇIN, Ata Hukuk Araştırmaları Topluluğu Danışmanı Doç. Dr. Nurdan ORBAY ORTAÇ, akademisyenler ve çok sayıda öğrenci katıldı. Program, Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı'nın ardından Ata Hukuk Topluluğu Akademik Danışmanı Doç.

Dr. Nurdan Orbay ORTAÇ ve Topluluk Başkanı Selim Orhan ODACI'nın açılış konuşmalarıyla başladı.

Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mustafa AVCI, konuşmasında şehitliğin yüce bir makam olduğunu belirterek, Sayın Mehmet Selim KİRAZ'ın adalet uğruna can verdiğini vurguladı. Rektör Prof. Dr. Ersan ASLAN ise Sayın Mehmet Selim KİRAZ'ın hayatının ve ideallerinin genç hukukçular için örnek bir pusula olduğunu ifade ederek, öğrencileri adaleti ve vicdanı merkeze alan bir duruş sergilemeye çağırdı. Ayrıca üniversite kampüsünde Şehit Savcı adına başlatılan orman projesine de değinildi.

Kırıkkale 2. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Sayın Özgür YALÇIN ve Kırıkkale İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Erkan CEYLAN da yaptıkları konuşmalarda, şehidimizin temsil ettiği değerlerin hukuk dünyasında yaşatılmasının önemine dikkat çektiler. Kırıkkale Adalet Komisyonu Başkanı Sayın İsmail SEZGİN ise, Mehmet Selim KİRAZ'ın sadece görevinden

ötürü değil, taşıdığı onurlu duruş ve adalet anlayışı nedeniyle hedef alındığını vurguladı. Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın ÇETİN ise konuşmasında, şehidin hatırasının tüm yargı mensupları için bir meşale olduğunu belirterek, genç hukukçulara onun izinden gitme çağrısında bulundu.

Programın en anlamlı anlarından biri ise Şehit Savcı'nın babası Sayın Hakkı KİRAZ'ın duygu dolu konuşması oldu. Gençlerin gözlerindeki umut ışığını görmekten büyük mutluluk duyduğunu belirten Sayın Hakkı KİRAZ, "Bir Mehmet Selim gider, ama binlercesi yetişir. Burada hepinizi kendi evladım gibi görüyorum," dedi. Program sonunda Rektör Prof. Dr. Ersan ASLAN tarafından Sayın Hakkı KİRAZ'a günün anısına bir ebru tablo takdim edildi. Ardından, Şehit Mehmet Selim KİRAZ adına Hukuk Fakültesi'nde oluşturulan anma köşesi ziyaret edilerek, toplu fotoğraf çekimi gerçekleştirildi. Program sonunda ise Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ Ormanı ziyaret edilerek fidanlara can suyu verildi. ■

ŞEHİT CUMHURİYET SAVCISI MEHMET SELİM KİRAZ 9. GELENEKSEL FUTBOL TURNUVASI TAMAMLANDI

İstanbul Adliyesi koordinasyonunda, İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK'in ev sahipliğinde düzenlenen ve geleneksel hale gelen Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KİRAZ 9. Geleneksel Futbol Turnuvası, 17 Aralık 2024 Salı günü başlayıp, 26 Şubat 2025 Çarşamba günü yapılan final karşılaşması ile sona erdi.

Açılış Töreni ve İlk Maç

3 2 takımın katılımıyla gerçekleştirilen turnuvarın açılış töreni, Şehidimizin Kıymetli Babası Sayın Hakkı KİRAZ'ın başlama vuruşu ile başladı. Açılış maçında İstanbul Bölge İdare Mahkemesi ile Bakırköy Ek Bina Futbol Takımı karşı karşıya geldi.

Kapanış Programı ve Final Karşılılaşması

Turnuvarın kapanış töreni, İstanbul Adliyesi ev sa-

hipliğinde gerçekleştirilen bir kokteyl programı ile başladı. İstanbul yargı çevresinden çok sayıda değerli ismin katıldığı programda, Şehitlerimiz anısına saygı duruşunda bulunuldu ve İstiklal Marşı okundu.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK ve Şehit Savcı Mehmet Selim KİRAZ'ın babası Sayın Hakkı KİRAZ'ın günün anlam ve önemine dair konuşmalarının ardından final karşılaşmasının başlama vuruşu yapıldı.

**Şampiyon
Anadolu Adliyesi
Personel Takımı**

**Finalde İstanbul
Anadolu Adliyesi
Personel
Futbol Takımı
ile İstanbul
Anadolu Adliyesi
Futbol Takımı
karşılaştı. Kıran
kırana geçen
mücadeleyi
kazanan İstanbul
Anadolu Adliyesi
Personel Takımı
turnuvarın
şampiyonu oldu.
Şampiyonluk
kupası ve
madalyaları,
Sayın Hakkı
KİRAZ tarafından
takdim edildi.**

**Turnuvarın
ikincisi olan
İstanbul Anadolu
Adliyesi Futbol
Takımı ise kupa
ve madalyalarını
İstanbul Anadolu
Cumhuriyet
Başsavcı Vekili
Sayın Uğur
SEÇGİN'in
elinden aldı.**

**Üçüncülük
derecesini elde
eden Bakırköy
Adliyesi Futbol
Takımı'na
ödülleri,
Bakırköy
Cumhuriyet
Başsavcısı Sayın
Hüseyin GÜMÜŞ
tarafından
verildi.**

Centilmenlik Ödülü ve Teşekkür Plaketleri

Turnuvada centilmence mücadelesi ile öne çıkan İstanbul Adliyesi Sulh Ceza Takımı, “Centilmen Takım” seçildi. Takıma kupa ve madalyaları İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Sayın Abdurrahman ÜŞENMEZ tarafından takdim edildi.

Final karşılaşması sonrası İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Akın GÜRLEK, organizasyona katkı sağlayan Türkiye Futbol Federasyonu, İstanbul İl Hakem Kurulu ve Erok Spor Kulübü’ne teşekkür plaketi takdim etti.

Maneviyatı Yüksek Bir Spor Maratonu

Yaklaşık 3 ay süren ve 32 takımın katılım gösterdiği bu anlamlı turnuva, adalet camiasında birlik ve dayanışmayı pekiştirirken, Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim KIRAZ’ın aziz hatırasını da yaşatmaya devam etti.

ADALET AKADEMİ

ANADOLU ADLİYESİ HAKİM - SAVCI FUTBOL TAKIMI

ANADOLU ADLİYESİ PERSONEL FUTBOL TAKIMI

BAKIRKÖY ADLİYESİ PERSONEL FUTBOL TAKIMI

BAKIRKÖY ADLİYESİ BİLGİ İŞLEM FUTBOL TAKIMI

BAKIRKÖY DENETİMLİ SERBESTLİK FUTBOL TAKIMI

BAKIRKÖY EK BİNA F.K

BAKIRKÖY İCRA ARŞİV BİLBAO

BAKIRKÖY İŞ MAHKEMELERİ FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ AKINCILAR FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ ATGV FUTBOL TAKIMI

BÖLGE İDARE MAHKEMESİ FUTBOL TAKIMI

BÖLGE İDMAN YURDU FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ BROMANS F.K.

İSTANBUL ADLİYESİ GAYRİ MANKUL FC

BÜYÜK ÇEKMECE ADLİYESİ F.K.

ÇATALCA ADLİYESİ FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ GÜVEN BİRİMİ FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ GÜVENLİK FUTBOL TAKIMI

GAZİOSMANPAŞA ADLİYESİ F.K.

İSTANBUL ADL. AĞIR ADAMLAR F.K.

İSTANBUL ADLİYESİ MADEN OCAĞI FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ PERSONEL FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ADLİYESİ THEMİS FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL ANADOLU FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL HAKİM-SAVCI F.K.

İSTANBUL İCRA FUTBOL TAKIMI

İSTANBUL UNITED F.K.

KÜÇÜKÇEKMECE ADLİYESİ F.K.

SULH VE CEZA UNITED

YENİ BOSNA FUTBOL TAKIMI

HAYATI KOLAYLAŞTIRAN KREDİLERLE GENÇLERİMİZİN YANINDAYIZ!

Halkbank olarak parlak fikirleri destekleyen yarışmalar ve projelere rehberlik eden programların yanı sıra şimdi de **İlk Adım** ve **Genç İşi Kredileri**yle genç girişimcilerin yanındayız. **Çünkü gençler varsa biz varız.**

1.000.000 TL'YE
VARAN
İLK ADIM KREDİSİ

3.000.000 TL'YE
VARAN
GENÇ İŞİ KREDİ

Detaylar için

halkbank.com.tr

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCI YARDIMCILARINA YÖNELİK BİLGİLENDİRME TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

İstanbul Adalet Sarayında, Birinci Dönem Hakim ve Cumhuriyet Savcı Yardımcılarına yönelik bilgilendirme toplantısı düzenlendi. Toplantıya İstanbul Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Sait ÖZDEMİR, İstanbul Adalet Komisyonu Üyesi Sayın Ahmet Önder KOCADEMİR ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Vekili Sayın Kemal AKTAŞ katıldı. Program kapsamında, yeni dönemde göreve başlayan Hâkim ve Cumhuriyet Savcı Yardımcılarına adliye hakkında genel bilgiler aktarıldı. ■

İSTANBUL ADLİYESİNDE SELÇUKLU ÇİNİLERİ VE GÖKTÜRK ALFABESİ SERGİSİ DÜZENLENDİ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu (TBMYO) öğretim görevlileri ve mezun öğrencileri tarafından 26-30 Mayıs 2025 tarihleri arasında İstanbul Adalet Sarayı'nda "Selçuklu Dönemi Eserlerimizin İzinde" başlıklı çini-seramik sergisi açıldı. Aynı etkinlikte, Pendik Bilim ve Sanat Merkezi'nde (BİLSEM) lise öğrencilerinin TÜBİTAK projesi kapsamında hazırladığı "Türk Kültürünün Anahtarı: Göktürk Alfabeti" temalı çalışmalar da sanatseverlerin beğenisine sunuldu. Sergide Selçuklu motifli modern çiniler, seramik panolar ve Göktürk alfabetini tanıtan interaktif tasarımlar bir araya geldi. ■

İSTANBUL ADLİYESİ ARAMA KURTARMA EKİBİ (ÇAK)'NİN EĞİTİM VE AKREDİTASYON SÜRECİ TAMAMLANDI

Adalet Bakanımız Sayın Yılmaz TUNÇ'un tensipleriyle kurulan Adliye Personeli Arama Kurtarma (AD-KUR) birimimiz, İstanbul Adliyesi bünyesinde teşkilatlanarak faaliyete geçmiştir. Bu kapsamda adliye personelinden oluşan gönüllü bir ekip kurulmuş, gerekli eğitim ve sınavları başarıyla tamamlayarak AFAD tarafından akrediteleri tamamlanmıştır. Ekibimiz, başta deprem olmak üzere ülkemizde sıkça karşılaşılan afet türlerine karşı görev alabilecek nitelikte, standardize bir yapıya kavuşmuştur. İstanbul Adalet Sarayı Arama

Kurtarma Ekibi, 2024 yılı Kasım ayından itibaren eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu süreçte GPS kullanımı, hafif seviye arama kurtarma teknikleri, tehlikeli madde (Haz-Mat) müdahalesi, kampçılık, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), olay yeri yönetimi, ölü, yaralı ve değerli eşyalara yönelik işlem prosedürleri, kurtarma ipleri ve düğümleri ile teknik malzeme kullanımı, ekip organizasyonu, lojistik ve güvenlik, yüksekte ve derin yerlerden kurtarma, raporlama ve geri bildirim, tahliye türleri, bina yapısı ve işaretleme, sahaya giriş teknikleri ve afetlerin ortaya çıkardığı sonuçlara yönelik birçok alanda kapsamlı eğitimler alınmıştır. Ayrıca kurtarma araçları ve kullanılacak malzemelere dair teorik ve pratik bilgiler edinilmiştir. Ekibin tüm eğitim ve akreditasyon süreci tamamlanmıştır.

İstanbul Adalet Sarayı'nda yer alan Şehit Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz Yerleşkesi içinde oluşturulan Anıt Park Afet Kriz Merkezi, olası afetlerde toplanma ve ilk müdahale alanı olarak belirlenmiştir. Nitekim,

23 Nisan 2025 tarihinde Marmara Denizi'nde meydana gelen 6,2 büyüklüğündeki depremin ardından ekip üyeleri yarım saat içerisinde toplanarak Şişli AFAD koordinasyon merkezi ile yaptığı görüşmelerle gelecek talimatlara hazır şekilde beklemiş, gerekli durumlar için tüm hazırlıklarını tamamlamıştır.

İstanbul Adliyesi Arama Kurtarma Ekibi (ÇAK)'ın hedefi, afet ve acil durumlara karşı donanımlı, organize ve etkin bir müdahale gücüne sahip olmaktır. Bu süreçte yalnızca meslekî sorumluluk değil, insani bir duyarlılıkla hareket eden gönüllü personelimiz, gösterdikleri özveri, disiplin ve dayanışma ruhuyla ekibimizin temel direğini oluşturmuştur. Tatbikatlardan eğitimlere, kriz anlarından organizasyonel hazırlıklara kadar her aşamada üstün gayretle görev alan ekip arkadaşlarımız, kamu hizmetine gönülden bağlılıklarının en güzel örneğini sergilemiştir. Onların bu kıymetli katkıları, afetlere hazırlık sürecimizi daha da güçlü kılmıştır. ■

Ticari uyuşmazlıklarınızın etkin, süratli ve alanında uzman kişilerce çözümünü temin etmek için yapacağınız sözleşmelere İTOTAM (İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi) tahkim şartını koyabilirsiniz.

Örnek Tahkim Şartı:

İşbu sözleşmeden kaynaklanan veya bu sözleşmeyle ilgili olan ya da bu sözleşmenin ihlali, feshi veya geçersizliğine ilişkin bulunan her türlü uyuşmazlık veya istem İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi Tahkim Kuralları uyarınca nihai olarak tahkim yoluyla çözülecektir.

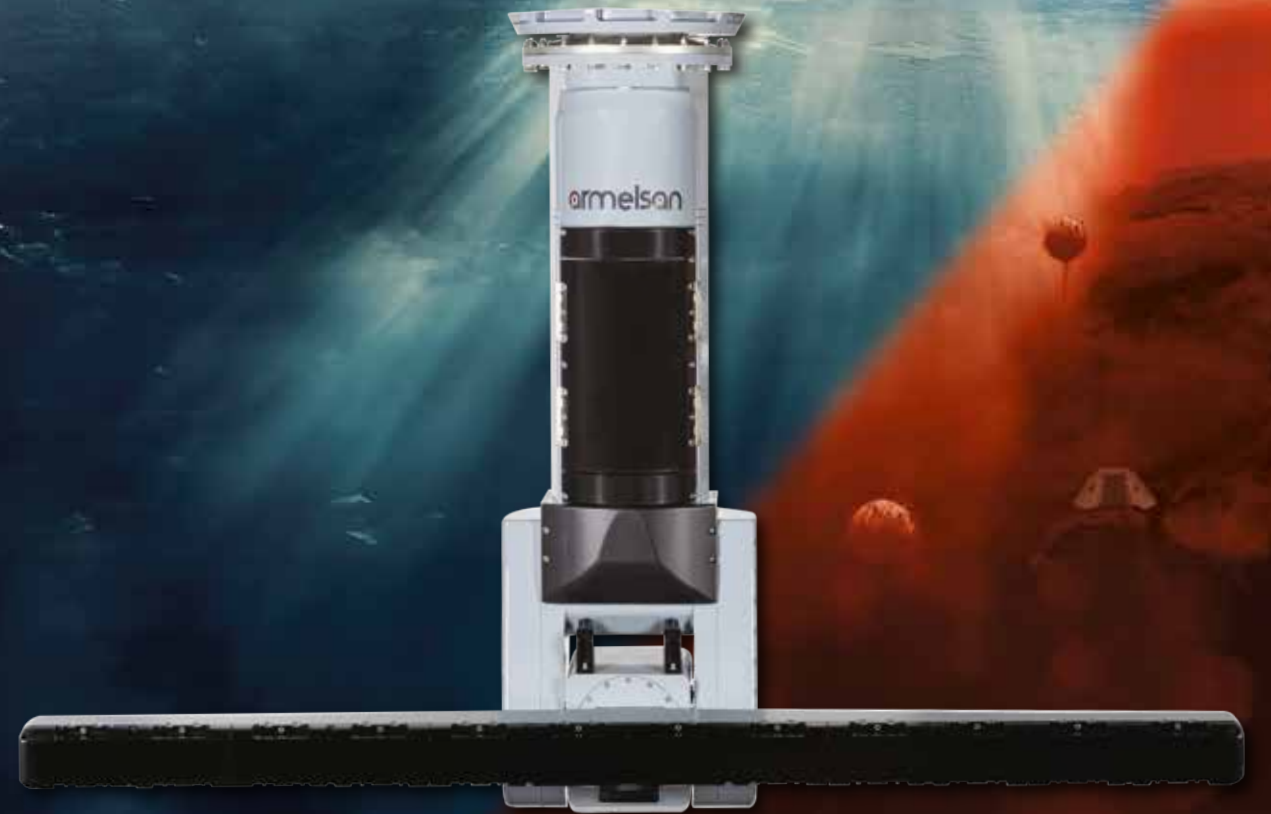
(İngilizce sözleşmeleriniz için)
Model Arbitration Clause:

Any dispute or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be finally settled by arbitration in accordance with the Rules of Arbitration of the Istanbul Chamber of Commerce Arbitration and Mediation Center (ITOTAM).

www.itotam.com

Sorularınız ve daha detaylı bilgi alabilmek için
bizimle iletişime geçebilirsiniz.

Tel: +(90) 212 455 48 61 | +(90) 212 455 48 66

armelson
MAVİ VATAN BİZİMLE GÜVENDE

- Demirli ve Dip Mayınların Tespiti ve Sınıflandırılması
- ARMELSON Sonar Performans Tahmin Aracı ile Entegrasyon
- Bilgisayar Destekli Algılama (CAD)
- Bilgisayar Destekli Sınıflandırma (CAC)
- 8 Knots'a Kadar Operasyonel Kabiliyeti
- Savaş Yönetim Sistemi, Gemi Veri Dağıtım Sistemi ile Entegrasyon
- Modüler ve Esnek Mimari
- Entegre Simülasyon Yeteneği

MİSAFİRPERVERLİKLE BULUŞUN

Güler yüzlü kabin ekibimiz
her an hizmetinizde.

TURKISH AIRLINES